NBP Narodowy Bank Polski

Nr 04/13 (październik 2013)

Szybki Monitoring NBP

Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w III kw. 2013 r. oraz prognoz na IV kw. 2013 r.

Szybki Monitoring NBP

Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w III kw. 2013 r. oraz prognoz na IV kw. 2013 r.

Zofia Jankiewicz
Łukasz Postek
Piotr Popowski
Katarzyna Puchalska
Agnieszka Sawicka
Izabela Tymoczko

Biuro Przedsiębiorstw, Gospodarstw Domowych i Rynków
Instytut Ekonomiczny
Warszawa, październik 2013 r.

Spis treści

Streszczenie 3
Sytuacja ekonomiczna 5
1. Bieżące oceny sytuacji 5
2. Prognozy sytuacji ekonomicznej 6
3. Analiza sytuacji sektora przedsiębiorstw w podstawowych przekrojach 7
Popyt, zamówienia i produkcja 9
1. Bariera popytu 9
2. Prognozy popytu, zamówień i produkcji 9
3. Prognozy popytu, zamówień i produkcji – analiza w podstawowych przekrojach 10
Kurs walutowy, eksport i import 12
1. Opłacalność eksportu 12
2. Bariera kursu walutowego 13
3. Oceny i prognozy eksportu 13
Zatrudnienie 14
1. Prognozy zatrudnienia 14
2. Prognozy zatrudnienia – analiza w podstawowych przekrojach 15
3. Wybrane czynniki oddziałujące na zatrudnienie 16
Wynagrodzenia 19
1. Prognozy wzrostu płac 19
2. Wybrane czynniki zmian płac 20
3. Optymalizacja kosztów 21
4. Podwyżki płac a wzrost wydajności pracy 21
5. Presja płacowa 22
Inwestycje 23
1. Planowane inwestycje 23
2. Planowane inwestycje – analiza w podstawowych przekrojach 24
3. Inwestycje w trakcie realizacji 27
4. Własna ocena aktywności inwestycyjnej 27
5. Źródła finansowania nowych inwestycji 28
Zapasy 30
Wykorzystanie mocy produkcyjnych 32
Kredyt bankowy 33
1. Prognozy zadłużenia 33
2. Dostępność kredytów 34
3. Kredyt w programie gwarancji *de minimis* 36
4. Oprocentowanie kredytów 38

5. Prognoza oprocentowania kredytów 39
Płynność finansowa przedsiębiorstw 40
1. Oceny płynności 40
2. Obsługa zadłużenia 41
3. Zatory płatnicze 43
Ceny i marże 45
1. Zmiany cen w III kw. 2013 r. 45
2. Prognozy cen surowców i materiałów 45
3. Prognozy cen własnych 46
4. Prognozy cen wyrobów własnych – analiza w podstawowych przekrojach 47
5. Zmiany cen własnych a wzrost cen surowców i materiałów 48
6. Zmiany cen a eksport, import 49
7. Oczekiwania zmian CPI 49
8. Marże 50
Aneksy 54
Aneks 1 Analiza komponentów cyklicznych 54
Aneks 2 Uwagi metodologiczne 56
Aneks 3 Formularz badania ankietowego 57

Streszczenie

W III kw. br. sytuacja w sektorze przedsiębiorstw została oceniona lepiej niż kwartał wcześniej. Oznaki poprawy koniunktury pojawiły się w wielu analizowanych obszarach, w tym w najważniejszym dla firm, tj. w odniesieniu do zmian popytu. Ankietowani oczekują kontynuacji pozytywnych tendencji w ciągu najbliższych miesięcy, jednak znaczniejsze ożywienie przewidywane jest dopiero w połowie 2014 r. Moment ten jest odsuwany w czasie z kwartału na kwartał, przez co długookresowe prognozy wydają się bardziej postawą życzeniową firm niż elementem realnej i rzetelnej oceny zmian sytuacji na rynku.

Wszystkie analizowane miary zapotrzebowania na produkty i usługi oferowane przez przedsiębiorstwa poprawiły się. Wśród ocen bieżących zanotowano wzrost stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych oraz spadek bariery popytowej – obie miary osiągnęły w III kw. br. poziomy powyżej swojej długookresowej średniej. Pomimo poprawy, wskaźniki prognoz na IV kw. br., w tym prognozy popytu, nowych zamówień oraz produkcji pozostały nadal wyraźnie poniżej swojej długookresowej średniej, co wskazuje na utrzymanie się w najbliższych miesiącach wciąż relatywnie niskiej dynamiki produkcji i sprzedaży.

Mimo pewnej poprawy, nadal w próbie nieznacznie przeważają przedsiębiorstwa planujące redukcje zatrudnienia niż jego zwiększenie. Większe wzrosty i dodatnie saldo prognoz widać w grupie dużych przedsiębiorstw, w których również koniunktura oceniana jest lepiej. Ze względu na wysoką koncentrację, powinno to pozytywnie przełożyć się na dynamikę zatrudnienia w całym sektorze przedsiębiorstw. Mimo mniejszej liczby zwolnień, ujemne saldo prognoz zanotowano kolejny raz w sektorze MSP. Redukcje etatów w dalszym ciągu planuje również budownictwo. Lekki wzrost zatrudnienia możliwy jest w przemyśle i handlu.

Ankietowani deklarują niewielki wzrost dynamiki płac. Skala i zasięg podwyżek pozostaną jednak niskie, co wiąże się m.in. ze słabnącą presją na wzrost wynagrodzeń ze strony pracowników (najniższą od 2004 r.). Podwyżki planują przede wszystkim największe podmioty w próbie, górnictwo oraz energetyka. Redukcji wynagrodzeń nadal jest najwięcej w budownictwie, tam też obniżyć płace zamierza więcej firm niż dokonać podwyżek.

W IV kw. respondenci zapowiadają nieznaczne zwiększenie wydatków na inwestycje. Na tle historycznym obecny poziom aktywności inwestycyjnej jest jednak nadal niski. Niewielką skłonność do inwestowania odznaczają się przede wszystkim najmniejsze przedsiębiorstwa. Natomiast w grupie największych podmiotów skala zainteresowania nowymi projektami inwestycyjnymi odbiega pozytywnie od reszty firm pod względem poziomu, jak i wyraźnie rysującej się tendencji wzrostowej. Podobnie, znaczące różnice zarysowały się między sektorem publicznym, który inwestuje obecnie na znacznie większą skalę, a bardzo słabą aktywnością sektora prywatnego.

Przedsiębiorstwa informują o dalszym spadku oprocentowania kredytów. W ocenie respondentów koszt kredytu nie jest obecnie barierą rozwoju. Większe trudności przedsiębiorstwom nastręcza uzyskanie finansowania bankowego, ale również tutaj odsetek odrzuconych wniosków nie jest duży. Mimo większego zainteresowania kredytem ze strony inwestorów, popyt na ten rodzaj finansowania w cały sektorze przedsiębiorstw może się zmniejszyć w IV kw. Wyraźny spadek zainteresowania kredytem widać w sektorze MSP, niewielki spadek - wśród dużych firm.

Spadek zapotrzebowania na kredyt obrotowy może być związany z wyraźnym wzrostem wszystkich miar płynności, jaki zanotowano w III kw. Obecnie oceny te są powyżej długookresowej średniej, co oznacza, że sytuacja płynnościowa przedsiębiorstw jest dobra. Pozytywne oceny dotyczą jednak głównie dużych przedsiębiorstw, które nie mają większych trudności z utrzymaniem pożądanego poziomu płynności. Sektor MSP, mimo poprawy, deklaruje zaś nieco większe problemy z obsługą zobowiązań wobec banków oraz wyraźne kłopoty z terminową spłatą zobowiązań handlowych.

Ankietowani oczekują wzrostu inflacji w IV kw. br. W dalszym ciągu dynamika cen powinna jednak pozostać niska. Już w III kw. zauważono niewielką zmianę struktury odpowiedzi w postaci spadku odsetka firm redukujących ceny i wzrostu udziału przedsiębiorstw dokonujących podwyżek.

Wyhamowanie redukcji cen w sektorze przedsiębiorstw przełożyło się pozytywnie na marże na sprzedaży. Wyraźne ich zwiększenie zauważono zwłaszcza przy sprzedaży eksportowej, co miało miejsce mimo niewielkiej aprecjacji kursu złotego względem walut obcych. Poprawę zanotowały również przedsiębiorstwa sprzedające wyłącznie na rynku krajowym. Tu jednak nadal więcej było firm, które deklarowały spadek marż niż przedsiębiorstw, w których opłacalność sprzedaży zwiększyła się. Po raz kolejny, eksporterzy ocenili swoją sytuację znacznie lepiej niż firmy sprzedające w kraju. Również prognozy sytuacji w grupie eksporterów pozostały lepsze, zarówno w odniesieniu do poprzedniego kwartału, jak i na tle firm nie eksportujących.

Strona internetowa jest obecnie ważnym i nieodłącznym elementem marketingu i reklamy, zarówno w gronie dużych przedsiębiorstw, jak i w sektorze MSP (sytuacja w mikro przedsiębiorstwach nie była oceniana). Sprzedaż drogą elektroniczną jest jednak nadal rzadko wykorzystywana, a tam gdzie sprzedaje się przez internet i tak najczęściej uzyskiwany jest tą drogą tylko niewielki procent obrotów firmy. Nie widać przy tym, żeby sprzedaż w sieci dawała znaczącą przewagę i poprawiała sytuację stosujących ją przedsiębiorstwach, co może być jednak efektem niewielkiego jej znaczenia, z punktu widzenia wielkości przychodów. E-sprzedaż częściej wykorzystują handel i usługi, co wynika głównie ze specyfiki ich działalności. Również w tych sektorach można częściej kupić taniej poprzez kanał internetowy niż w siedzibie firmy, czy w sklepie. W przemyśle i budownictwie ceny towarów i usług są zwykle na takim samym poziomie, bez względu na kanał sprzedaży.

Sytuacja ekonomiczna

Poprawa optymizmu ocen na III kw. i prognoz sytuacji na IV kw. br. W długookresowych ocenach koniunktury nadal dominuje ostrożność – większość firm przewiduje znaczniejsze ożywienie najwcześniej w połowie 2014 r.

1. Bieżące oceny sytuacji

III kw. br. przyniósł niewielką poprawę sytuacji w sektorze przedsiębiorstw. Wskaźnik BOSE[1] wzrósł w stosunku do poprzedniego kwartału o 3,1 pp., pozostając jednak nadal poniżej wyniku sprzed roku (spadek o 3,2 pp.) i poniżej swojej długookresowej średniej. Swoją sytuację za bardzo dobrą lub dobrą uznało 73% firm, wobec 71,5% w poprzednim kwartale i 74,6% w III kw. 2012 r.

Wykres 1 Wskaźnik bieżącej oceny sytuacji ekonomicznej BOSE

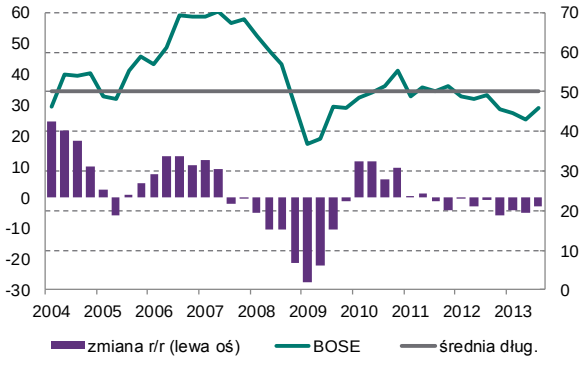

Również pytanie o bieżące, przeszłe i oczekiwane trudności, które można interpretować, jako przybliżenie oceny fazy cyklu koniunkturalnego, pokazało poprawę kondycji sektora przedsiębiorstw i malejące prawdopodobieństwo dalszego pogorszenia koniunktury.

[1] Wskaźnik BOSE stanowi różnicę sald odsetka firm w bardzo dobrej i dobrej sytuacji oraz odsetka firm w słabej, złej i bardzo złej sytuacji

Wykres 2 Najczęściej wymieniane bariery rozwoju

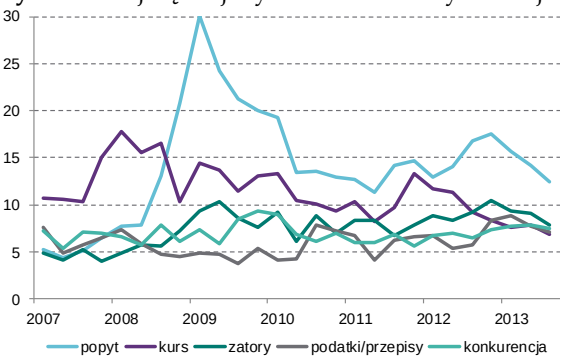

Pozytywne wnioski płyną także z analizy pytania otwartego o bariery rozwoju, w tym szczególnie z kolejnego już zmniejszenia się odsetka firm borykających się z barierą popytową. Niemniej jak niemal w całym okresie po wybuchu kryzysu finansowego również we wrześniowej edycji badania trudności w znalezieniu odbiorcy stanowiły problem najpoważniejszy. Podobnie obniżył się również odsetek firm, które jako problem wymieniły jeden z przejawów recesji bądź zjawisk kryzysowych. Nieznacznie powiększyły się natomiast problemy wynikające ze wzrostu cen dóbr zaopatrzeniowych, przy czym ta ostatnia bariera pozostała poza listą 5 najczęściej wymienianych trudności.

Wykres 3 Bieżące, przeszłe i oczekiwane trudności (ocena fazy cyklu)

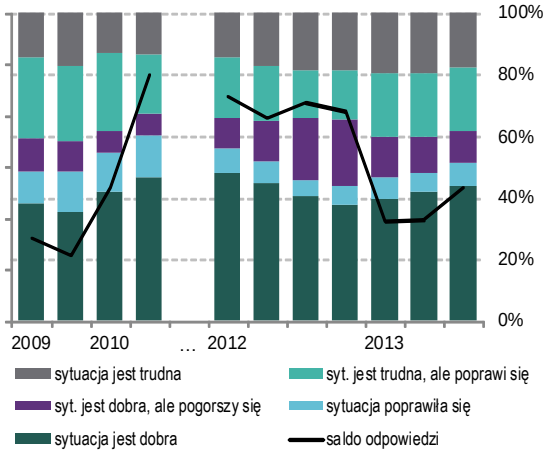

Podobnie, za przejaw zmian koniunktury można uznać zmiany ocen niepewności w odniesieniu do własnej sytuacji i bezpośredniego otoczenia firm. Zmniejszenie niepewności zanotowano w relacji do poprzedniego kwartału i analogicznego okresu ub.r. Oceny niepewności są dość silnie ujemnie skorelowane z ocenami sytuacji bieżącej oraz ocenami fazy cyklu. Zauważony spadek może być zatem dodatkowym potwierdzeniem powolnego wchodzenia w fazę wzrostową cyklu koniunkturalnego. Jest to przy tym szczególnie istotny element oceny otoczenia firm, przekładający się na ich aktywność inwestycyjną oraz skłonność do zwiększania zatrudnienia, o czym mowa jest w kolejnych rozdziałach.

Wykres 4 Oceny niepewności sytuacji

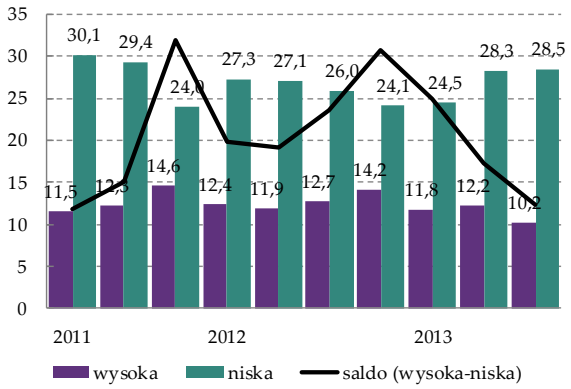

Wykres 5 Economic sentiment indicator (ESI)

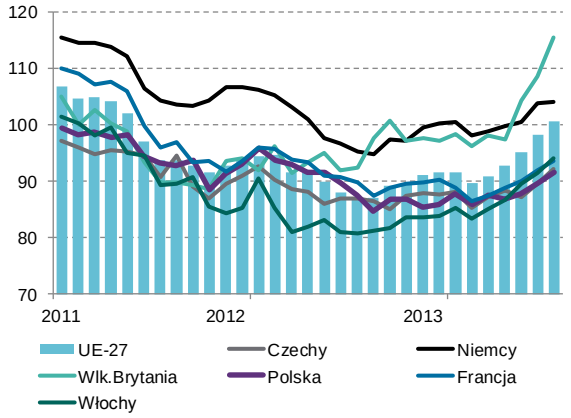

Źródło: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/euroindicators/business_consumer_surveys/main_tables

Od maja do września wyraźnie poprawiał się optymizm przedsiębiorców w większości krajów należących do UE. Poprawę nastrojów zanotowały m.in. Polska oraz pięć krajów, do których trafia największa część polskiego eksportu.

2. Prognozy sytuacji ekonomicznej

Respondenci oczekują poprawy sytuacji w IV kw. br. Wskaźnik WPSE pozbawiony wahań sezonowych wzrósł o 0,2 pp. kw/kw i o 0,3 pp. r/r, pozostał jednak poniżej swojej długookresowej średniej. Prognozy na dłuższy okres nie są jednoznaczne. Zanotowano zarówno optymistyczne zmiany, tj. spadek odsetka firm, które oczekują poprawy koniunktury w najbardziej odległej perspektywie (półtora roku lub później) oraz wzrost odsetka przedsiębiorstw, które już dziś oceniają koniunkturę, jako dobrą, jak i pesymistyczne zmiany, tj. spadek odsetka firm, które przewidują poprawę w najbliższym czasie (do sześciu miesięcy). Wyniki wrześniowej edycji badania sugerują, że koniunktura istotnie poprawi się najwcześniej w połowie 2014 roku. Tym samym spodziewane poważniejsze ożywienie z kwartału na kwartał odsuwa się w czasie.

Wykres 6 Wskaźnik prognoz sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw WPSE (w perspektywie kwartału)

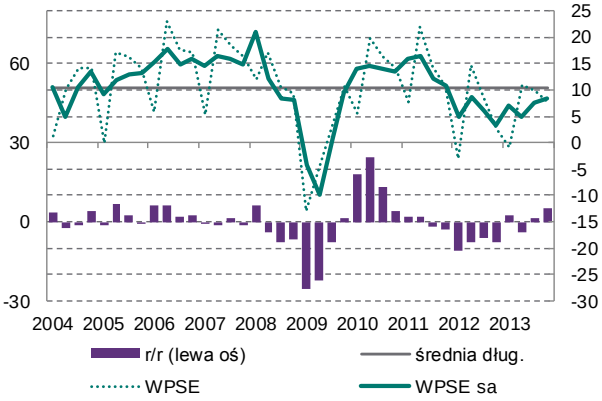

Wykres 7 Przewidywany termin zakończenia okresu spowolnienia w całej populacji (górny panel) oraz w przedsiębiorstwach, które obecnie doświadczają trudności (dolny panel)

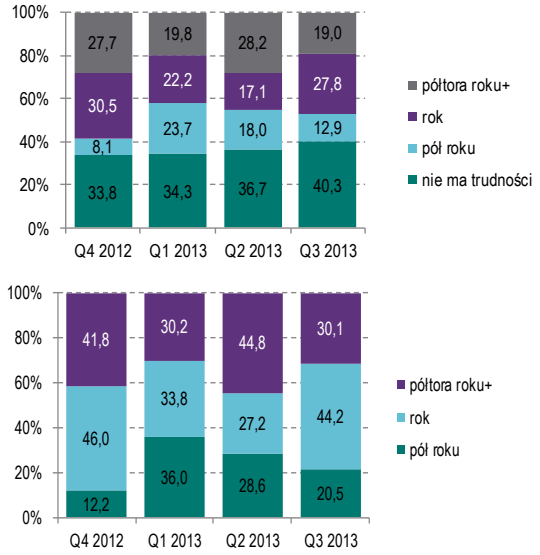

3. Analiza sytuacji sektora przedsiębiorstw w podstawowych przekrojach

W III kw. br. zmiany sytuacji w obrębie obserwowanych branż i klas były zróżnicowane. Poprawę zanotowały przede wszystkim: Przetwórstwo przemysłowe, budownictwo oraz eksporterzy. O pogorszeniu kondycji poinformowały branże usługowe, w tym zwłaszcza firmy świadczące usługi dla osób fizycznych oraz oferujące usługi nierynkowe.

Wyraźny wzrost optymizmu widać było zwłaszcza wśród respondentów z sekcji Przetwórstwo przemysłowe (wzrost BOSE wyniósł 8,6 pp. kw/kw i 4,4 pp. r/r). Poprawa dotyczyła szczególnie firm dostarczających produktów inwestycyjnych, zaopatrzeniowych i konsumpcyjnych nietrwałych. W tej ostatniej grupie widać już trwale rysującą się tendencję wzrostową, a poziom wskaźnika osiągnął wartość najwyższą od 2009 r., zaś w grupie firm produkujących dobra inwestycyjne widać wyraźny wzrost optymizmu w odniesieniu do przyszłości (WPSE sa wzrósł z 6,3 pp. w poprzednim kwartale do 14,7 pp. i był jednym z najwyższych na tle analizowanych klas). Spadki optymizmu odnotowano w grupie branż oferujących dobra związane z energią oraz produkty konsumpcyjne trwałe, a zatem wśród przedsiębiorstw, które w ostatnich kwartałach oceniały swoją sytuację najlepiej w obrębie sekcji.

Wykres 8 Wskaźnik bieżącej oceny sytuacji ekonomicznej BOSE w przemyśle, budownictwie i pozostałych usługach

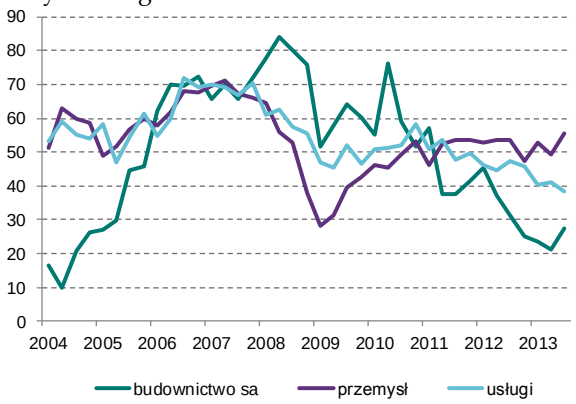

Borykające się z poważnymi trudnościami firmy budowlane również deklarują pewną poprawę sytuacji. Co prawda poziomy wskaźników cząstkowych ocen koniunktury pozostały w tej branży na historycznie niskich poziomach i znacznie poniżej ocen większości pozostałych branż, a przy tym nadal nie widać oznak wzrostu popytu, niemniej w III kw. można było zauważyć wzrost optymizmu w kilku analizowanych obszarach, takich jak marże na sprzedaży, co ostatecznie przełożyło się na wzrost BOSE. Znaczniejszej poprawy koniunktury firmy budowlane spodziewają się dopiero w połowie 2014 r.

Dalsze pogorszenie optymizmu ocen sytuacji ekonomicznej miało miejsce w branżach usługowych. W bardziej szczegółowym podziale widać, że spadki BOSE pojawiły się zwłaszcza w handlu i transporcie, choć w tym ostatnim jest to niespójne z jednocześnie obserwowanym wzrostem wykorzystania potencjału wytwórczego i wzrostem aktywności

inwestycyjnej. W podziale wg rodzaju odbiorcy kondycja pogorszyła się silniej wśród branż dostarczających usług bezpośrednio konsumentom oraz w usługach nierynkowych (edukacja i ochrona zdrowia). W grupie branż świadczących usługi dla biznesu spadki BOSE były relatywnie niewielkie. Przedsiębiorstwa usługowe pozostały sceptyczne w odniesieniu do możliwości poprawy koniunktury w najbliższym czasie. W IV kw. firmy usługowe spodziewają się raczej dalszego lekkiego pogorszenia sytuacji.

Wykres 9 Wskaźnik bieżącej oceny sytuacji ekonomicznej BOSE w podziale wg przeznaczenia produktu (sekcja Przetwórstwo przemysłowe – górny panel) oraz wg rodzaju odbiorcy (branże usługowe – dolny panel)

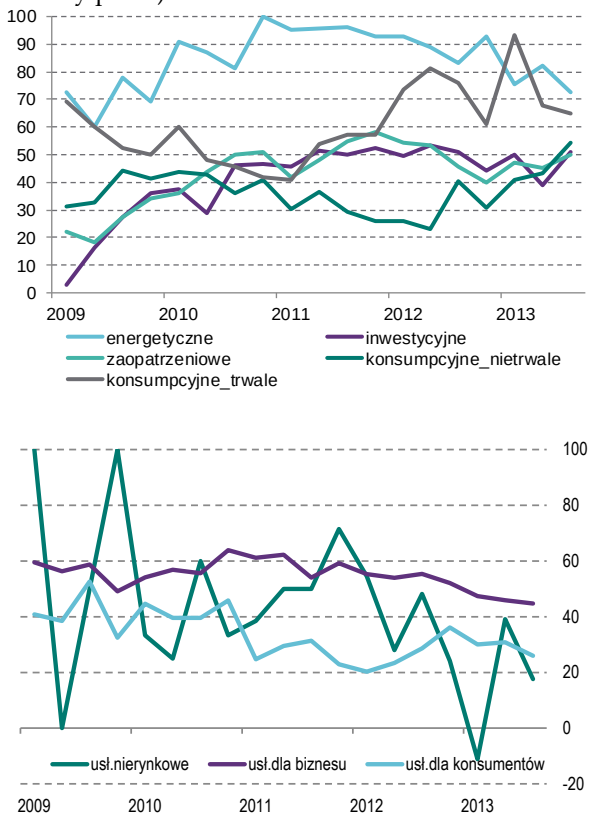

W podziale wg rynku krajowego i zagranicznego, poprawę zanotowali eksporterzy, zaś firmy sprzedające wyłącznie na terenie kraju utrzymały poziom ocen z poprzedniego kwartału. Grupa eksporterów przewiduje przy tym możliwość dalszej poprawy w perspektywie kwartału, zaś firmy nieeksportujące wskazują raczej na I kw. 2014 r., jako początek fazy ożywienia.

O mocniejszej poprawie sytuacji może mówić szczególnie wśród dużych przedsiębiorstw, przy niewielkich wzrostach optymizmu w sektorze MSP. Małe firmy tym samym pozostają w znacznie gorszej sytuacji niż duże podmioty.

Wykres 10 Wskaźnik bieżącej oceny sytuacji ekonomicznej BOSE w podziale wg rynku eksportowego i krajowego

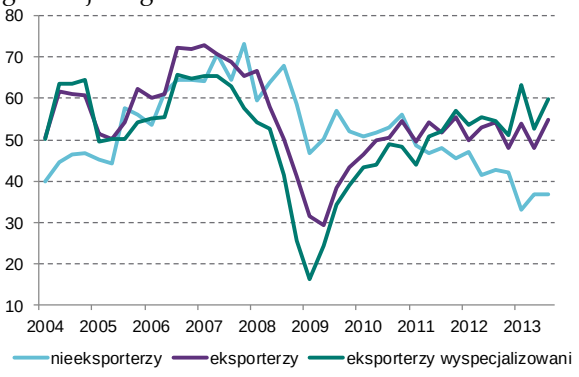

Popyt, zamówienia i produkcja

W III kw. 2013 r. obniżyła się bariera popytu oraz wzrosły wskaźniki prognoz popytu, zamówień i produkcji na IV kw. 2013 r. Dodatnia i rosnąca wartość wskaźnika prognoz trwałego komponentu popytu sugeruje, że oczekiwana poprawa koniunktury powinna mieć charakter trwały.

1. Bariera popytu

W III kw. 2013 r. wskaźnik bariery popytu obniżył się po korekcie sezonowej o 3,3 pp. kw/kw do 12,3% i znajduje się obecnie poniżej średniej długookresowej (ok. 14%). Mimo to bariera popytu wciąż pozostaje najpoważniejszą barierą rozwoju przedsiębiorstw. Jakościowa analiza odpowiedzi otwartych wskazuje, że istotną rolę odgrywa wysoka niepewność związana z przyszłą koniunkturą gospodarczą w kraju i za granicą, a wiele przedsiębiorstw upatruje źródeł swoich problemów z popytem we wciąż niestabilnej sytuacji w strefie euro.

Wykres 11 Wskaźnik bariery popytu

2. Prognozy popytu, zamówień i produkcji

Odnotowano poprawę wskaźników prognoz popytu oraz prognoz zamówień na IV kw. 2013 r. Po dostosowaniu sezonowym wskaźnik prognoz popytu wzrósł w relacji kwartalnej o 2,6 pp., a w relacji rocznej o 4,8 pp. Odsezonowany wskaźnik prognoz zamówień zanotował nieco słabsze wzrosty – odpowiednio o 1,8 pp. kw/kw oraz 4,2 pp. r/r. Obydwa wskaźniki znajdują się wciąż wyraźnie poniżej długookresowych średnich, ale obserwowane wzrosty wskazują na stopniowe wygaszanie i odwracanie trendu spadkowego zapoczątkowanego w 2010 r. Dodatnia i rosnąca wartość wskaźnika prognoz trwałego komponentu popytu (wzrost po dostosowaniu sezonowym o 2,5 pp. kw/kw i 3,3 pp. r/r) sugeruje, że przedsiębiorstwa dostrzegają symptomy umiarkowanej, ale trwałej poprawy koniunktury w najbliższym okresie.

Wykres 12 Wskaźniki prognoz: popytu ogółem, trwałego komponentu popytu oraz zamówień

Podobnie jak w przypadku wskaźników prognoz popytu oraz zamówień, również odsezonowany wskaźnik prognoz produkcji na IV kw. 2013 r. wzrósł w relacji kwartalnej (o 1,6 pp.) oraz rocznej (o ok. 6,8 pp.), ale wciąż znajduje się poniżej długookresowej średniej. Łącznie z wynikami uzyskanymi dla popytu i zamówień, pozwala to w najbliższym okresie oczekiwać stopniowego i relatywnie stabilnego wzrostu rocznej dynamiki wzrostu produkcji w sektorze przedsiębiorstw.

Wykres 13 Wskaźnik prognoz produkcji

Wykres 14 Wskaźniki prognoz popytu, zamówień i produkcji (SA) w budownictwie

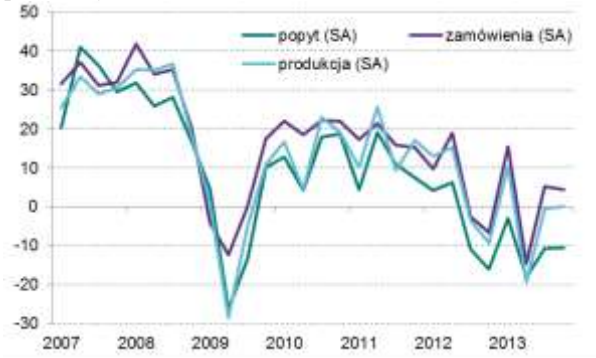

3. Prognozy popytu, zamówień i produkcji – analiza w podstawowych przekrojach

Wskaźniki prognoz popytu, zamówień i produkcji w budownictwie na IV kw. 2013 r. ustabilizowały się (po korekcie sezonowej) na poziomach z poprzedniego kwartału. Ponieważ jednak, szczególnie w ostatnim okresie, cechuje je bardzo wysoka wariancja, trudno jednoznacznie ocenić skalę wyhamowania spadków koniunktury w tej sekcji. Oszacowania trendu i komponentu cyklicznego sugerują odwrócenie negatywnych tendencji, podczas gdy prognozy trwałego komponentu popytu wskazują, że koniunktura w budownictwie wciąż się osłabia, choć w wolniejszym tempie niż w ostatnich dwóch kwartałach.

W przekroju wg sekcji PKD pozytywnie wyróżniają się stabilne i relatywnie dobre prognozy formułowane przez firmy transportowe. Poprawę prognoz popytu odnotowano w handlu i naprawach oraz pozostałych firmach usługowych, pogorszenie – w energetyce. Bardziej szczegółowa analiza ujawnia, że wśród przedsiębiorstw usługowych bardziej stabilne prognozy poprawy koniunktury formułują te przedsiębiorstwa, dla których odbiorcą finalnym są inne przedsiębiorstwa, a nie konsument.

Wykres 15 Wskaźniki prognoz popytu (SA) w energetyce, transporcie, handlu i naprawach oraz pozostałych usługach

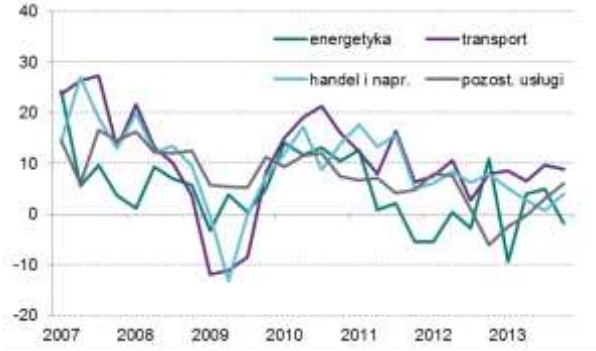

Analiza odsezonowanego wskaźnika prognoz popytu w przekroju wg przeznaczenia produkcji wskazuje na relatywnie najlepszą (i wciąż poprawiającą się) sytuację producentów dóbr zaopatrzeniowych oraz inwestycyjnych, co może być symptomem bardziej trwałej poprawy koniunktury oraz ożywienia popytu inwestycyjnego w sektorze przedsiębiorstw. Z wynikami tymi kontrastują prognozy formułowane przez producentów dóbr konsumpcyjnych – o ile w przypadku dóbr nietrwałych są one pozytywne i relatywnie stabilne, o tyle w przypadku dóbr trwałego użytku są one negatywne i cechują się bardzo wysoką wariancją, co może wskazywać na wysoką niepewność koniunktury w percepcji gospodarstw domowych.

Wykres 16 Wskaźniki prognoz popytu (SA) wg przeznaczenia produkcji

Zachowanie wskaźników prognoz popytu w przekroju wg klas intensywności zaangażowania przedsiębiorstw w sprzedaż zagraniczną wskazuje na wyraźnie lepszą sytuację eksporterów niż przedsiębiorstw skupionych wyłącznie na rynku krajowym. Czynnikiem sprzyjającym eksporterom jest wciąż wysoka opłacalność sprzedaży zagranicznej i niska bariera kursu walutowego.

Wykres 17 Wskaźniki prognoz popytu (SA) wg klas eksportu

Kurs walutowy, eksport i import

Konkurencyjność cenowa sprzedaży zagranicznej rozliczanej w euro i dolarze nieznacznie spadła, ale wciąż utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie, o czym świadczą najniższe w historii badania bariera kursu walutowego i udział nieopłacalnego eksportu w przychodach z eksportu oraz bardzo niski odsetek eksporterów informujących o nieopłacalnym eksporcie. Sytuacja oraz prognozy eksporterów na tle próby są dobre i stabilne.

1. Opłacalność eksportu

W III kw. 2013 r. deklarowane kursy opłacalności złotego względem euro i dolara nie uległy znaczącym zmianom w relacji kwartalnej. Wobec stosunkowo niewielkiej aprecjacji złotego względem euro oraz dolara, opłacalność polskiej sprzedaży zagranicznej rozliczanej w tych walutach nieznacznie spadła. Mimo to opłacalność eksportu pozostaje wysoka, o czym świadczyć może najniższy w historii odsetek przedsiębiorstw wskazujących kurs walutowy jako barierę rozwoju.

Warto również zauważyć, że na przestrzeni ostatniego roku nastąpiła stabilizacja średnich kursów opłacalności oraz wyraźne zmniejszenie wariancji odpowiedzi. Obecnie jest ona ponad dwukrotnie niższa niż na przełomie lat 2011/2012 i niemal trzykrotnie niższa niż w I poł. 2009 r., co z jednej strony może sugerować zmniejszenie polaryzacji sytuacji wśród eksporterów (zmniejszenie wariancji w wymiarze przekrojowym), a z drugiej wskazywać na stabilizację sytuacji na rynku walutowym i większą przewidywalność zmian kursowych (zmniejszenie wariancji w wymiarze czasowym).

Wykres 18 Kurs euro, przy którym eksport staje się nieopłacalny oraz rzeczywisty kurs euro

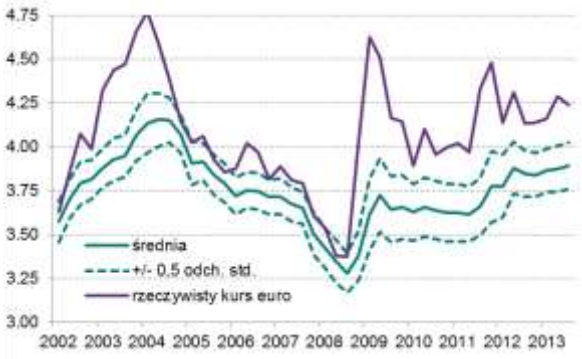

Wykres 19 Kurs dolara, przy którym eksport staje się nieopłacalny oraz rzeczywisty kurs dolara

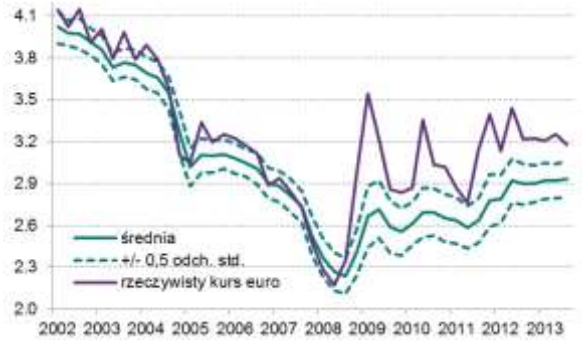

Stosunkowo długo utrzymująca się wyraźna dodatnia różnica między kursem rynkowym złotego a deklarowanym kursem opłacalności eksportu (od przełomu 2008/2009) sprawia, że zarówno średni udział nieopłacalnego eksportu w przychodach z eksportu, jak i odsetek eksporterów informujących o nieopłacalnym eksporcie utrzymują się niskim i stabilnym poziomie. Obydwa wskaźniki znajdują się na poziomie historycznych minimów potwierdzając wysoką opłacalność eksportu.

Wykres 20 Opłacalność eksportu

2. Bariera kursu walutowego

Odsetek firm deklarujących kurs walutowy jako barierę rozwoju przedsiębiorstwa obniżył się o 1 pp. wyznaczając nowe minimum w historii badań - ok. 7%. Czynnikiem sprzyjającym obniżeniu bariery kursowej mogła być stabilizacja sytuacji na rynku walutowym – z perspektywy historycznej zakres wahań kursu złotego względem euro oraz dolara jest w okresie ostatniego roku relatywnie niewielki.

Wykres 21 Wskaźnik bariery kursu walutowego oraz rzeczywiste kursy euro i dolara

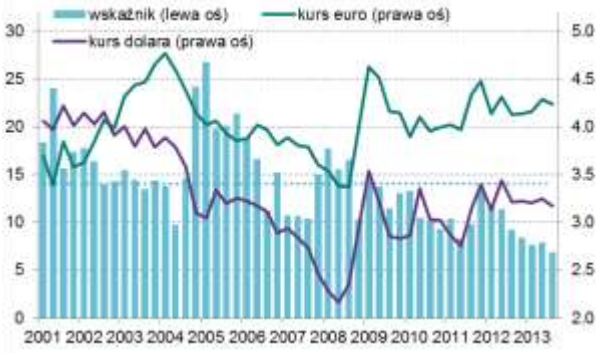

3. Oceny i prognozy eksportu

W III kw. 2013 r. odsezonowany wskaźnik umów eksportowych wzrósł o 1,3 pp. kw/kw oraz o 3,2 pp. r/r i przyjął wartość zbliżoną do długookresowej średniej, co oznacza, że dynamika liczby podpisanych umów eksportowych w III kw. przeciętnie wzrosła i była zbliżona do wieloletniej średniej.

Pomimo nieznacznego spadku wskaźnika nowych umów eksportowych (-0,5 pp. kw/kw oraz -0,3 pp. r/r po korekcie sezonowej), odsezonowany wskaźnik prognoz eksportu zanotował wzrost (o 0,6 pp kw/kw oraz 2,7 pp. r/r), co pozwala w najbliższym okresie oczekiwać stabilnej dynamiki eksportu. Wyniki te korespondują z pozytywnymi prognozami popytu formułowanymi przez eksporterów oraz wysoką opłacalnością sprzedaży zagranicznej.

Wykres 22 Wskaźnik umów eksportowych i nowych umów eksportowych oraz wskaźnik prognoz eksportu

Wykres 23 Średni udział eksportu w przychodach (wśród eksporterów) oraz średni udział importu zaopatrzeniowego w kosztach (cała próba)

W ostatnim kwartale udział eksportu w przychodach eksporterów oraz udział importu zaopatrzeniowego wzrosły o ok. 0,9 pp. w relacji kwartalnej. O ile jednak udział eksportu w przychodach eksporterów zanotował poziom zbliżony do historycznego maksimum (ok. 41%), o tyle udział importu zaopatrzeniowego w kosztach wciąż utrzymuje się poniżej długookresowej średniej (ok. 19%).

Zatrudnienie

Prognozy zatrudnienia na IV kw. 2013 r. poprawiły się w relacji do poprzedniego kwartału oraz w relacji rocznej. Zatrudnienie w IV kw. może jednak nadal się zmniejszać, choć skala tego spadku będzie niewielka. Poprawa wskaźnika zatrudnienia nastąpiła w większości analizowanych grup. Wzrost zatrudnienia spodziewany jest przemyśle przetwórczym, w handlu oraz w dużych przedsiębiorstwach.

1. Prognozy zatrudnienia

W IV kw. 2013 r. prognozy zatrudnienia poprawiły się w ujęciu kwartalnym (o 2,8 pp. po uwzględnieniu korekty sezonowej) - wskaźnik prognoz zatrudnienia wyniósł -1,0, co oznacza, że nadal nieco więcej firm planuje redukcje zatrudnienia (11,2% spadek, 10,0% wzrost). W relacji rocznej wskaźnik zatrudnienia także wzrósł (o 4,1 pp.) i utrzymuje się powyżej swojej średniej długookresowej.

Wykres 24 Wskaźnik prognoz zatrudnienia (saldo odpowiedzi „wzrost" i „spadek"; dane odsezonowane) a saldo zatrudnienia wg F01 (roczne zmiany o co najmniej 1%)

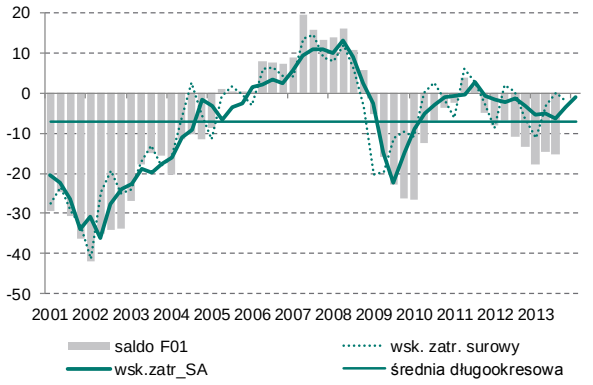

Wykres 25 Prognozy zatrudnienia (dane odsezonowane)

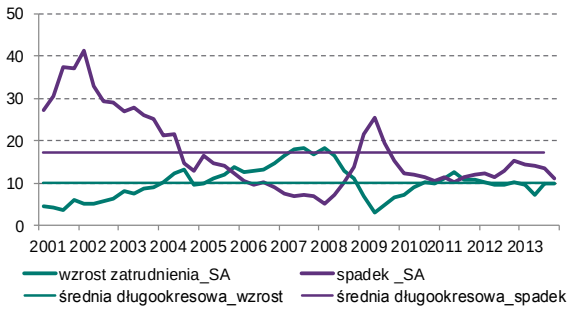

Wzrost wskaźnika zatrudnienia jest efektem rzadszych prognoz redukcji zatrudnienia. O planach wzrostu zatrudnienia informuje zbliżony do poprzedniego kwartału odsetek przedsiębiorstw.

Wykres 26 Prognozy zatrudnienia wg Manpower w IV kw. 2013 r. (saldo, dane odsezonowane).

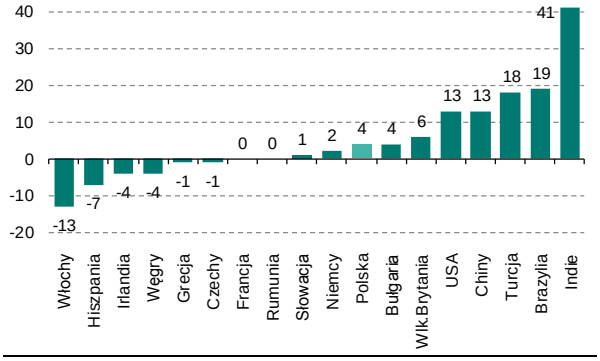

W IV kw. 2013 r. perspektywy zatrudnienia wg Manpower (Barometr Manpower Perspektyw Zatrudnienia) poprawiły się, ale nadal sytuują Polskę daleko za najszybciej rozwijającymi się krajami Azji czy Brazylią, Turcją oraz USA, choć jednocześnie na niezłej pozycji wśród państw europejskich.

2. Prognozy zatrudnienia – analiza w podstawowych przekrojach

W podziale wg form własności poprawę prognoz zatrudnienia w ujęciu kwartalnym odnotowały zarówno przedsiębiorstwa prywatne, jak i publiczne (dane odsezonowane), W tej drugiej grupie nadal występują jednak wyraźne spadki zatrudnienia. W firmach z przewagą kapitału zagranicznego prognozy pozostają najbardziej optymistyczne i planowany jest wzrost zatrudnienia. Wskaźnik zatrudnienia dla krajowych firm prywatnych poprawił się, ale grupa ta planuje niewielkie zmniejszenie liczby pracowników.

Wykres 27 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg sektorów własności (dane odsezonowane)

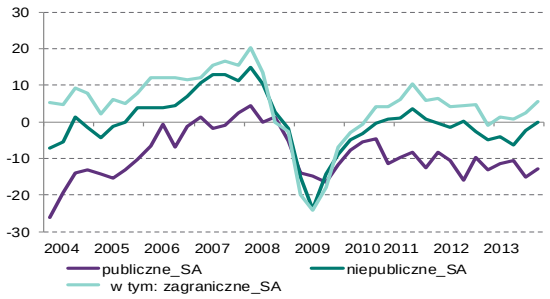

Wykres 28 Wskaźnik prognoz zatrudnienia w budownictwie, przemyśle oraz usługach (dane odsezonowane)

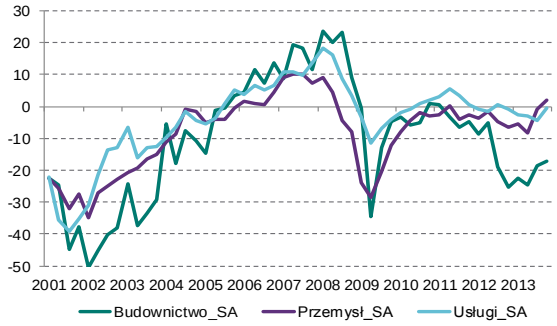

W budownictwie zanotowano wprawdzie poprawę prognoz zatrudnienia, ale wskaźnik pozostaje na wyraźnie ujemnym poziomie (dane po korekcie sezonowej). Wyraźna poprawa prognoz zatrudnienia nastąpiła w przemyśle (głównie w przetwórstwie przemysłowym) i po raz pierwszy od połowy 2008 r. prognozy wzrostu zatrudnienia są częstsze niż prognozy redukcji. Prognozy w usługach poprawiły się i spadek zatrudnienia będzie tam nieznaczny.

Wykres 29 Wskaźnik prognoz zatrudnienia w sekcjach usługowych (dane odsezonowane)

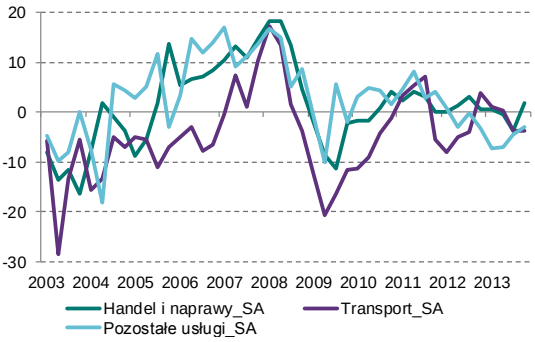

W podziale według przeznaczenia produkcji najgłębszy spadek zatrudnienia spodziewany jest w firmach specjalizujących się w produkcji dóbr energetycznych, choć widać tu lekką poprawę prognoz. Najlepsze prognozy i wzrost zatrudnienia przewidują producenci dóbr konsumpcyjnych, zwłaszcza trwałych, oraz dóbr inwestycyjnych.

Wśród sekcji usługowych optymizm prognoz wzrósł w handlu, gdzie spodziewany jest wzrost zatrudnienia. W transporcie i w pozostałych branżach usługowych zatrudnienie zmniejszy się. Lepsze prognozy zatrudnienia formułuje sektor usług dla biznesu niż dla konsumentów, choć w obu grupach nastąpi niewielka redukcja zatrudnienia. Najgłębszy spadek liczby zatrudnionych nastąpi w sektorze usług nierynkowych.

Wyraźna poprawa prognoz zatrudnienia nastąpiła w przedsiębiorstwach dużych, zwłaszcza w firmach największych (2000 i więcej pracowników). W tej grupie przedsiębiorstw zatrudnienie w IV kw. wzrośnie. W sektorze MSP zatrudnienie nadal będzie spadać, choć prognozy uległy poprawie. Skala redukcji zatrudnienia jest nieco niższa w firmach najmniejszych (poniżej 50 osób).

Wykres 30 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg klas wielkości zatrudnienia (dane odsezonowane)

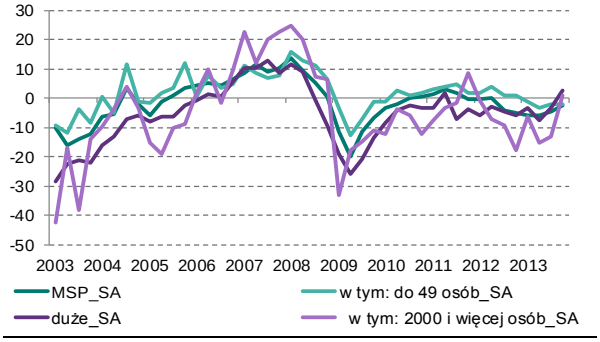

3. Wybrane czynniki oddziałujące na zatrudnienie

Wykres 31 Wskaźnik prognoz zatrudnienia a ocena popytu (dane odsezonowane)

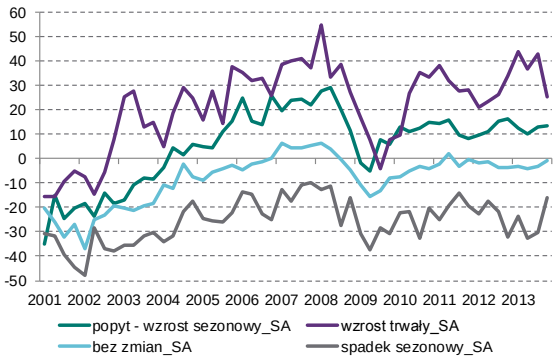

Wykres 32 Wskaźnik prognoz zatrudnienia a ocena niepewności przyszłej sytuacji ekonomicznej

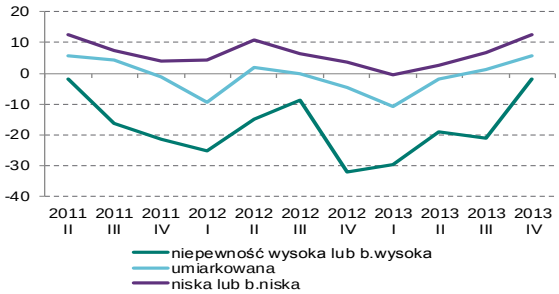

Wzrost zatrudnienia jest planowany tradycyjnie w grupie firm oczekujących wzrostu popytu (zarówno trwałego, jak i też sezonowego), zwiększenia zamówień oraz produkcji. W firmach, które nie przewidują zmian produkcji lub popytu wskaźnik pozostaje lekko ujemny, co informuje o stabilizacji zatrudnienia. Podobnie jak w okresach wcześniejszych głębokie redukcje zatrudnienia planują firmy spodziewające się spadku produkcji lub ograniczenia popytu (liczebność takich firm w próbie jest niewielka).

W podziale wg oceny sytuacji ekonomicznej wskaźniki prognoz tradycyjnie sugerują wzrost zatrudnienia w grupie przedsiębiorstw bardzo dobrze oceniających swoją kondycję bądź oczekujących jej poprawy. W podmiotach tych optymizm prognoz zatrudnienia wzrósł. W firmach, które nie oczekują zmian kondycji, zatrudnienie lekko spadnie. Słabe oraz złe oceny i prognozy sytuacji przekładają się najczęściej na plany redukcji zatrudnienia.

Optymizm prognoz zatrudnienia rośnie wraz ze spadkiem niepewności odnośnie przyszłej sytuacji ekonomicznej. W IV kw. 2013 r. zwiększą zatrudnienie nie tylko przedsiębiorstwa, które niepewność określają jako bardzo niską bądź niską, ale też umiarkowaną. W przedsiębiorstwach deklarujących wysoką niepewność co do swojej sytuacji ekonomicznej nadal nieco częstsze są prognozy zmniejszenia zatrudnienia niż jego wzrostu, ale również tam wskaźnik zatrudnienia poprawił się wyraźnie.

Wykres 33 Wskaźnik prognoz zatrudnienia a stopień wykorzystania mocy produkcyjnych (dane odsezonowane)

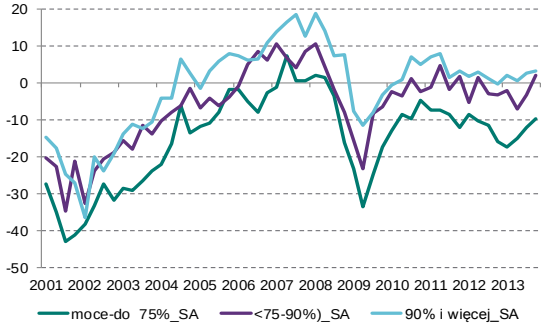

Wykres 34 Wskaźnik prognoz zatrudnienia a eksport/brak eksportu oraz w klasie eksporterów o rosnącym eksporcie (dane odsezonowane)

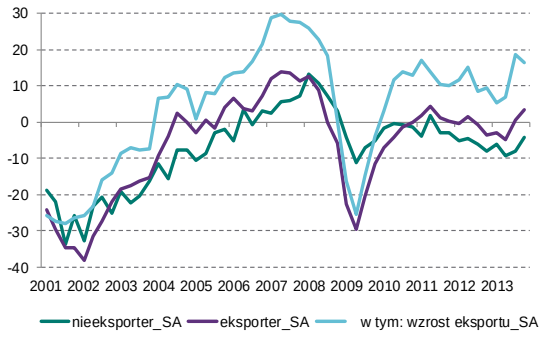

Wykres 35 Wskaźnik prognoz zatrudnienia a plany inwestycji (dane odsezonowane)

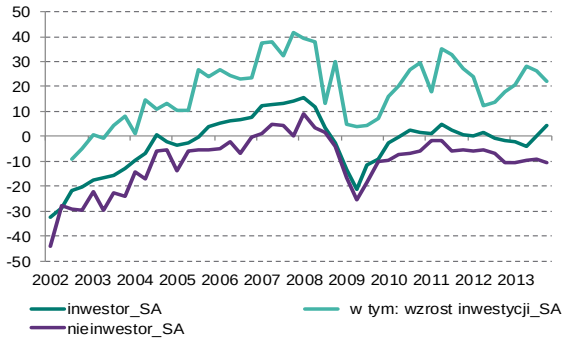

W przedsiębiorstwach o względnie wysokim stopniu wykorzystania mocy produkcyjnych nastąpił wzrost wskaźnika prognoz zatrudnienia i zatrudnienie w tej grupie wzrośnie. Spadnie ono wyraźnie w firmach, w których wykorzystanie mocy produkcyjnych pozostało niskie, jednak skala spadku zatrudnienia w tej grupie wyraźnie zmniejszyła się w ciągu kwartału.

Od ponad 3 lat wskaźnik prognoz zatrudnienia dla eksporterów kształtuje się powyżej wartości dla firm nieeksportujących. Prognozy zatrudnienia poprawiły się w obu grupach, ale w większym stopniu w przedsiębiorstwach działających na rynku zagranicznym i przewidywany jest tam wzrost zatrudnienia. Wzrost ten nastąpi w głównej mierze u wyspecjalizowanych eksporterów (przy poprawie prognoz). Firmy, które spodziewają się w IV kw. br. wzrostu sprzedaży zagranicznej nadal planują relatywnie wysoki, pomimo lekkiego osłabienia, wzrost zatrudnienia.

W przedsiębiorstwach będących w trakcie realizacji inwestycji prognozy poprawiły się i nastąpi wzrost zatrudnienia. W firmach, które planują rozszerzenie skali inwestycji będących w fazie realizacji, możliwy jest wyraźny wzrost zatrudnienia, choć optymizm prognoz w tych przedsiębiorstwach zmniejszył się. W firmach nieinwestujących oraz nie planujących inwestycji zatrudnienie nadal będzie spadać.

Ramka 1. Uelastycznienie czasu pracy

Przedsiębiorstwa zostały zapytane o wykorzystanie możliwości uelastycznienia czasu pracy, jaki daje tegoroczna zmiana kodeksu pracy[2]. Obecnie lub w najbliższej przyszłości z możliwości tych ma zamiar skorzystać 40,6% badanych firm: 31,8% przedsiębiorstw zamierza wydłużyć rozliczeniowy czas pracy a 30,1% firm wprowadzi ruchomy czas pracy dla swoich pracowników. Ok. połowa przedsiębiorstw, które zamierzają skorzystać z narzędzi, jakie daje ustawa, zamierza zastosować obydwie możliwości (20,3% badanej próby).

Wykres 36 Wykorzystanie możliwości uelastycznienia czasu pracy

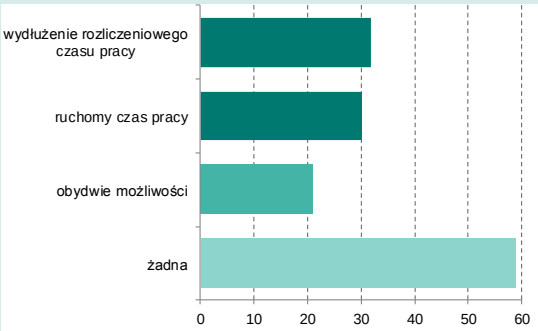

Możliwości uelastycznienia czasu pracy najczęściej wykorzystywać będą jednostki górnicze (wydłużony czas rozliczeniowy - 50%, ruchomy czas pracy - 33%) oraz budowlane (42% i 33%). Również przetwórstwo przemysłowe wykorzysta je w relatywnie wysokim stopniu (39% i 31%; w największym stopniu produkcja dóbr konsumpcyjnych trwałych - 50% i 38%). Nieco rzadziej ze zmiany ustawy skorzysta sektor usług (25% i 30%), zarówno handel (26% i 28%), jak i transport (19% i 30%) oraz pozostałe usługi (26%% i 32%). Częściej zamierzają wprowadzać elastyczny czas pracy przedsiębiorstwa prywatne (32% i 30%%) niż publiczne (25% i 27%). Rzadziej wykorzystają te możliwości firmy z sektora MSP (31% i 26%) niż duże (34% i 39%). W większym stopniu stosować będą wydłużony czas rozliczeniowy lub ruchomy czas pracy przedsiębiorstwa eksportujące (36% i 32%) niż firmy bez eksportu (28% i 28%). Najczęściej z omawianych narzędzi korzystać będą jednostki będące w złej kondycji, ale oczekujące poprawy swojej sytuacji (49% i 37%).

[2] Ustawa z 12 lipca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz ustawy o związkach zawodowych (Dz.U. nr 896). Nowe przepisy weszły w życie 23 sierpnia br.

Wynagrodzenia

Wzrost płac będzie miał w IV kw. 2013 r. nieco większy zasięg niż w III kw. i kształtować się będzie nadal wyraźnie poniżej średniej dla lat 2005 – 2013. Średnia wysokość planowanych podwyżek wynagrodzeń pozostanie na poziomie z poprzedniego kwartału.

Relacja pomiędzy wzrostem płac i wzrostem wydajności pracy w III kw. 2013 r. uległa poprawie i nadal zdecydowanie więcej przedsiębiorstw deklaruje szybciej rosnącą wydajność niż wynagrodzenia.

Presja płacowa utrzymuje się na bardzo niskim poziomie – jedynie niespełna 4% przedsiębiorstw rejestruje obecnie wzrost nacisków płacowych.

1. Prognozy wzrostu płac

W IV kw. 2013 r. podwyżki płac, po uwzględnieniu korekty sezonowej, będą miały nieco szerszy zasięg niż w poprzednim kwartale. Podwyżki wynagrodzeń planuje 6,0% przedsiębiorstw (wskaźnik odsezonowany wynosi 12,1%, tzn. o 1,7 pp. więcej kw/kw i 0,5 pp. mniej r/r). Odsetek przedsiębiorstw zamierzających zwiększyć wynagrodzenia kształtuje się zdecydowanie poniżej średniej dla lat 2005 - 2013. Wzrost płac obejmie zbliżoną część ogółu zatrudnionych co w poprzednim kwartale.

Wysokość średniej podwyżki pozostała bez zmian - w przedsiębiorstwach, które planują zwiększyć płace średnia wysokość planowanych podwyżek w IV kw. 2013 r. wyniesie 4,6% (tak jak w poprzednim kwartale). Jest to jednocześnie nieco mniej niż rok wcześniej. Zasięg redukcji płac nadal pozostaje bardzo niewielki (0,4% zatrudnionych, 1,3% firm). Zmalał także zakres redukcji - planowany spadek wynagrodzeń w firmach zmniejszających wynagrodzenia wyniesie średnio 4,6%.

Wykres 37 Odsetek przedsiębiorstw planujących podwyżki wynagrodzeń oraz odsetek pracowników objętych podwyżkami

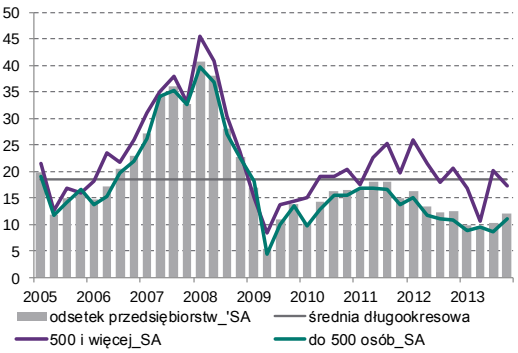

Wykres 38 Średnia i mediana planowanych podwyżek wynagrodzeń (w grupie przedsiębiorstw, które planują podnieść wynagrodzenia)

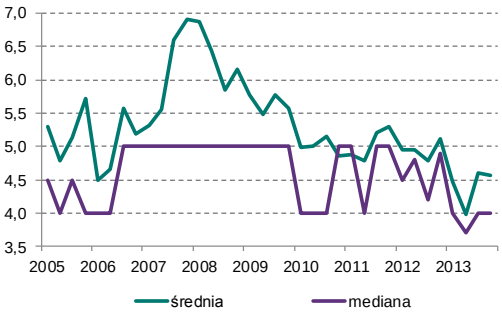

Większość podwyżek płac będzie nadal bardzo umiarkowana co do skali - dominują wzrosty płac do 5% (4,4% zatrudnionych). Wyższe niż 5% podwyżki planowane są dla 1,7% pracowników w badanej próbie, w tym podwyżki ponad 10% - dla bardzo znikomej części badanej populacji.

Wykres 39 Rozkład planowanych zmian wynagrodzeń (pytanie o obniżki płac pojawiło się po raz pierwszy w ankiecie za II kw. 2009 r.)

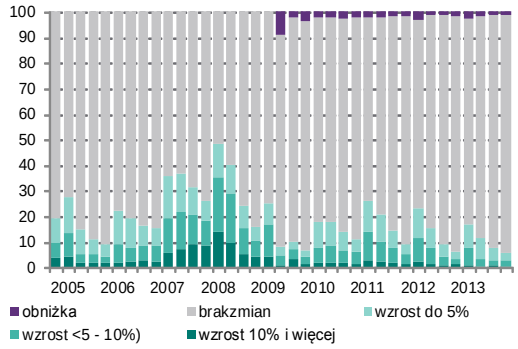

2. Wybrane czynniki zmian płac

Deklaracje przedsiębiorstw o planowanym wzroście płac są tradycyjnie częstsze w firmach będących w bardzo dobrej sytuacji.

W podziale wg form własności wzrost wynagrodzeń będzie w IV kw. br. znacznie częstszy w przedsiębiorstwach publicznych (10,7%) niż w prywatnych (5,4%). Najczęściej podwyżki planowane są w firmach Skarbu Państwa (18,2%) oraz jednostkach samorządowych (10,5%). W przedsiębiorstwach z przewagą kapitału zagranicznego podwyżki są przewidywane częściej niż w podmiotach prywatnych krajowych (6,8% wobec 4,9%).

Wykres 40 Planowane podwyżki wynagrodzeń a kondycja ekonomiczna przedsiębiorstwa (odsetek podwyższających w klasie)

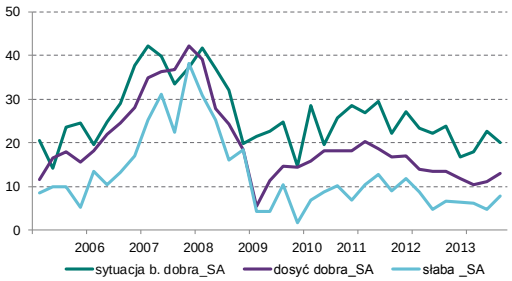

Odsetek przedsiębiorstw planujących podwyżki wynagrodzeń (dane odsezonowane) wzrósł w relacji kwartalnej w przemyśle (do 14,7%), w usługach (do 10,5%) oraz w budownictwie (do 5,2%). W branżach usługowych odsetek ten wzrósł w handlu (do 9,1%) i w pozostałych usługach (do 11,3%), zmniejszył się (ale nadal pozostaje relatywnie wysoki) w transporcie (13,5%). W relacji rocznej odsetek firm planujących wzrost płac zwiększył się w przemyśle, w pozostałych branżach zmniejszył się. Na uwagę zasługuje to, że w budownictwie nadal stosunkowo dużo przedsiębiorstw planuje redukcję wynagrodzeń (6,8%).

Wykres 41 Planowane podwyżki wynagrodzeń a sektor PKD (odsetek podwyższających w sektorze)

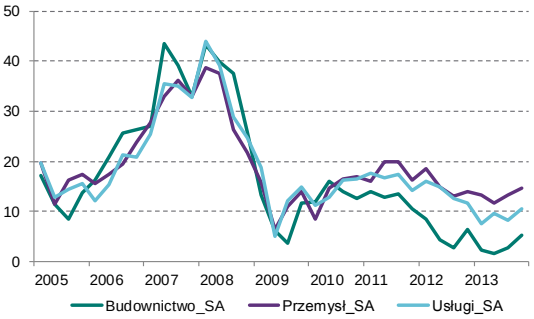

Wykres 42 Prognozy zmian zatrudnienia a zmiany płac (% przedsiębiorstw)

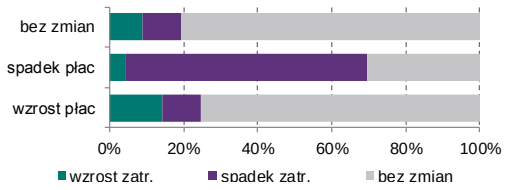

Wśród klas zatrudnienia wynagrodzenia tradycyjnie najczęściej zamierzają podnosić przedsiębiorstwa największe (2000 i więcej pracowników). Generalnie – im mniejsza firma, tym mniejszy odsetek firm deklarujących podwyżki płac. Należy jednak dodać, że w IV kw. udział firm zwiększających wynagrodzenia wzrósł w klasie małych i średnich

przedsiębiorstw, spadł zaś w dużych firmach (500 i więcej zatrudnionych).

Podmioty, które zamierzają zwiększać płace nie robią tego kosztem poziomu zatrudnienia - częściej niż pozostałe przedsiębiorstwa informują o jednoczesnym zwiększaniu liczby pracowników. Natomiast firmy, które obniżają płace najczęściej też redukują zatrudnienie.

Wykres 43 Wynagrodzenia nowych pracowników w relacji do wynagrodzeń osób już zatrudnionych

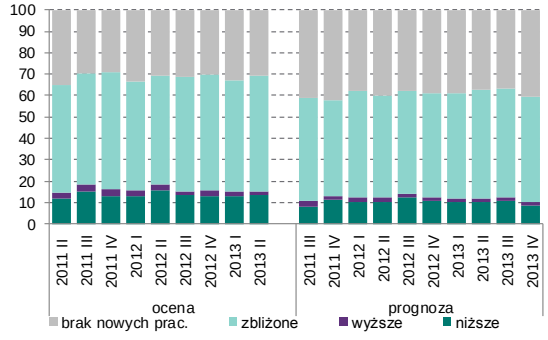

Przy niskim popycie na pracę oraz utrzymującym się bezrobociu potrzeba zatrudnienia nowych pracowników nie wiąże się, podobnie jak w poprzednich kwartałach, z koniecznością oferowania wyższych wynagrodzeń. Znakomita większość przedsiębiorców (ok. 80%), zatrudniając nowych pracowników w III kw. br., bądź planując ich zatrudnienie w IV kw., proponuje im wynagrodzenia zbliżone do wynagrodzeń osób już pracujących o podobnych kwalifikacjach. Wyższe płace należą w takiej sytuacji nadal do wyjątków. Znacznie częściej firmy zamierzają nowym pracownikom oferować niższe wynagrodzenia.

3. Optymalizacja kosztów

Nadal ponad połowa przedsiębiorstw dokonuje optymalizacji kosztów swojej działalności. W III kw. br. było to 53,6% firm w badanej próbie, a więc o 4,3 pp. mniej niż w kwartale poprzednim. Koszty pracy są redukowane rzadziej niż inne koszty – w 25,2% badanych przedsiębiorstw (zazwyczaj przy jednoczesnych cięciach innych kosztów), czyli o 3,6 pp. mniej niż w II kw.

Wykres 44 Optymalizacja kosztów

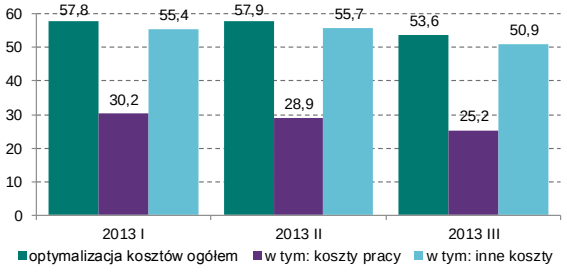

Im słabsza kondycja przedsiębiorstw, tym częstsze są redukcje kosztów. Najczęściej optymalizacja kosztów, także kosztów pracy, przeprowadzana była w budownictwie (koszty ogółem - 61,5% badanej próby, koszty pracy - 38,5%). Rzadziej tną koszty firmy transportowe oraz handlowe.

4. Podwyżki płac a wzrost wydajności pracy

Nadal utrzymuje się zdecydowana przewaga przedsiębiorstw, w których wydajność pracy rośnie szybciej niż wynagrodzenia. W III kw. 2013 r. poprawiła się relacja pomiędzy wzrostem wynagrodzeń i wzrostem wydajności pracy (w stosunku do kwartału poprzedniego) – zmniejszył się udział przedsiębiorstw, w których wydajność nie nadąża za płacami (w mniejszym stopniu spadł odsetek firm, w których wydajność rośnie szybciej niż wynagrodzenia).

O szybszym wzroście płac niż wydajności pracy poinformowało 4,6% przedsiębiorstw w próbie, a więc 17,4% firm podwyższających płace. Wzrost wynagrodzeń nie przewyższa więc wzrostu wydajności w ponad 4/5 przedsiębiorstw, w których wynagrodzenia rosły. Odsetek przedsiębiorstw, w których wzrost płac był szybszy niż wzrost wydajności spadł w relacji do poprzedniego kwartału w

budownictwie oraz w usługach, wzrósł zaś w przemyśle.

Wykres 45 Ocena relacji wzrostu płac do wzrostu wydajności pracy w ciągu roku (pominięto na wykresie *płace rosły w zbliżonym stopniu co wydajność*)

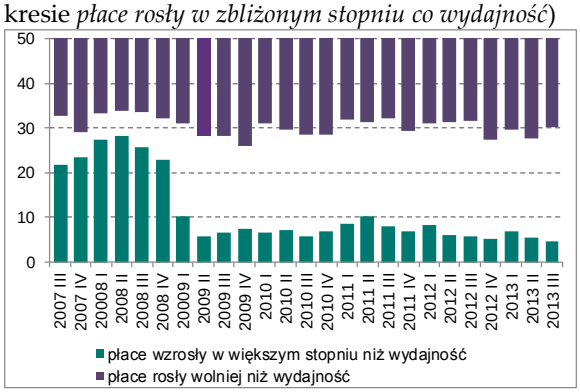

Wykres 46 Odsetek przedsiębiorstw, w których wzrost płac był w ciągu roku szybszy niż wzrost wydajności pracy wg 3 sektorów (próba ograniczona do firm, w których wynagrodzenia wzrosły)

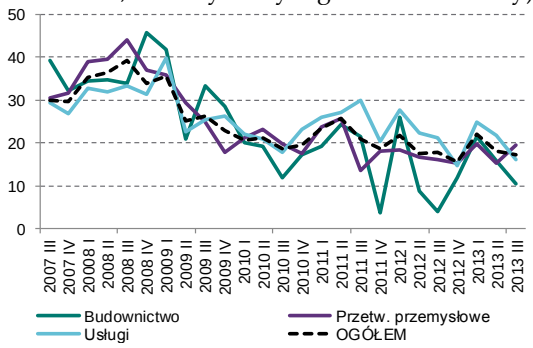

Warto dodać, że czynnikiem towarzyszącym wzrostowi zatrudnienia jest nie tylko wzrost wydajności pracy, ale też równowaga pomiędzy wzrostem wydajności a wzrostem wynagrodzeń. Wskaźnik zatrudnienia bowiem jest zazwyczaj najwyższy (i właściwie stale dodatni, poza początkiem 2009 r.) w sytuacji gdy dynamika płac i wydajności pracy są zbliżone.

5. Presja płacowa

W III kw. 2013 r. presja płacowa utrzymywała się na bardzo niskim poziomie; jest ona obecnie najsłabsza w całym okresie badania. 56,4% przedsiębiorstw zadeklarowało brak presji płacowej ze strony pracowników. Pozostali respondenci poinformowali o istnieniu nacisków na wzrost wynagrodzeń, ale w skali umiarkowanej, tj. nie większej niż dotychczas. Jedynie w 3,8% firm naciski te nasiliły się w stosunku do poprzedniego kwartału.

Wykres 47 Naciski płacowe

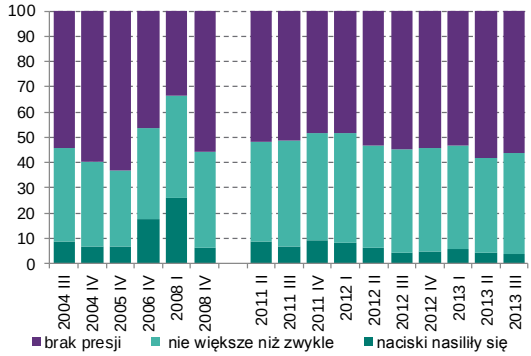

Presja płacowa ze strony pracowników jest najbardziej odczuwalna w energetyce, w przedsiębiorstwach z sektora MSP, a także w firmach Skarbu Państwa.

Wykres 48 Naciski płacowe a prognozy wzrostu płac

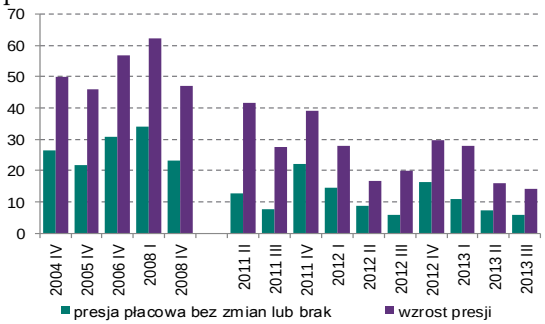

Naciski płacowe, aczkolwiek nadal relatywnie rzadkie, są w dalszym ciągu ważnym czynnikiem wzrostu wynagrodzeń. W przedsiębiorstwach, w których presja się nasila ponad dwukrotnie częściej planowane są podwyżki płac niż w pozostałych firmach.

Inwestycje

Nastąpiła lekka korekta i poprawa nastrojów w zakresie planów inwestycyjnych, ale nie są to wciąż zmiany pozwalające oczekiwać zdecydowanego przełomu aktywności inwestycyjnej w IV kw. br. Większość wskaźników obrazujących aktywność inwestycyjną w próbie utrzymuje się nadal na bardzo niskim poziomie. Ujemna, mimo poprawy, pozostaje dynamika inwestycji na poziomie próby, aczkolwiek można oczekiwać, że tempo spadku inwestycji będzie niższe niż w poprzednim kwartale.

Wyższa aktywność utrzymuje się w energetyce, firmach największych pod względem zatrudnienia (2000+), w przedsiębiorstwach wyspecjalizowanych w eksporcie, oraz (pierwsze symptomy wzrostu) w transporcie. W tych grupach można liczyć na wzrost inwestycji.

Odnotowano wzrost roli kredytów bankowych w finansowaniu nowo rozpoczynanych inwestycji, jakkolwiek nadal pozostaje ona historycznie niska. Zwiększony popyt na finansowanie kredytem jest szczególnie widoczny w grupie dużych i bardzo dużych przedsiębiorstw. Wzrost ten może oznaczać, że stopniowo zmienia się ocena ryzyka w przedsiębiorstwach i część inwestorów decyduje się na rozpoczęcie większych przedsięwzięć.

1. Planowane inwestycje

Po pogłębieniu się pesymizmu inwestorów w III kw. w IV kw. nastąpiła lekka korekta i poprawa nastrojów. Nie są to wciąż zmiany pozwalające oczekiwać zdecydowanego przełomu w obszarze aktywności inwestycyjnej. Większość wskaźników obrazujących aktywność inwestycyjną w próbie utrzymuje się nadal na bardzo niskim poziomie.

Główny wskaźnik opisujący aktywność inwestycyjną badanych firm pokazuje, że w ciągu kwartału zainteresowanie inwestorów nowymi inwestycjami nieznacznie zwiększyło się. Odsetek firm zapowiadających rozpoczęcie nowych inwestycji wzrósł o 0,8 pp do 20,6%. Zmiana ta wywołała tylko niewielkie odchylenie od obserwowanego w próbie łagodnego trendu malejącego i na tle historycznych danych zainteresowanie nowymi inwestycjami wciąż jest niskie (poziom wskaźnika pozostaje znacznie poniżej wieloletniej średniej). Warto jednak zauważyć, że nastąpiła ważna zmiana w zakresie finansowania nowo rozpoczynanych inwestycji. Większa ich część niż w pop. kw. zostanie bowiem sfinansowana z kredytów bankowych (szczegółowe informacje na temat źródeł finansowania działalności inwestycyjnej przedstawione są w dalszej części rozdziału).

Wykres 49 Wskaźnik nowych inwestycji – udział przedsiębiorstw planujących rozpoczęcie nowych inwestycji w perspektywie kwartału. Udział przedsiębiorstw realnie zwiększających nakłady na środki trwałe wg F01 GUS (nakł. narastająco, śr. ruch.)

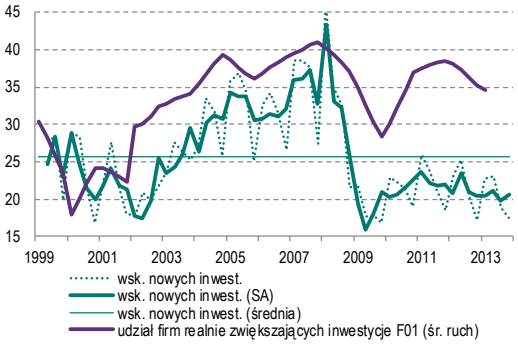

Wzrost zainteresowania inwestorów finansowaniem kredytowym może oznaczać, że stopniowo zmienia się ocena ryzyka w przedsiębiorstwach i część inwestorów decyduje się na rozpoczęcie większych przedsięwzięć. Do podobnego wniosku skłaniają poprawiające się prognozy wielkości inwestycji. Przedsiębiorstwa nieco śmielej niż w poprzedniej edycji badania planują budżety na realizowane w ciągu najbliższego kwartału inwestycje. Inwestycje w IV kw. chce zwiększyć 24% firm (o 3,2 pp więcej kw/kw), zaś 32,5% badanych -

zmniejszy je (o 1,6 pp mniej kw/kw, Wykres 50). Jednocześnie firmy skorygowały *in plus* swoje szacunki, co do wielkości nakładów zaplanowanych na cały bieżący rok. Saldo prognoz wielkości inwestycji (kwartalnych i rocznych) pozostaje jednak negatywne, co oznacza, że dynamika inwestycji na poziomie próby nadal będzie ujemna, ale można oczekiwać, że tempo tego spadku będzie niższe niż w poprzednim kwartale.

Wykres 50 Planowana zmiana wielkości nakładów ogółem w perspektywie kwartału r/r

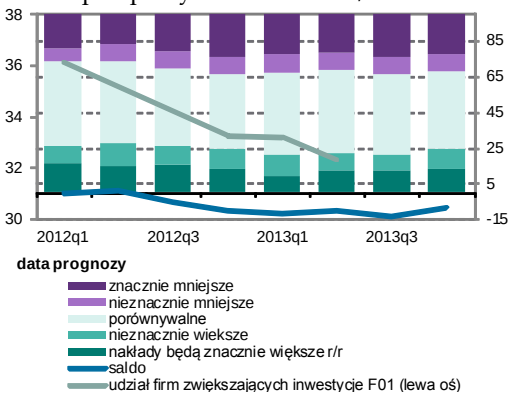

Wykres 51 Planowana zmiana wielkości nakładów ogółem na cały bieżący rok r/r

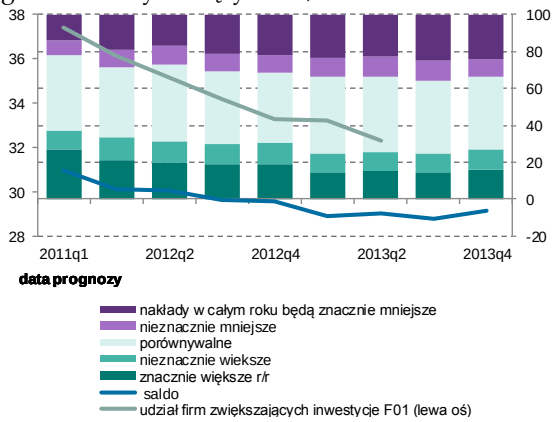

Jednym z czynników ograniczających rozwój przedsiębiorstw jest utrzymująca się wysoka niepewność. Odsetek firm o niskiej (według własnej oceny przedsiębiorstwa) aktywności inwestycyjnej rośnie do 70% w grupie wyceniających niepewność powyżej średniego poziomu (Wykres 52). Niestabilne warunki gospodarowania powodują, że przedsiębiorstwa wstrzymują potrzebne inwestycje ale narażają się na negatywne konsekwencje słabszego rozwoju. Dlatego obserwujemy, że wraz z odczuwanym poziomem niepewności rośnie też dotkliwość słabego tempa rozwoju. W grupie firm funkcjonujących w warunkach wysokiej niepewności w większości przypadków brak odpowiednich inwestycji przynosi negatywne konsekwencje dla sytuacji przedsiębiorstwa.

Wykres 52 Ocena niepewności a poziom aktywności inwestycyjnej (wg własnej oceny przedsiębiorstwa)

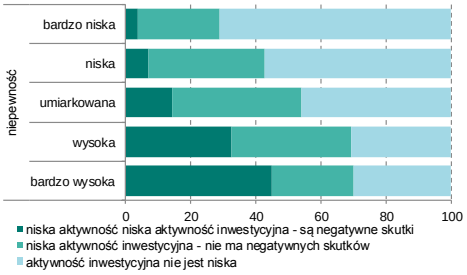

2. Planowane inwestycje – analiza w podstawowych przekrojach

Korekta nastrojów *in plus* w IV kw. była powszechnym zjawiskiem widocznym w niemal wszystkich badanych grupach inwestorów i objęła ona zarówno ocenę możliwości podjęcia nowych inwestycji, jak i szacunki co do wielkości nakładów ogółem. W większości grup prognozy wskazują dalszy, choć wolniejszy niż w poprzednim kwartale, spadek inwestycji. Wyjątkiem, jak i w poprzednim kwartale, jest energetyka, firmy największe pod względem zatrudnienia (2000+) oraz przedsiębiorstwa wyspecjalizowane w eksporcie, gdzie można oczekiwać wzrostu inwestycji. Do grona przedsiębiorstw zwiększających nakłady dołączyły też firmy transportowe. Poniżej przedstawione są dalsze szczegóły analizy w wybranych przekrojach.

W podziale według wielkości zatrudnienia lepszymi prognozami inwestycji wyróżniają się największe przedsiębiorstwa 2000+ (Wykres 53).

Wykres 53 Wskaźnik nowych inwestycji w podziale wg wielkości zatrudnienia (wskaźniki odsezonowane)

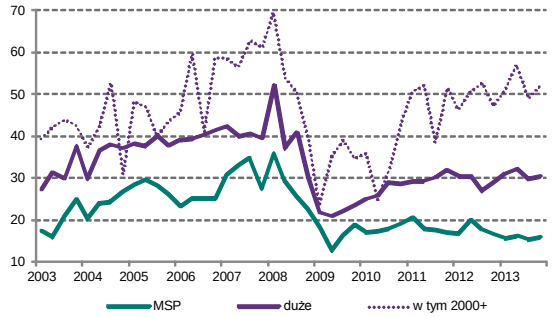

Wskaźnik nowych inwestycji dla tej grupy przedsiębiorstw jest wyższy i kształtuje się wokół rosnącego trendu, co wyraźnie kontrastuje z sytuacją w pozostałej części próby. Ponadto poprawiające się i dodatnie już od dwóch kwartałów saldo prognoz wielkości nakładów zapowiadać może przyspieszenie wzrostu inwestycji w ostatnim kwartale tego roku (43,5% największych podmiotów zamierza zwiększyć nakłady w IV kw., w tym 26,1% - znacznie, Wykres 54).

Wykres 54 Planowana zmiana wielkości nakładów ogółem w perspektywie kwartału r/r (saldo prognoz) w podziale wg wielkości zatrudnienia

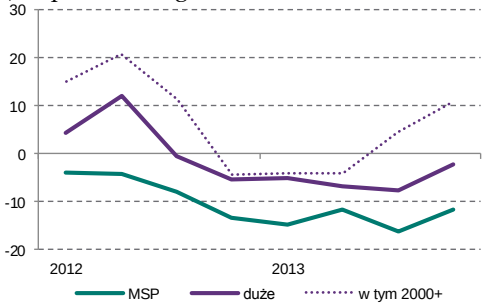

Nie zmieniają się przy tym (i tak korzystne) szacunki inwestycji dla całego roku, co pozwala przypuszczać, że przyspieszenie to jest zgodne z planami firm. Stabilne i dodatnie prognozy wzrostu inwestycji w firmach 2000+ utrzymują się od trzech kwartałów (tylko w początku roku były one częściej przekonane o spadku inwestycji w całym 2013 r. r/r). Do istotnej korekty ujemnych dotąd prognoz całorocznych inwestycji doszło natomiast w całym sektorze dużych przedsiębiorstw (obecnie saldo prognoz inwestycji jest lekko dodatnie). Słabsze nastroje panują wciąż w mniejszych firmach, w tym zwłaszcza w sektorze MSP, gdzie zainteresowanie nowymi inwestycjami maleje (trend spadkowy), a w prognozach zmian wielkości inwestycji wyraźnie przeważają prognozy spadku.

Nowych inwestycji przybędzie w IV kw. we wszystkich sekcjach sklasyfikowanych według rodzaju działalności poza handlem. Największą poprawę wskaźnika nowych inwestycji zanotowały transport i energetyka i są to obszary, gdzie obecnie rozpoczyna się najwięcej nowych inwestycji. Energetyka także we wcześniejszych edycjach badania wyróżniała się w próbie wyższym poziomem aktywności inwestycyjnej (więcej nowo rozpoczynanych projektów, dodatnie prognozy wzrostu nakładów) natomiast ożywienie w transporcie jest nowym zjawiskiem[3]. W transporcie w IV kw. można spodziewać się również zdecydowanego przyspieszenia dynamiki inwestycji (saldo prognoz kwartalnych inwestycji po czterech kwartałach przyjęło wartość dodatnią). W rezultacie przedsiębiorstwa transportowe mocno podniosły szacunki wielkości inwestycji za cały rok i głęboko ujemne saldo prognoz inwestycji w III kw. zbliżyło się obecnie do poziomu neutralnego. Plany inwestycyjne firm transportowych wspiera rosnący od początku 2012 r., i obecnie historycznie wysoki, stopień wykorzystania zdolności produkcyjnych.

[3] Przyspieszenie inwestycji w transporcie potwierdzają dane ze sprawozdań finansowych przedsiębiorstw F01-I01 („Sytuacja finansowa sektora przedsiębiorstw w II kw. 2013", Instytut Ekonomiczny NBP, Warszawa, wrzesień 2013 r.). Wzrost inwestycji w tej grupie przedsiębiorstw związany był ze zwiększonymi zakupami środków transportu, przy czym nowo rozpoczynane zadania polegały głównie na modernizacji istniejącego majątku.

Wykres 55 Wskaźnik nowych inwestycji w wybranych sekcjach PKD (wskaźniki odsezonowane)

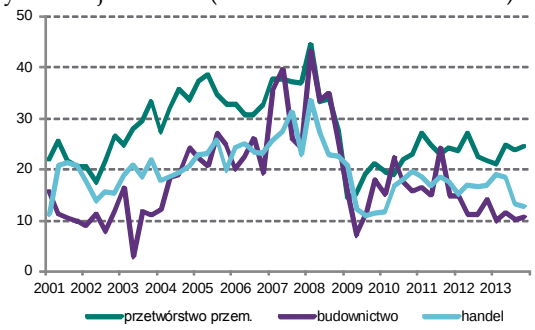

Podobnej, nieco mniejszej tylko co do skali, weryfikacji rocznych prognoz inwestycji dokonały w ostatnim kwartale roku przedsiębiorstwa w handlu i pozostałych usługach (ale saldo prognoz pozostało ujemne), co jest związane z planowanym zmniejszeniem tempa ograniczania nakładów w tych firmach w IV kw. oraz w przetwórstwie przemysłowym. Prognozy rocznych inwestycji dla przetwórstwa są obecnie neutralne - co trzecia firma obniży inwestycje w 2013 r. i tyle samo planuje je zwiększyć. Niska aktywność inwestycyjna utrzymuje się w budownictwie, gdzie w porównaniu z innymi sekcjami rozpoczyna się najmniej nowych inwestycji (jedynie co dziesiąta firma) i planuje się dalsze silne ograniczanie wielkości nakładów, jakkolwiek z kwartału na kwartał zapowiadane redukcje są coraz niższe.

Wśród liderów inwestycyjnych silną pozycję zajmują wyspecjalizowani eksporterzy. Od trzech kwartałów utrzymuje się w tej grupie zwiększona aktywność w obszarze nowych inwestycji, co przełożyło się na plany zwiększenia inwestycji a to z kolei poprawiło szacunki inwestycji za cały rok, zgodnie z którymi powinien on ostatecznie zamknąć się wzrostem inwestycji. W pozostałych przedsiębiorstwach prowadzących działalność eksportową na mniejszą skalę oraz w grupie firm działających wyłącznie na rynkach krajowych aktywność inwestycyjna jest niższa, jakkolwiek w ostatniej z wymienionych warto odnotować pierwszy od dwóch lat wyraźny wzrost deklaracji rozpoczęcia nowych inwestycji. Prognozy w obu tych grupach wskazują na dalsze, ale mniejsze niż w poprzednim kwartale, redukcje nakładów.

Wykres 56 Wskaźnik nowych inwestycji a działalność eksportowa (wskaźniki odsezonowane)

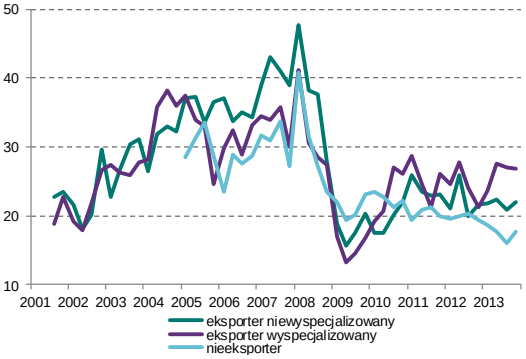

Wśród sektorów własności najszybciej poprawia się dynamika inwestycji przedsiębiorstw z większościowym udziałem kapitału zagranicznego, co jest związane z wysokim udziałem w tej grupie aktywnych inwestycyjnie firm prowadzących działalność eksportową. Poprawiają się zarówno ich kwartalne prognozy wielkości inwestycji (dodatnie od dwóch kwartałów), oraz także prognozy roczne, w których zmniejszyło się widoczne jeszcze we wcześniejszych kwartałach tego roku prawdopodobieństwo spadku nakładów.

Wykres 57 Wskaźnik nowych inwestycji w podziale na sektory własności (wskaźniki odsezonowane)

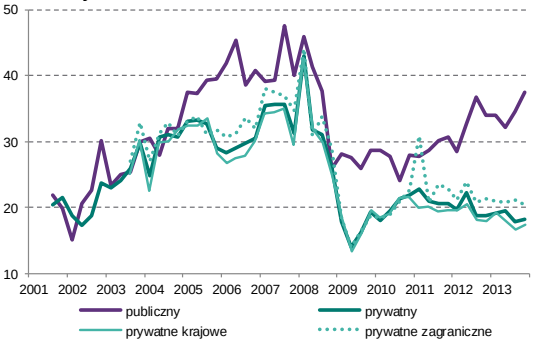

Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym na razie jeszcze nie decydują się na rozpoczynanie większej liczby nowych przedsięwzięć. Takie działania podejmują natomiast przedsiębiorstwa publiczne. Wskaźnik nowych inwestycji dynamicznie

rośnie w tej grupie (odrobił ponad połowę strat pokryzysowych) jednak nie są to duże inwestycje, ponieważ firmy te przewidują jednocześnie, że ich ogólne nakłady będą niższe niż w ubiegłym roku.

3. Inwestycje w trakcie realizacji

W IV kw. udział inwestorów będących w trakcie realizacji inwestycji wzrósł o 2 pp. i wyniósł 62,3% (Wykres 58).

Wykres 58 Wskaźnik kontynuacji inwestycji oraz odsetek przedsiębiorstw mających rozpoczęte inwestycje

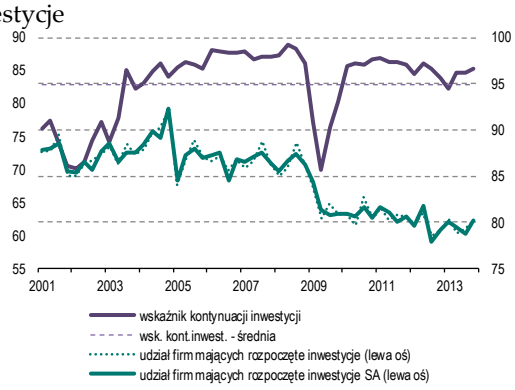

Wskaźnik kontynuacji inwestycji: udział przedsiębiorstw planujących kontynuować inwestycje w podgrupie przedsiębiorstw mających rozpoczęte inwestycje. Poprzez kontynuowanie inwestycji rozumiemy tutaj realizowanie inwestycji według przyjętych planów, zwiększenie tych inwestycji, ale też planowe zakończenie inwestycji

Udział ten jest niski na tle wcześniejszych danych,, a trend wskaźnika pozostaje słabo ujemny, co jest konsekwencją niskiej aktywności badanych przedsiębiorstw w zakresie podejmowania nowych inwestycji.

Wysoki jest przy tym (powyżej wieloletniej średniej) wskaźnik kontynuacji inwestycji, który informuje o zamiarach, co do przebiegu już rozpoczętych zadań inwestycyjnych. Wskaźnik kontynuacji wyniósł 96,6% (wzrost o 0,4 pp/ kw/kw, Wykres 59), na co złożył się 75,9% odsetek inwestorów zamierzających kontynuować rozpoczęte wcześniej inwestycje bez zmian co do ich zakresu, 8,6% odsetek planujących rozszerzenie skali prowadzonych inwestycji (poniżej wieloletniej średniej) oraz 12,2% odsetek firm kończących zgodnie z planem swoje inwestycje (powyżej wieloletniej średniej).

Wykres 59 Przewidywany przebieg rozpoczętych inwestycji (% odpowiedzi w grupie inwestorów)

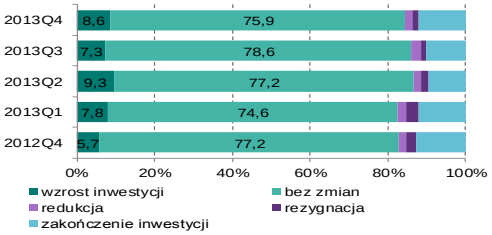

Na poziomie podstawowych grup widać m.in., że wyraźnie zmniejszają się nasilone na przełomie 2012/2013 problemy z kontynuacją rozpoczętych inwestycji w MSP. Wskaźnik kontynuacji inwestycji poprawił się w IV kw. także w budownictwie, jednak ze względu na duże wahania wskaźnika w tej grupie większe znaczenie ma jednak fakt, że w analizowanym okresie zdolność przedsiębiorstw budowlanych do kontynuowania pozostaje na tle próby przeciętnie niższa. Wśród sekcji o przerwaniu prowadzonych inwestycji w ostatnim kwartale roku najczęściej informowało górnictwo (co 10 firma) i przedsiębiorstwa z sekcji pozostałe usługi. Żadnego przypadku przerwania inwestycji nie odnotowano natomiast w transporcie, który zresztą także w przeszłości wyróżniał się wraz z górnictwem i energetyką lepszymi wynikami, jeśli chodzi o planową realizację inwestycji.

4. Własna ocena aktywności inwestycyjnej

Dla większości badanych przedsiębiorstw ich niski poziom aktywności inwestycyjnej nie rodzi na razie poważniejszych zagrożeń. W badanej próbie 51% firm według własnej oceny znajduje się obecnie w okresie obniżonej aktywności inwestycyjnej, w tym

37% nie odczuwa negatywnych konsekwencji niskich inwestycji (Wykres 60).

Wykres 60 Ocena aktywności inwestycyjnej i odczuwanie negatywnych skutków niskiej aktywności inwestycyjnej

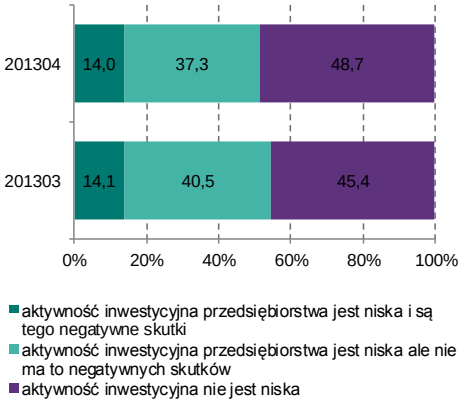

Problem niskiej aktywności inwestycyjnej wśród sekcji częściej identyfikowały firmy budowlane (66,3%), najrzadziej zaś energetyka (20%). W ciągu kwartału odczuwanie negatywnych skutków niskich inwestycji nasiliło się głównie w handlu i transporcie. W podziale według wielkości przedsiębiorstw o niskiej aktywności informowały częściej firmy sektora MSP niż firmy duże, one także bardziej dotkliwie odczuwały niekorzystne konsekwencje zbyt niskich inwestycji. Niskie inwestycje powodowały problemy w 16,3% MSP i 9,3% przedsiębiorstw dużych.

5. Źródła finansowania nowych inwestycji

Zmiany w zakresie planów finansowania nowo rozpoczynanych inwestycji w IV kw. odbiegają od tendencji obserwowanych w próbie w ostatnich latach. Trudno na razie oceniać, czy mogą one zapowiadać trwałe zmiany, czy jest to jedynie odchylenie od trendu. Zaobserwowano wzrost roli kredytów bankowych, jakkolwiek po głębokim spadku przełomu 2008/2009 nadal pozostaje ona historycznie niska. Co czwarty inwestor deklarujący podjęcie nowych inwestycji w IV kw. pozyska na ten cel finansowanie z kredytów bankowych (o 5,3 pp więcej kw/kw). Zwiększone zainteresowanie kredytem bankowym może sugerować, że część inwestorów rozpoczyna większe projekty wymagające już zaangażowania dodatkowego finansowania zewnętrznego.

Wykres 61 Porównanie udziału inwestorów deklarujących finansowanie nowych inwestycji ze środków własnych i kredytów bankowych. Podgrupa inwestorów planujących nowe inwestycje

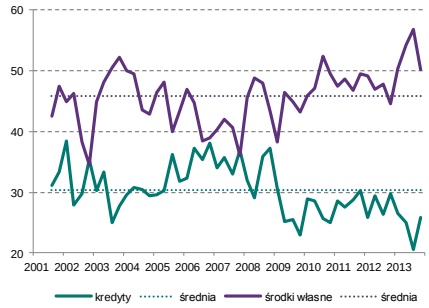

Jednocześnie zmniejszyło się rekordowo wysokie dotąd znaczenie własnych środków w finansowaniu działalności inwestycyjnej, co nie zmienia faktu, że jest to nadal najbardziej powszechnie stosowane źródło finansowania inwestycji. Udział inwestorów, którzy deklarują samofinansowanie rozpoczynanych w IV kwartale tego roku inwestycji wyraźnie spadł osiągając 50,2% (o 6,7 pp. mniej kw/kw, Wykres 61, Wykres 62). Pozostałe firmy dla finansowania inwestycji sięgną po pozabankowe środki obce (13,3% inwestorów) bądź inne źródła (10,7%).

Wykres 62 Główne źródło finansowania nowych inwestycji. Podgrupa przedsiębiorstw rozpoczynających nowe inwestycje

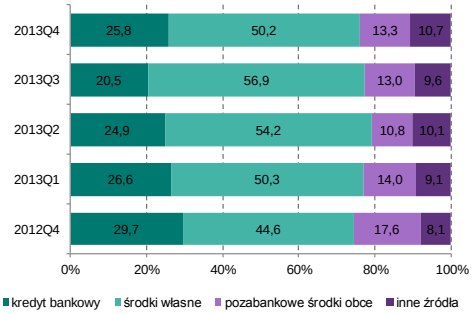

Z analizy planowanych zmian wielkości nakładów w zależności od głównych źródeł finansowania nowo rozpoczynanych przedsięwzięć wynika przede wszystkim, że w grupie przedsiębiorstw samofinansujących potrzeby inwestycyjne tempo wzrostu nakładów jest niższe w porównaniu z firmami finansującymi swój rozwój z innych źródeł (niższe saldo prognoz, Wykres 63). Do osiągnięcia szybszego rozwoju potrzebne są inne niż własne zasoby. Najszybszego rozwoju (najwyższe saldo prognoz inwestycji) można się było dotychczas spodziewać w grupie inwestorów finansujących swój rozwój z kredytów bankowych. Ostatnia edycja badania przyniosła jednak pewne pogorszenie prognoz wzrostu inwestycji dla tej grupy przedsiębiorstw. W rezultacie optymizm w prognozach inwestycji między firmami zamierzającymi skorzystać z kredytów oraz podmiotami finansującymi się w inny sposób jest wyrównany. Tylko nieco szybszego wzrostu inwestycji w IV kw. można oczekiwać wśród przedsiębiorstw rozpoczynających nowe przedsięwzięcia dzięki środkom obcym pozyskanym spoza systemu bankowego.

Wykres 63 Saldo prognoz dynamiki inwestycji (znaczący wzrost inwestycji minus znaczący spadek) a główne źródło finansowania nowo rozpoczynanych inwestycji

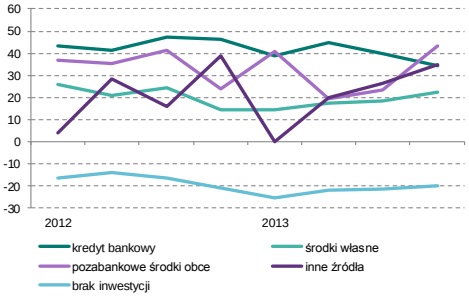

Zmiany wśród głównych źródeł finansowania inwestycji zaobserwowane na poziomie pełnej próby widoczne są szczególnie w grupie dużych przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza w podgrupie 2000+, a zachowanie dużych firm ma decydujący wpływ na kształtowanie się zagregowanych kategorii ekonomicznych w sektorze przedsiębiorstw. W IV kw. inwestycje dużych przedsiębiorstw w mniejszym stopniu niż w III kwartale będą finansowane z własnych środków i jednocześnie silnie wzrosło w tej grupie zapotrzebowanie na kredyt (Wykres 64). W przedsiębiorstwach 2000+ zmiany w preferencjach, co do głównych źródeł finansowania mogą wynikać z wyraźnego przyspieszenia aktywności inwestycyjnej obserwowanego w tej części firm. Wzrost ten wpłynął na przełamanie malejącego od początku 2009 r. trendu znaczenia kredytów w finansowaniu inwestycji dużych przedsiębiorstw. Natomiast w MSP stopień samofinansowania inwestycji nadal rośnie (czwarty kolejny kwartał) i utrzymuje się na rekordowo wysokim poziomie.

Wykres 64 Porównanie udziału inwestorów deklarujących finansowanie nowych inwestycji z kredytów bankowych w sektorze MSP i w dużych przedsiębiorstwach. Podgrupa inwestorów planujących nowe inwestycje

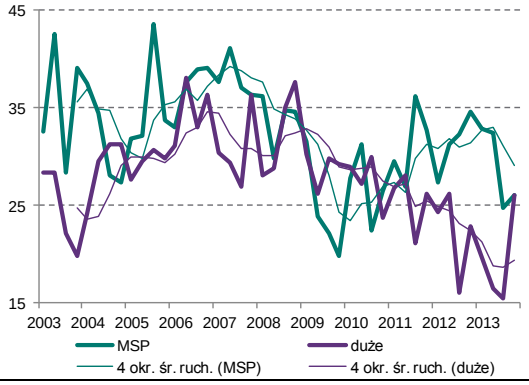

Zapasy

Sytuacja w obszarze zapasów od dwóch lat nie podlega większym zmianom – oceny pozostają pozytywne. Stabilny i niski jest przy tym udział firm zgłaszających nadwyżki zapasów.

Zdecydowaną poprawę dopasowania zapasów odnotowano w grupie przedsiębiorstw oferujących swoje produkty wyłącznie na rynku krajowym, w których ocena zapasów pogarszała się w ciągu dwóch ostatnich lat.

W handlu zmniejszył się główny problem związany z nadmiernymi zapasami, jednocześnie w sekcji tej coraz silniej odczuwany jest deficyt towarów.

Sytuacja w próbie w obszarze zapasów od dwóch lat nie podlega większym zmianom i przedsiębiorstwa wciąż pozytywnie oceniają stan swoich zapasów w relacji do potrzeb. Łączny udział firm, w których poziom zapasów odchyla się od założonego poziomu zbliżony jest do historycznych minimów (17,6%). W III kw. ocena dopasowania zapasów poprawiła się nieznacznie w relacji kwartalnej oraz rocznej (Wykres 65). W grupie firm, w których występowały problemy z zapasami przedsiębiorstwa nieco częściej zgłaszały problem z nadmiernym ich poziomem niż z ich brakiem. W ciągu kwartału ubyło zarówno przedsiębiorstw informujących o nadmiernych zapasach (spadek o 0,3 pp do 10,4%), jak i tych firm, w których poziom zapasów był zbyt niski (spadek o 2,2 pp do 7,3%).

Problem deficytu zapasów w badanej próbie jest konsekwencją ograniczeń w finansowaniu działalności bieżącej, a nie braku odpowiedniego potencjału produkcyjnego. Te firmy, w których poziom zapasów był zbyt niski dysponowały na tle próby relatywnie większymi wolnymi mocami wytwórczymi.

Wykres 65 Ocena poziomu zapasów produktów gotowych. Próba ograniczona do sekcji przetwórstwo przemysłowe oraz górnictwo i kopalnictwo. Saldo ocen zapasów wg badania NBP i GUS.

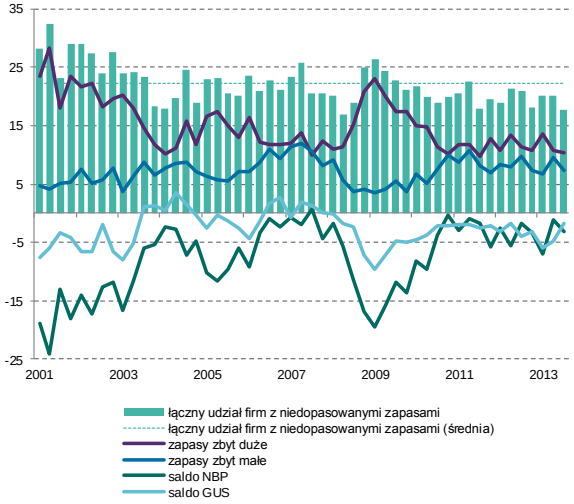

Zdecydowaną poprawę dopasowania zapasów odnotowano w grupie przedsiębiorstw oferujących swoje produkty wyłącznie na rynku krajowym, w których sytuacja z zapasami pogarszała się w ciągu ostatnich dwóch lat (Wykres 66).

Wykres 66 Udział przedsiębiorstw oceniających poziom zapasów jako nieodpowiedni w podziale według aktywności eksportowej

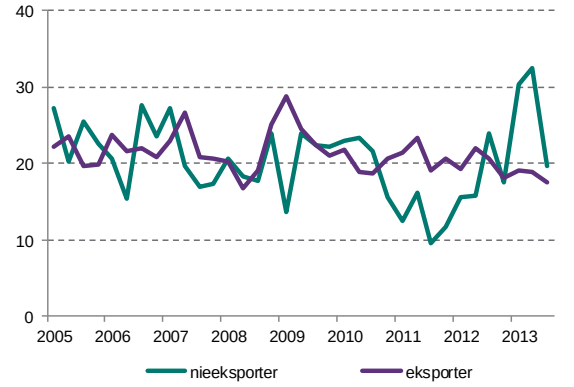

Lepsze oceny zapasów przedsiębiorstw nieeksportujących wynikały w ostatnim kwartale z silnego zmniejszenia udziału firm, które swoje zapasy oce-

niały jako niedostateczne. Znacznie korzystniej przedstawia się sytuacja w zakresie gospodarowania zapasami w grupie przedsiębiorstw kierujących sprzedaż na rynki zagraniczne. Firmy te w III kwartale odnotowały kolejną poprawę stopnia dopasowania zapasów i trend wskaźnika pozostał malejący, wskazując tym samym na poprawiającą się sytuację w dłuższym okresie.

Wykres 67 Ocena poziomu zapasów produktów gotowych i towarów (przemysł oraz handel i naprawy)

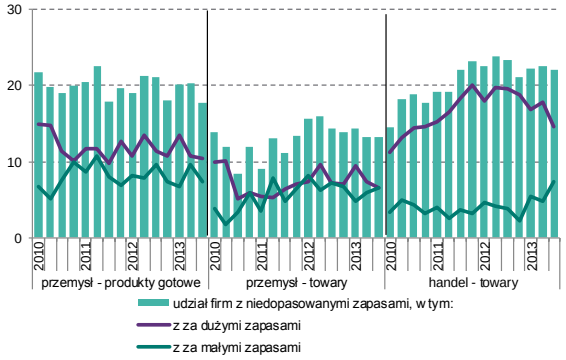

W klasyfikacji według przeznaczenia produkcji pogorszenie dopasowania zapasów w relacji kwartalnej odnotowano jedynie w grupie wytwarzających dobra konsumpcyjne trwałe. W pozostałych grupowaniach nastąpiła poprawa a wśród przedsiębiorstw produkujących dobra energetyczne utrzymane zostały oceny z poprzedniego kwartału. Najmniej trudności z utrzymaniem optymalnego poziomu zapasów miały w III kw. przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją dóbr inwestycyjnych (12,6% firm z niedopasowanymi zapasami), niewiele gorzej radziły sobie firmy dostarczające produktów konsumpcyjnych (16%) i podobnie jak w poprzednim kwartale najwięcej odchyleń zapasów od zakładanego poziomu odnotowano w firmach produkujących dobra zaopatrzeniowe i energetyczne (21-22%). Trudności podmiotów wytwarzających dobra energetyczne nadal wynikają z utrzymywania się nadmiernego poziomu zapasów (niskie ceny energii i słaba koniunktura).

Przedsiębiorstwa przemysłowe lepiej sobie radzą z utrzymaniem optymalnego poziomu zapasów towarów niż produktów.

Łączny odsetek firm w przemyśle, w których występowały odchylenia od docelowego poziomu zapasów towarów wyniósł podobnie jak przed kwartałem 13,3% (Wykres 67). Kłopoty z utrzymaniem odpowiedniego poziomu zapasu towarów w przemyśle w III kwartale br. w połowie przypadków wynikały z nadmiernego poziomu zapasów, a w połowie z ich deficytu.

Wykres 68 Udział przedsiębiorstw oceniających poziom zapasów jako nadmierny w podziale na wielkość przedsiębiorstwa

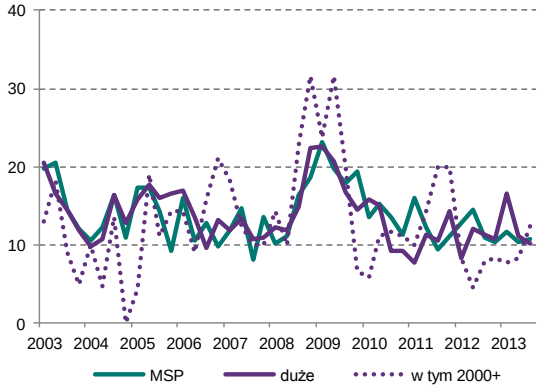

Poważniejsze, na tle próby, oraz w porównaniu z wcześniejszymi danymi, problemy w zakresie gospodarowania zapasami towarów mają nadal przedsiębiorstwa handlowe, gdzie aż 22% firm boryka się z odchyleniami zapasów od założonego poziomu. Łączny odsetek firm posiadających niedopasowane zapasy zmniejszył się tylko nieznacznie wobec poprzednich wyników, jednak wyraźnie zmniejszył się przy tym zasadniczy dotąd problem w handlu związany z nadmiernymi zapasami (dotyczy on 14,7% firm wobec 17,7% w pop. kw.). Jednocześnie coraz więcej firm handlowych sygnalizuje problemy ze zbyt niskimi zapasami. Odsetek takich przypadków jest najwyższy od początku tego badania, tj. od 2010 r.

Wykorzystanie mocy produkcyjnych

Nastąpił kolejny kwartał wzrostu stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych w sektorze przedsiębiorstw. Poprawę odnotowano głównie w sekcji Przetwórstwo przemysłowe.

Trzeci kolejny kwartał zwiększył się wskaźnik wykorzystania mocy produkcyjnych po korekcie sezonowej. Pod koniec III kw. br. stopień wykorzystania majątku minimalnie przekroczył próg 80%, utrzymując się powyżej swojej średniej długookresowej. Wskaźnik surowy wzrósł kw/kw i r/r wyniósł 81%. W ujęciu porównawczym polskie przedsiębiorstwa wykorzystywały potencjał wytwórczy nadal wyraźnie poniżej przeciętnego wykorzystania dla UE-27. Spadki zanotowano m.in. na Słowacji i w Czechach. Poza Polską wzrost zanotowały również Węgry.

Wykres 69 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych oraz jego zmiany r/r

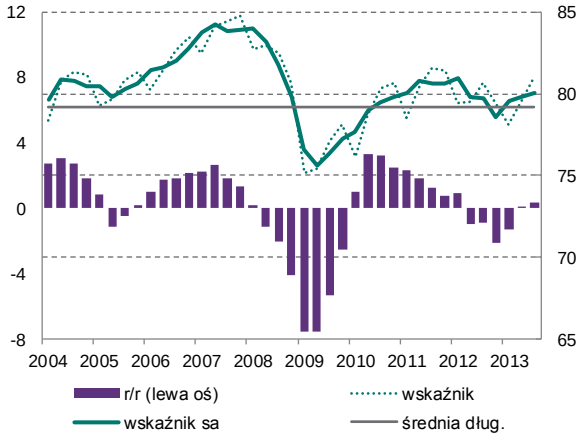

Wzrosty stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych zanotowano głównie w przemyśle, w tym zarówno w sekcji Przetwórstwo przemysłowe, jak i poza tą sekcją. Niewielkie spadki miały miejsce w budownictwie i usługach. Z grona branż usługowych wyróżnia się transport, gdzie zanotowano kolejny wzrost wskaźnika do poziomów bliskich wartościom maksymalnym. W klasyfikacji wg eksportu i w podziale wg wielkości zatrudnienia nie widać było różnic, co do kierunku zmian stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych – wszędzie zanotowano wzrosty.

Wykres 70 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w sekcji przetwórstwo przemysłowe w Polsce i w krajach UE-27

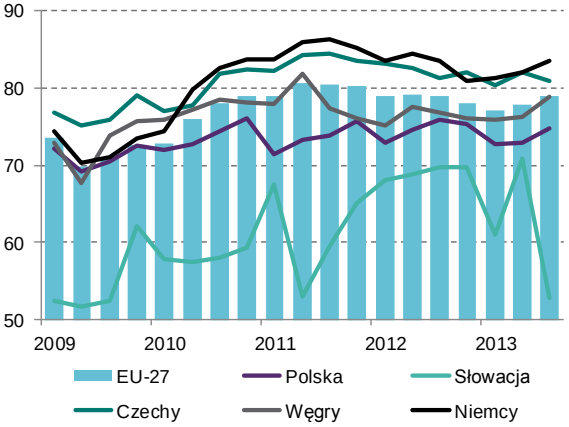

Źródło: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/euroindicators/business_consumer_surveys/main_tables

Wykres 71 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w przemyśle, budownictwie i pozostałych usługach

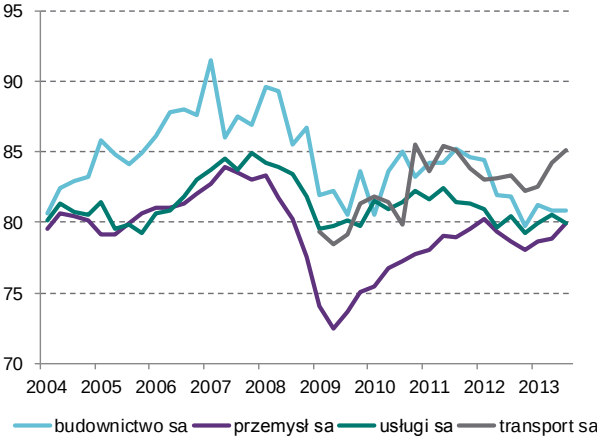

Kredyt bankowy

Odnotowano spadek wskaźnika prognoz popytu na kredyt na nadchodzący kwartał.

W III kw. br. odsetek składanych aplikacji kredytowych lekko spadł, wskazując na niską aktywność kredytową przedsiębiorstw. Udział wniosków zaakceptowanych po raz kolejny lekko wzrósł. W III kwartale br. spadło oprocentowanie kredytów złotowych, zmniejszyły się również marże, zarówno w segmencie kredytów długoterminowych, jak i kredytów krótkoterminowych.

Zainicjowany na koniec I kw. br. program gwarancji rządowych *de minimis* zainteresował około 17% ankietowanych przedsiębiorstw z sektora MSP, z czego niemal połowa już rozpoczęła korzystanie z preferencyjnej formy finansowania.

1. Prognozy zadłużenia

Wskaźnik prognoz popytu na kredyt po korekcie sezonowej spadł w relacji kwartalnej i rocznej. Złożył się na to z jednej strony spadek odsetka firm deklarujących rosnące zapotrzebowanie na finansowanie bankowe, a z drugiej strony wzrost odsetka przedsiębiorstw, które planują całkowicie spłacić zobowiązania z tytułu kredytów. Z danych statystyki bankowej NBP wynika, że zadłużenie kredytowe przedsiębiorstw rośnie, ale ten przyrost jest coraz mniejszy.[4]

Wykres 72 Wskaźnik popytu na kredyt[5]

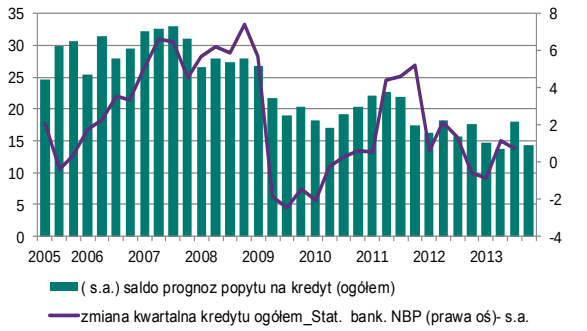

Zasadnicza większość przedsiębiorstw już korzystających z kredytów nie planuje większych zmian w obszarze swojego zadłużenia bankowego w nachodzącym kwartale.

Wśród niewielkiej części przedsiębiorstw w sektorze MSP, jak i wśród dużych firm planujących dokonać zmian w poziomie swojego zadłużenia przeważają te, które rozważają zwiększenie zadłużenia niż spłacenie wcześniej zaciągniętych kredytów (o takich planach poinformowało odpowiednio 29,2% małych i średnich firm oraz 26,2% dużych podmiotów). Jednak w obu sektorach wskaźnik prognoz popytu na kredyt spadł w ujęciu kwartalnym (w sektorze MSP do najniższego poziomu w obserwowanym okresie), a w ujęciu rocznym tylko wśród dużych firm obserwujemy po raz drugi z rzędu lekki wzrost wskaźnika. Obserwowane w ostatnich kwartałach, w obu sektorach, zmiany w prognozowanym popycie na kredyt, nie zmieniły ich długookresowego trendu spadkowego.

Sektor MSP rzadko korzysta z kredytów bankowych. Wśród firm zatrudniających do 50 osób odnotowano spadek salda popytu na kredyt w ujęciu

[4] Według danych statystyki bankowej NBP kredyt dla przedsiębiorstw utrzymuje się od kilku miesięcy w tendencji spadkowej. W sierpniu 2013 r. kredyt dla przedsiębiorstw wzrósł o 0,4 % w relacji rocznej i 1,0% w relacji miesięcznej.

[5] Zmiana kwartalna kredytu ogółem na danych statystyki bankowej dla III kw. br. została policzona na danych za lipiec i sierpień 2013 r.

kwartalnym, niemal tyle samo przedsiębiorstw planuje w najbliższym kwartale spłacić, co zaciągnąć kredyt bankowy. Pozostałe klasy wg wielkości przedsiębiorstw częściej planują zwiększać niż istotnie obniżać dotychczasowe zadłużenie kredytowe. Największy przyrost firm chcących spłacić zadłużenie z tytułu kredytu bankowego zaobserwowano w klasie przedsiębiorstw średniej wielkości. Z kolei wśród przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 1999 osób saldo popytu jest najwyższe. Tu nieco ponad 30% podmiotów planuje zwiększyć zadłużenie (wobec 6,5% które planują spłatę kredytów).

Wykres 73 Wskaźnik popytu na kredyt w dwóch klasach wielkości przedsiębiorstw

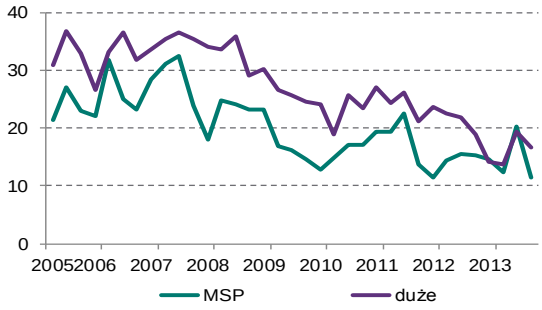

Spadek salda popytu na kredyt odnotowano wśród przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych (przy czym tu salda popytu są nadal wysokie), a wzrost w pozostałych usługach, w tym głównie w transporcie. Mimo widocznych kwartalnych zmian popytu na kredyt branży przemysłowej, długookresowe saldo pozostaje relatywnie stabilne. W przemyśle największa przewaga firm planujących zwiększyć zadłużenie nad planującymi spłatę kredytów widoczna była w górnictwie. Aczkolwiek widoczna była poprawa dostępności kredytu bankowego w ostatnich dwóch kwartałach, to firmy budowlane zapowiadają spadek popytu na kredyt w najbliższym kwartale. Na spadek salda wpływ miał niemal 60% spadek (kw/kw) odsetka przedsiębiorstw planujących zwiększyć zadłużenie i niemal 50% przyrost odsetka firm zdecydowanych na ograniczenie swojego zadłużenia kredytowego. Ograniczenie popytu na kredyt branży budowlanej jest pochodną wciąż słabej sytuacji ekonomicznej oraz wyraźnej kontynuacji ograniczania aktywności inwestycyjnej przez firmy budowlane.

2. Dostępność kredytów

W III kw. 2013 r. odsetek przedsiębiorstw, które ubiegały się o kredyt pozostał na bardzo niskim poziomie[6] (po odsezonowaniu widoczny jest dalszy spadek odsetka), jednocześnie udział zaakceptowanych wniosków kredytowych po raz kolejny wzrósł, przy czym wzrost ten był mniejszy niż w poprzednim kwartale (po odsezonowaniu wskaźnik akceptacji wniosków kredytowych obniżył się w relacji kwartalnej). Według ostatnich danych, mniej niż co piąte badane przedsiębiorstwo wnioskowało o kredyt, a niemal 85% z nich uzyskało pozytywną decyzję banku.

Wykres 74 Odsetek złożonych i zaakceptowanych wniosków kredytowych

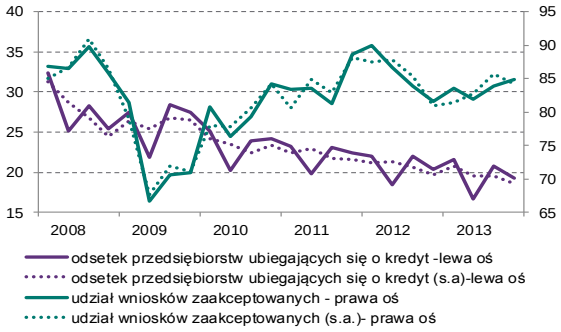

W III kw. br. najczęstszym powodem odmów przyznania kredytu był brak lub nieadekwatna do wy-

[6] Niski popyt na kredyty zdaniem samego sektora bankowego wynikał m.in. z niskiego popytu przedsiębiorstw na finansowanie inwestycji. Szerzej na temat ocen polityki kredytowej banków w Raporcie NBP pt. „Sytuacja na rynku kredytowym wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych. II kwartał 2013", na stronie: www.nbp.pl

mogów bankowych zdolność kredytowa. Brak odpowiednich zabezpieczeń był podstawą odrzucenia wniosku kredytowego tylko w 19% przypadków rozpoczętych procedur kredytowych, mogło to być wynikiem zapowiadanego przez banki łagodzenia polityki kredytowej w segmencie kredytów dla przedsiębiorstw[7] lub możliwości skorzystania przez przedsiębiorstwa sektora MSP z gwarancji rządowych *de minimis* (szerzej o programie w dalszej części rozdziału). Zarówno w klasie małych przedsiębiorstw, jak i wśród firm zatrudniających od 50 do 249 osób spadł odsetek odmów z powodu braku odpowiednich zabezpieczeń. Do 40% powiększyła się natomiast populacja przedsiębiorstw, które nie uzyskały kredytu z uwagi na inne czynniki.

Wykres 75 Rozkład przyczyn odmownego rozpatrzenia wniosków kredytów

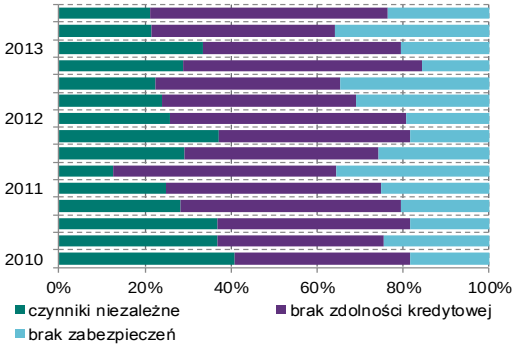

W III kw. 2013 r. w większości analizowanych klas, odsetek firm ubiegających się o kredyt był nieco niższy niż w poprzednim kwartale. Wzrost odsetka przedsiębiorstw ubiegających się o kredyt odnotowano tylko wśród firm dużych, zatrudniających ponad 1999 osób, firm zajmujących się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię oraz w sektorze publicznym. Odsetek przedsiębiorstw z sektora MSP ubiegających się o kredyt nieco spadł (kw/kw), a zwiększył się udział wniosków zaakceptowanych.

[7] Szerzej w Raporcie NBP pt. „Sytuacja na rynku kredytowym…" op.cit.

Wykres 76 Odsetek złożonych i zaakceptowanych wniosków kredytowych w sektorach

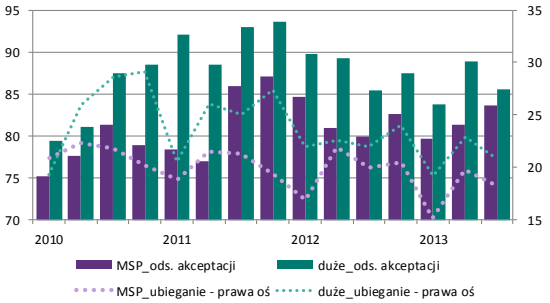

W handlu i budownictwie odnotowano istotny spadek odsetka przedsiębiorstw ubiegających się o kredyt bankowy (kw/kw). Z kolei w przemyśle oraz usługach (za sprawą widocznych wzrostów odsetka złożonych wniosków kolejno w sekcji energetycznej i transportowej) nie odnotowano zmian zgłoszonego popytu na kredyt.

Wykres 77 Odsetek przedsiębiorstw wg branż ubiegających się o kredyt

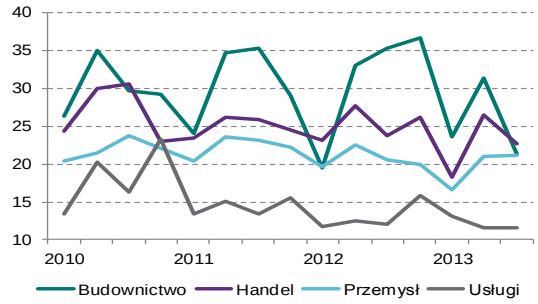

W branży budowlanej zmniejszył się odsetek podmiotów aplikujących o kredyt, aczkolwiek firmy budowlane wciąż poszukują dodatkowej płynności. Mimo że dostępność kredytów dla tych firm pozostawała wciąż relatywnie niska, to drugi kwartał z rzędu przybyło zaakceptowanych wniosków kredytowych. W III kw. br. w budownictwie ok. 77% złożonych wniosków zostało zaakceptowanych (wciąż jednak znacznie poniżej średniej dla całej próby).

Wykres 78 Odsetek przedsiębiorstw wg branż którym banki przyznały kredyt

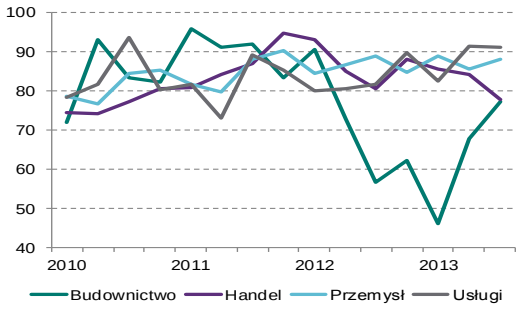

3. Kredyt w programie gwarancji *de minimis*

Gwarancje *de minimis* to program rządowego wsparcia mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w procesie ubiegania się o finansowanie bankowe. Celem programu jest udostępnienie finansowania w postaci kredytu obrotowego podmiotom bez wystarczającego majątku na zabezpieczenie kredytu lub firmom z krótką historią kredytową. Warunkiem skorzystania z programu jest: bycie przedsiębiorstwem sektora MSP, ubieganie się o finansowanie krótkookresowe - kredyt obrotowy, posiadanie zdolności kredytowej do spłaty kapitału wraz z odsetkami. Zdolność kredytową ocenia bank udzielający kredytu, który zawarł umowę współpracy z Bankiem Gospodarstwa Krajowego. Już 20 banków kredytujących bierze udział w programie.

Gwarancja *de minimis* jest udzielana na okres do 27 miesięcy na kwotę nie przekraczającą 3,5 mln zł i do 60% kwoty kredytu obrotowego.

Według Banku Gospodarstwa Krajowego – dysponenta środków gwarancyjnych - na koniec września br. z programu skorzystało niemal 20 tys. przedsiębiorstw, udzielono gwarancji na łączną kwotę 4,2 mld zł, co przełożyło się na 7,2 mld zł kredytów. Średnia wielkość udzielonego kredytu to 330 tys. zł, przy średniej wielkości gwarancji wynoszącej 192 tys. zł.[8]

W badanej próbie przedsiębiorstw około 17% firm z sektora MSP poinformowało, że interesowało się rządowym programem gwarancji *de minimis*. Zainteresowanie programem częściej deklarowały przedsiębiorstwa zatrudniające do 50 osób niż firmy średniej wielkości.

Wykres 79 Zainteresowanie przedsiębiorstw z sektora MSP programem finansowania działalności z gwarancją *de minimis*

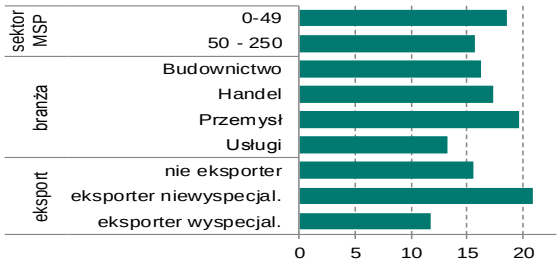

Wydaje się, że przedsiębiorstwa relatywnie szybko zareagowały na możliwość skorzystania z preferencyjnych warunków kredytowania bieżącej działalności (oprócz korzyści wynikających z programu, mogą wykorzystać okres najniższych w historii stóp procentowych). Mimo że średnie przedsiębiorstwa w mniejszym stopniu niż firmy małe wyrażały zainteresowanie programem, to właśnie tu wyższy odsetek złożonych aplikacji został pozytywnie rozpatrzony przez banki (41,3% wobec 26,7% wśród przedsiębiorstw zatrudniających do 50 osób. Szczególnym zainteresowaniem program gwarancji rządowych cieszy się wśród firm usługowych (32,5% korzystających i kolejne 22,6% w trakcie procedury aplikacyjnej). Wydaje się, że firmy posiadające zdolność kredytową ale nie dysponujące wystarczającym majątkiem wiążą duże nadzieje z programem.

[8] Szerzej o programie *de minimis* na stronach internetowych Ministerstwa Gospodarki.

Z odmową przyznania kredytu obrotowego z gwarancją rządową najczęściej liczą się przedsiębiorstwa małe (25% zainteresowanych programem) oraz firmy budowlane (21,4% firm zainteresowanych programem). W tych klasach przedsiębiorstw uzyskanie wymaganej zdolności kredytowej wciąż jest najtrudniejsze.

Wykres 80 Skuteczność zainteresowania pozyskiwaniem kredytów z gwarancją *de minimis* (sektor MSP)

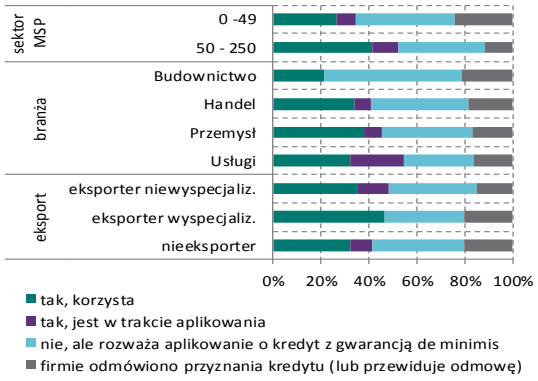

Według przedsiębiorstw sektora MSP, które aplikowały o finansowanie z gwarancją *de minimis*, 80% małych i 71,4% średnich firm pozyskało środki w całej aplikowanej kwocie. Przedsiębiorstwa budowlane, usługowe oraz eksporterzy przeznaczający mniej niż połowę swojej sprzedaży na rynki zagraniczne najczęściej dostawały kredyty mniejsze niż te o które aplikowały. Firmy ze sprzedażą zorientowaną na rynki zagraniczne pozyskały kwoty o jakie występowały. Należy to wiązać z łatwiejszą dla banku oceną zdolności kredytowej tych firm (m.in. z uwagi na dłuższy okres funkcjonowania na rynku, posiadanie historii współpracy z bankami lub nawet historii kredytowej) oraz prawdopodobnie większym zasobem własnego majątku, który może służyć jako potencjalne zabezpieczenie kredytu (gwarancja *de minimis* może zabezpieczać do 60% kwoty kredytu). Z kolei wysokie pokrycie popytu podażą kredytu dla firm małych może wynikać z relatywnie niskich kwot o jakie ubiegały się te przedsiębiorstwa.

Wykres 81 Wielkość pozyskanego finansowania z gwarancją *de minimis* w relacji do zgłaszanego zapotrzebowania wśród firm które pozytywnie przeszły procedurę oceny zdolności kredytowej (sektor MSP)

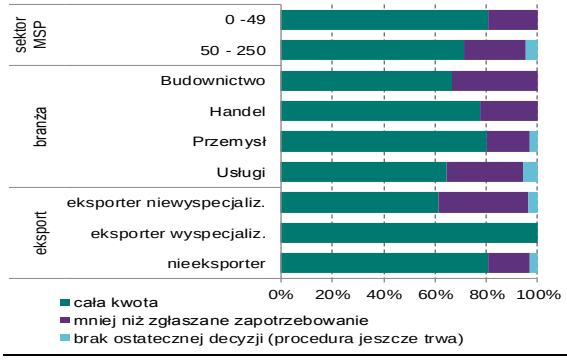

Wśród firm z sektora MSP, które skorzystały z programu, lub jeszcze nie skorzystały ale mają zamiar skorzystać około 43,5% stwierdziło, że właśnie wprowadzenie programu było lub będzie zachętą do ubiegania się o finansowanie bankowe. Nieco ponad 27% beneficjentów programu (dzisiejszych lub przyszłych) stwierdziło, że niezależnie od wprowadzenia programu *de minimis* i tak ubiegałoby się o kredyt. Program okazał się większą zachętą dla firm średnich niż małych.

Wykres 82 Wpływ wprowadzenia programu gwarancji *de minimis* na decyzje przedsiębiorstw odnośnie do aplikowania o kredyt obrotowy (sektor MSP)

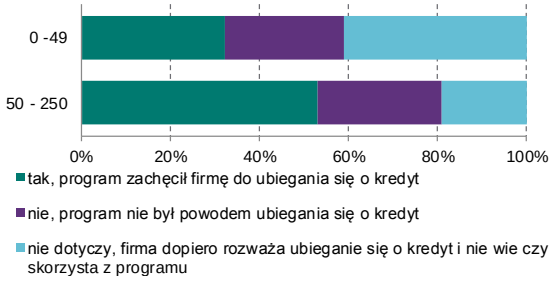

Przedsiębiorstwa, które już interesowały się programem w większości przypadków nie zdecydowały się ocenić oferty kredytowej dla programu *de minimis* względem oferty kredytowej bez gwarancji rządowej. Natomiast wśród firm, które intensywnie analizują oferty kredytowe banków, dominuje opi-

nia, że kredyty obrotowe z gwarancją *de minimis* są korzystniejsze z racji wymogów zabezpieczeniowych, ale bardziej restrykcyjne (względem ofert komercyjnych) pod względem pozostałych warunków kredytowych.

Wykres 83 Ocena oferty kredytowej banków uwzględniających program gwarancji *de minimis* (sektor MSP)

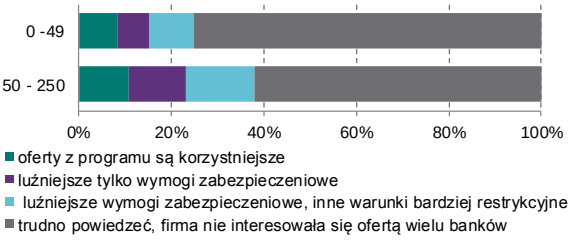

4. Oprocentowanie kredytów

W III kw. 2013 r. po raz kolejny, w ślad za obniżającymi się podstawowymi stopami NBP, obniżyło się oprocentowanie długo- i krótkoterminowych kredytów złotowych (spadek zarówno w ujęciu rocznym, jak i kwartalnym). Mediana oprocentowania kredytów krótkoterminowych wyniosła 4,6 %, a długoterminowych kredytów złotowych 4,7 %.

Wykres 84 Mediana oprocentowania kredytów złotowych dla przedsiębiorstw

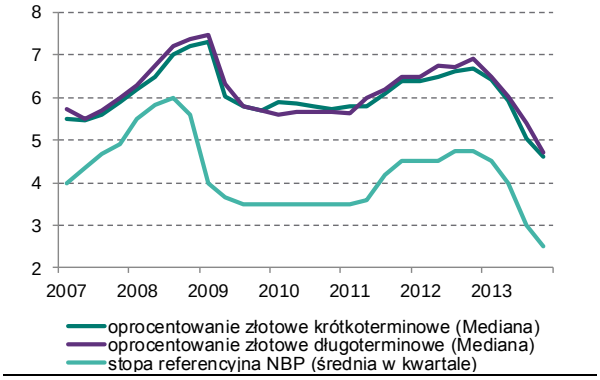

Średnie oprocentowanie kredytów również spadło, a oprocentowanie kredytów długoterminowych było niższe od oprocentowania kredytów krótkoterminowych.

Wykres 85 Mediany marży na kredytach złotowych dla przedsiębiorstw

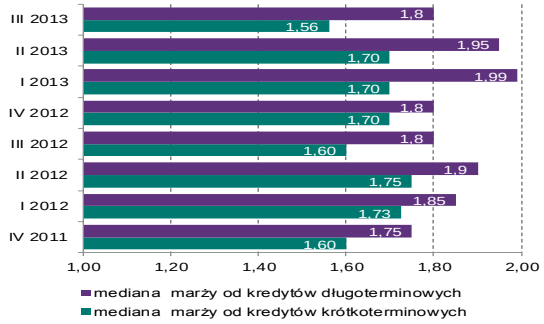

Zasadniczy parametr różnicujący wysokość oprocentowania kredytów tj. marża, zgodnie z zapowiedziami banków uległa obniżeniu[9], aczkolwiek nie dotyczyło to w równym stopniu całego sektora przedsiębiorstw. Mediany marży na kredytach, zarówno krótko- jak i długoterminowych spadły bardziej niż średni poziom marż. Powiększa się zatem dystans między najtańszymi i najdroższymi kredytami. Średnia marża na kredytach długoterminowych spadła o 0,04 pp., a na kredytach krótkoterminowych 0,01 pp., mediany marż na obu rodzajach kredytów spadły o około 1,45 pp. (kw/kw).

Wykres 86 Zmiany średnich i mediany marży na długo- i krótkoterminowych kredytach złotowych dla przedsiębiorstw

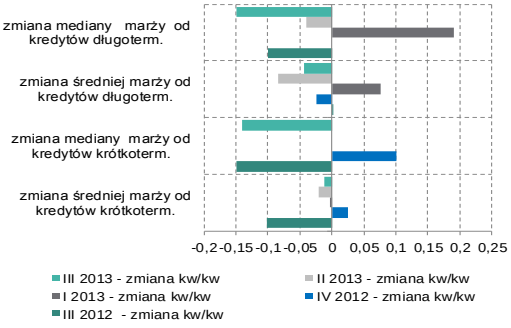

[9] Szerzej na temat ocen polityki kredytowej banków w Raporcie NBP pt. „Sytuacja na rynku kredytowym wyniki ankiety do przewodniczących… op. cit.

W odniesieniu do większości przekrojów klasyfikacyjnych utrzymało się wyraźne zróżnicowanie wysokości oprocentowania kredytów krótko- i długoterminowych między klasami. Za wyjątkiem firm wytwarzających dobra zaopatrzeniowe oraz dobra konsumpcyjne trwałe, w większości analizowanych przekrojów przedsiębiorstw odnotowano spadek mediany oprocentowania kredytów krótkoterminowych. Dla budownictwa obniżyła się mediana (jak również średnia) marży na kredytach krótkoterminowych, wzrosła natomiast marża w segmencie długoterminowych kredytów (zarówno średnia, jak i mediana). Poza budownictwem, pogorszenie w cenie kredytów długoterminowych odczuły tylko firmy wytwarzające dobra konsumpcyjne trwałe.

Wykres 87 Mediana marży na kredytach krótkoterminowych złotowych dla przedsiębiorstw w wybranych klasyfikacjach

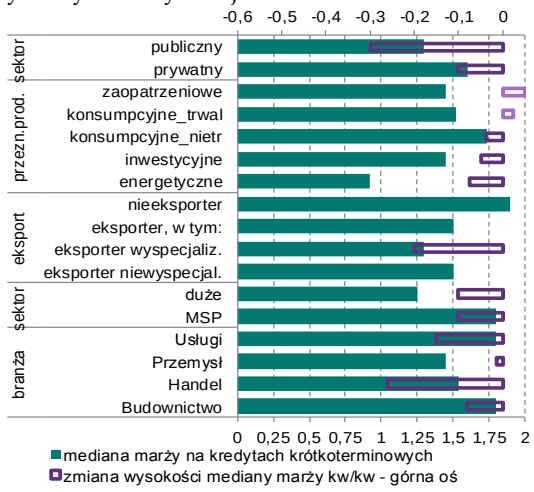

Najtańsze kredyty wykorzystywały duże przedsiębiorstwa, firmy przemysłowe oraz wyspecjalizowani eksporterzy. Z kolei firmy ze sprzedażą zorientowaną na rynek krajowy, firmy usługowe, oraz budownictwo pozyskują najdroższe kredyty zarówno krótko- jak i długoterminowe.

Wykres 88 Mediana marży na kredytach długoterminowych złotowych dla przedsiębiorstw w wybranych klasyfikacjach

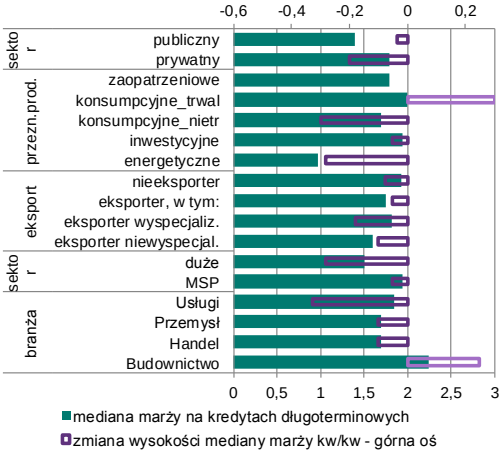

5. Prognoza oprocentowania kredytów

W badanej próbie przedsiębiorstw, w ślad za zapowiedziami braku zmian poziomu podstawowych stóp procentowych NBP w najbliższym okresie, wzrósł odsetek firm oczekujących utrzymania się oprocentowania kredytów na niezmienionym poziomie. Przedsiębiorstwa oczekujące obniżki stóp procentowych w perspektywie kwartału, to te które dzisiaj finansują się najdroższymi kredytami krótko- i długoterminowymi.

Wykres 89 Odsetek przedsiębiorstw będących kredytobiorcami prognozujących zmiany oprocentowania kredytów

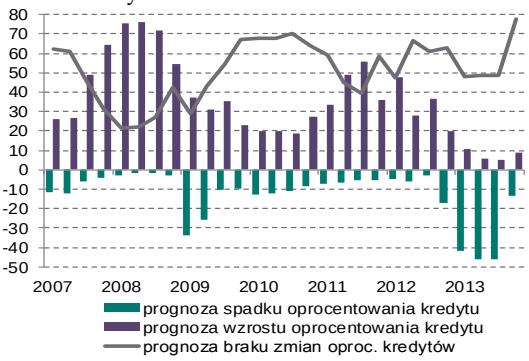

Płynność finansowa przedsiębiorstw

W III kw. 2013 r. poprawie uległa sytuacja płynnościowa sektora przedsiębiorstw oraz zdolność przeciętnej firmy do obsługi zobowiązań kredytowych.

W ostatnim kwartale przybyło również firm deklarujących terminową obsługę zadłużenia z tytułu rozliczeń handlowych. Jednocześnie wzrósł po raz kolejny odsetek przedsiębiorstw, które zanotowały wzrost udziału przeterminowanych zobowiązań z tytułu dostaw i usług. Jako poprawę obsługi rozliczeń handlowych przedsiębiorstwa mogą uważać spadek udziału dużych przeterminowanych należności i zobowiązań z tytułu dostaw i usług.

1. Oceny płynności

W III kw. br. wzrósł odsetek firm deklarujących brak problemów z płynnością do 72% (wzrost o 2 pp. kw/kw, i o 1,5 pp. r/r). Brak płynności stanowi barierę rozwoju dla zaledwie 3,4% badanych przedsiębiorstw.

Wykres 90 Płynność finansowa przedsiębiorstw (odsetek odpowiedzi)

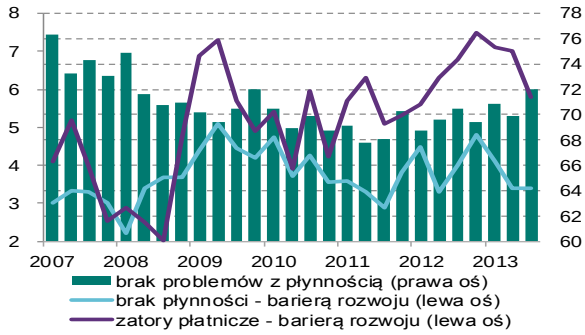

Większe przedsiębiorstwa deklarowały znacznie mniejsze problemy z płynnością, aczkolwiek w klasie przedsiębiorstw największych odsetek tych, które mają problemy z utrzymaniem odpowiedniego poziomu płynności lekko wzrósł na przestrzeni kwartału. Sektor MSP charakteryzował się niższym odsetkiem przedsiębiorstw płynnych niż sektor dużych przedsiębiorstw. Jednak to w klasie firm zatrudniających do 50 osób drugi kwartał z rzędu zaobserwowano wzrost odsetka przedsiębiorstw płynnych.

Wykres 91 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących brak problemów z płynnością w klasach wg zatrudnienia

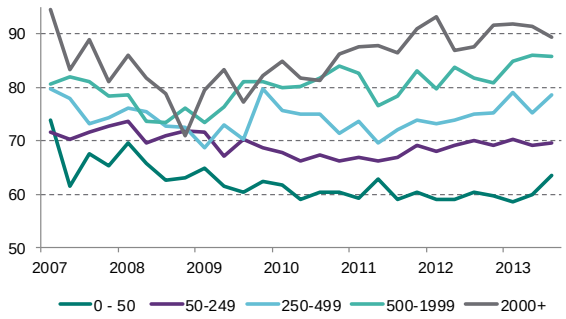

W ujęciu branżowym znacząco poprawiła się płynność firm usługowych i w nieco mniejszym stopniu firm przemysłowych. Firmy budowlane wciąż borykają się z największymi problemami z płynnością. Od 2011 r, kiedy zaczęły się problemy branży, odsetek płynnych firm budowlanych pozostaje na niskim poziomie, wskazując bardziej na stabilizację sytuacji niż jej poprawę.

Wykres 92 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących brak problemów z płynnością w branżach

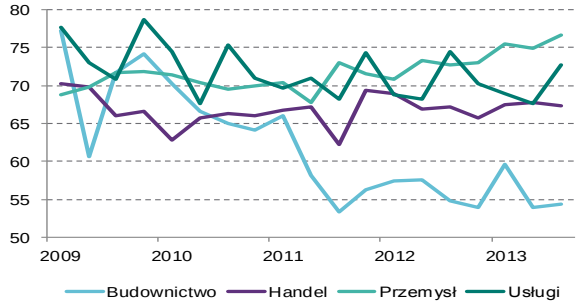

Sprzedaż eksportowa służy utrzymywaniu bezpiecznego poziomu płynności przez firmę. Zarówno firmy eksportujące, które przeważającą część swojej oferty handlowej przeznaczają na eksport, jak i te oferujące do 50% swojej oferty handlowej na eksport zdecydowanie częściej informują o braku problemów z płynnością, niż firmy ze sprzedażą zorientowaną na rynek krajowy. Taka sytuacja utrzymuje się od połowy 2011 r. z tendencją ku pogłębianiu się różnic między klasami.

Wykres 93 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących brak problemów z płynnością sklasyfikowanych ze względu na docelowy rynek zbytu

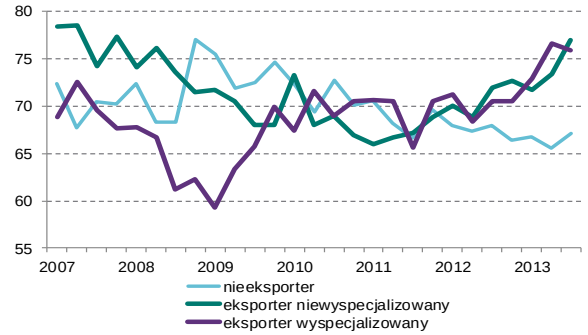

2. Obsługa zadłużenia

Zdolność przedsiębiorstw do obsługi zadłużenia kredytowego po raz kolejny poprawiła się (wzrost wskaźnika o 0,9 pp. kw/kw). Jednocześnie poprawiła się deklarowana jakość obsługi zobowiązań handlowych (wzrost wskaźnika o 2,2 pp. kw/kw). Priorytetowo przedsiębiorstwa traktują obowiązki wynikające z zaciągniętych zobowiązań wobec banków. Odsetek firm terminowo regulujących zobowiązania kredytowe wyniósł 90%, podczas gdy zobowiązania handlowe w uzgodnionym przez strony terminie regulowało 65,4% przedsiębiorstw.

Wykres 94 Obsługa zadłużenia kredytowego oraz pozabankowego (odsetek odpowiedzi)

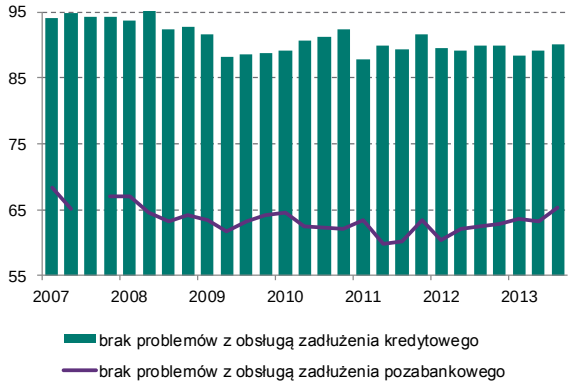

Poprawę obsługi zobowiązań bankowych zanotowały przedsiębiorstwa duże, zatrudniające powyżej 500 osób, w tym wszystkie ankietowane przedsiębiorstwa o zatrudnieniu przekraczającym 2000 osób deklarują brak problemów z terminowym regulowaniem zobowiązań bankowych. Niewielką poprawę w ujęciu kwartalnym w zakresie regulowania zobowiązań kredytowych odnotowano w sektorze MSP, przy czym o poprawie zadecydował wzrost odsetka firm małych (wśród firm średniej wielkości sytuacja uległa lekkiemu pogorszeniu). Zdolność przedsiębiorstw zatrudniających do 50 osób do terminowego wywiązywania się z zobowiązań wobec banków mimo lekkiej poprawy wciąż pozostaje najsłabsza (około 20% firm nie wywiązuje się w terminie z zobowiązań wobec banków).

Wykres 95 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących terminową obsługą zadłużenia bankowego wg sektorów

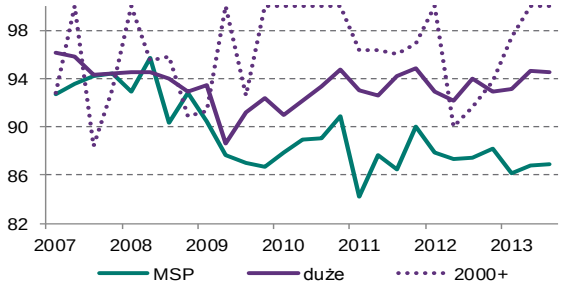

Wykres 96 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących terminową obsługą zadłużenia bankowego wg branż

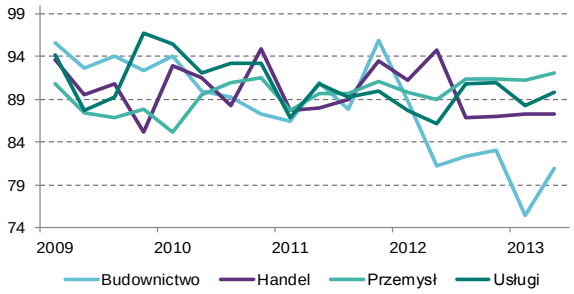

Najwyższy odsetek przedsiębiorstw regulujących w terminie zobowiązania wobec banków widoczny był w klasie eksporterów wyspecjalizowanych. Jest to z jednej strony klasa o relatywnie najniższym odsetku kredytobiorców, z drugiej o najwyższych odsetkach pozytywnie rozpatrywanych wniosków kredytowych. Można konstatować, że wysoka jakość obsługi zadłużenia kredytowego wśród eksporterów o wysokim udziale eksportu, wobec pozostałych eksporterów oraz firm bez eksportu, jest pochodną wysokiego w tej klasie odsetka firm z dobrymi perspektywami rozwoju.

Wysoką jakością obsługi zobowiązań kredytowych charakteryzowały się również przedsiębiorstwa energetyczne i produkujące dobra konsumpcyjne nietrwale. Firmy przemysłowe po raz kolejny poprawiły terminowość regulowania swoich zobowiązań, co sprawiło, że jest to sektor o najwyższym odsetku przedsiębiorstw zdolnych do obsługi zobowiązań zarówno kredytowych, jak i handlowych. W okresie kwartału ubyło firm budowlanych informujących o posiadaniu problemów z terminową obsługą zobowiązań kredytowych, jak również wobec partnerów handlowych. Budownictwo, mimo widocznej poprawy w relacji do ubiegłego kwartału, wciąż jest branżą o najwyższym odsetku firm przyczyniających się do powstawania opóźnień w regulowaniu płatności w całej gospodarce.

Brak płynności, niska dostępność finansowania zewnętrznego nie poprawia zdolności płatniczej branży budowlanej. Ponad 70% firm budowlanych (mniej o 2,1 pp kw/kw) posiadało przeterminowane należności, a niemal 63% (więcej o 1,0 pp. kw/kw) zalegało z płatnościami wobec swoich kontrahentów, co przełożyło się na wzrost odsetka przedsiębiorstw borykających się z zatorami płatniczymi. Deklarowana przez firmy budowlane poprawa obsługi zobowiązań może zatem wynikać jedynie ze spadku odsetka firm o dużych należnościach i zobowiązaniach przeterminowanych (przekraczających 10% całości rozrachunków z dostawcami i odbiorcami).

Wykres 97 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących terminową obsługą zobowiązań handlowych wg branż

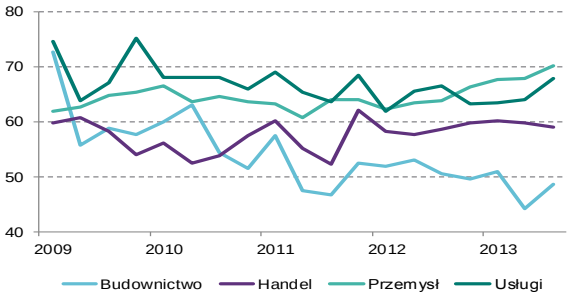

Analizując z kolei jakość obsługi zobowiązań handlowych w klasach wielkości widać, że najmniej problemów miały przedsiębiorstwa duże, a najwięcej firmy o zatrudnieniu nie przekraczającym 50 osób. Za wyjątkiem przedsiębiorstw zatrudniających od 500 do 1999 osób, obsługa zobowiązań

pozabankowych poprawiła się w relacji do poprzedniego kwartału we wszystkich klasach wielkości.

Wykres 98 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących terminową obsługą zobowiązań handlowych w klasach wielkości

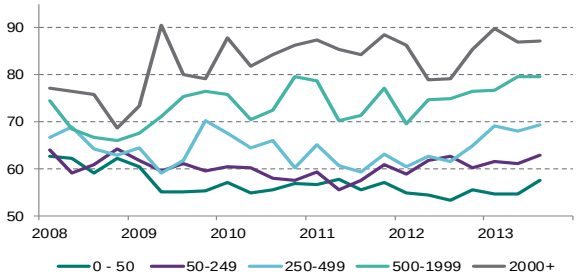

Udział przedsiębiorstw w międzynarodowej wymianie handlowej, silna konkurencja oraz wysokie koszty wejścia na rynek zagraniczny działają mobilizująco na terminowe regulowanie zobowiązań handlowych. Wśród przedsiębiorstw ze sprzedażą eksportową odnotowano historycznie wysoki odsetek firm terminowo regulujących zobowiązania handlowe.

Wykres 99 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących terminową obsługą zobowiązań handlowych w klasach wg. docelowego rynku zbytu

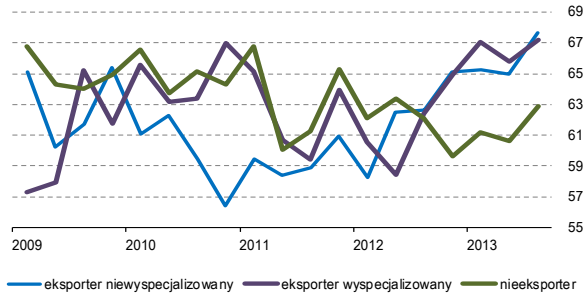

3. Zatory płatnicze

Deklarowana poprawa obsługi zobowiązań handlowych nie znajduje w pełni odzwierciedlenia w zmianach odsetka przedsiębiorstw posiadających przeterminowane rozliczenia z tytułu dostaw i usług. W całej badanej populacji zaledwie 17,4% firm twierdziło, że nie miało problemów z terminowym ściąganiem należności na rynku krajowym (mniej o 0,8 pp kw/kw). Z kolei 48,7% ankietowanych firm nie miało przeterminowanych zobowiązań (w okresie kwartału przybyło o 0,8 pp. firm posiadających opóźnione zobowiązania handlowe na rynku krajowym). W III kw. br. odnotowano po raz kolejny niewielki wzrost odsetka przedsiębiorstw borykających się z klasycznymi zatorami płatniczymi na rynku krajowym - posiadających jednocześnie opóźnione zobowiązania, jak i należności z tytułu dostaw i usług. Nieco ponad 48% badanych przedsiębiorstw poinformowało, że dotyczył go problem zatorów płatniczych.

Tabela 1 Rozkład udziału płatności przeterminowanych w rozliczeniach z tytułu dostaw i usług (w %) w III kw. 2013 r.(odsetek przedsiębiorstw)

	brak	nie więcej niż 10%	powyżej 10%
należności przeterminowane od odbiorców krajowych	17,4	49,8	32,8
należności przeterminowane od odbiorców zagranicznych	57,3	31,7	10,9
należności przeterminowane ogółem	19,8	80,2	
zobowiązania przeterminowane wobec kontrahentów krajowych	48,7	36,5	14,8
zobowiązania przeterminowane wobec kontrahentów zagranicznych	73,7	20,3	6,0
zobowiązania przeterminowane ogółem	49,3	50,7	

W budownictwie nieco więcej przedsiębiorstw niż w poprzednim kwartale (55%) miało do czynienia jednocześnie z nieterminowym odzyskiwaniem należności i regulowaniem swoich zobowiązań handlowych. Wciąż najlepszą sytuację obserwuje się w usługach – ok 40% firm boryka się z zatorami płatniczymi, aczkolwiek i tu w okresie kwartału przybyło firm doświadczających zatorów płatniczych. Relatywnie niski odsetek przedsiębiorstw usługowych doświadczających problemów z nieterminowym regulowaniem płatności może wynikać z częstszego, niż w innych branżach, stosowania przez te firmy natychmiastowych form rozliczeń w transakcjach handlowych

Wykres 100 Odsetek przedsiębiorstw w branżach deklarujących jednoczesne posiadanie opóźnionych płatności z tytułu należności i zobowiązań handlowych (bez względu na wielkość udziału w agregacie) na rynku krajowym

Budownictwo jest branżą, z relatywnie najniższym odsetkiem przedsiębiorstw z przeterminowanymi należnościami, i jednocześnie z najwyższym odsetkiem firm które nie regulują swoich zobowiązań na czas. To sugeruje, że właśnie firmy budowlane mogą być ważnym źródłem narastającego w gospodarce problemu niesolidności płatniczej w rozliczeniach handlowych.

Wykres 101 Odsetek przedsiębiorstw deklarujących posiadanie przeterminowanych należności i zobowiązań z tytułu dostaw i usług (należności pokazano z minusem) wg branż

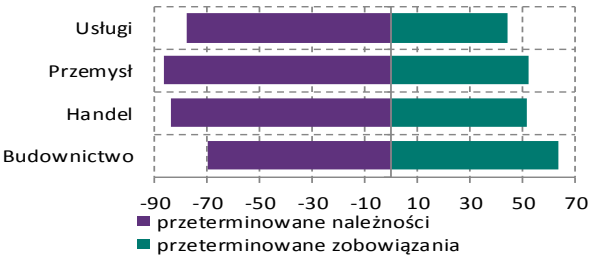

Pozytywnym zjawiskiem jest zmniejszanie się odsetka przedsiębiorstw deklarujących posiadanie należności lub zobowiązań przekraczających 10% rozliczeń handlowych. Widać jednak, że w całym analizowanym okresie firmy z sektora MSP miały większe trudności z odzyskiwaniem dużych należności i rzadziej zalegały z płatnością dużych zobowiązań niż duże firmy. Im mniejsze przedsiębiorstwo tym częściej zmuszone jest udzielać kredytów kupieckich i częściej narażone jest na ryzyko ponoszenia kosztów odzyskiwania przeterminowanych należności. Duże przedsiębiorstwa dyktują warunki rozliczeń transakcji handlowych mniejszym kontrahentom.

Wykres 102 Odsetek przedsiębiorstw w sektorach deklarujących posiadanie zobowiązań i należności przeterminowanych przekraczających 10% sumy należności / zobowiązań z tytułu dostaw i usług

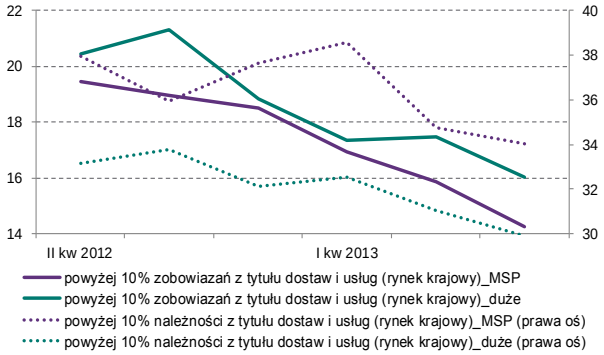

Ceny i marże

W IV kw. 2013 r. nastąpił wzrost wszystkich analizowanych wskaźników inflacji – zwiększył się zasięg planowanych przez przedsiębiorstwa podwyżek cen oferowanych produktów i usług, wzrosła też lekko średnia tych podwyżek. Spodziewane jest również zwiększenie dynamiki cen surowców i materiałów.

Przewidywany wzrost cen towarów i usług CPI będzie w ciągu następnych 12 miesięcy zdecydowanie silniejszy od oczekiwań z poprzedniego kwartału, a także od prognoz z analogicznego okresu ubiegłego roku.

W III kw. wyraźnie zwiększyły się marże na sprzedaży. Silniejsza poprawę zanotowali eksporterzy.

1. Zmiany cen w III kw. 2013 r.

Wykres 103 Faktyczne zmiany cen oferowanych przez przedsiębiorstwa produktów/usług (% przedsiębiorstw, pominięto bez zmian)

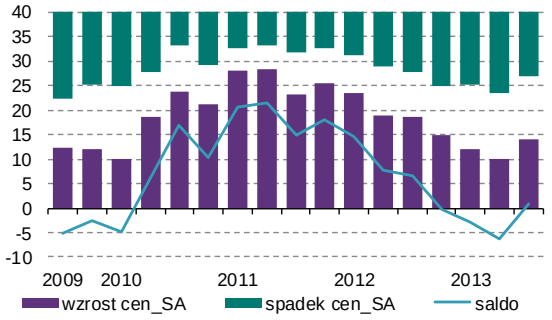

W III kw. 2013 r. dynamika cen oferowanych produktów i usług wzrosła, także po uwzględnieniu wahań sezonowych. Przedsiębiorstwa nieco częściej informowały o zwiększaniu cen niż o ich obniżaniu. Nadal większość przedsiębiorstw, które podniosły ceny w poprzednim kwartale, zamierza je podwyższać również w następnych 3 miesiącach (62,0%; wśród pozostałych respondentów jedynie 28,1%). Spośród tych firm, które ceny obniżyły 32,4% planuje je zmniejszać nadal w III kw. (3,8% wśród pozostałych przedsiębiorstw).

2. Prognozy cen surowców i materiałów

Wykres 104 Kwartalne prognozy wzrostu cen surowców i materiałów wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa

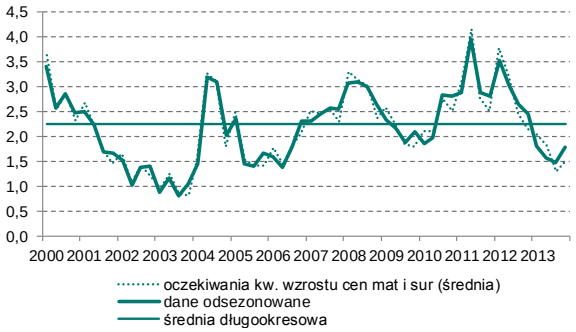

Po wielu kwartałach spadku przedsiębiorstwa spodziewają się w IV kw. br. wzrostu (w ujęciu kwartalnym) dynamiki cen surowców i materiałów wykorzystywanych do produkcji. Po odsezonowaniu oczekiwania kwartalnego wzrostu cen kształtują się średnio na poziomie 1,8%.

Zwiększył się także zasięg spodziewanych podwyżek cen surowców i materiałów. Odsetek przedsiębiorstw, które oczekują wzrostu tych cen wyniósł (po usunięciu wahań sezonowych) 54,1%, tj. o 3,5 pp. więcej kw/kw, ale o 8,7 pp. mniej r/r. W IV kw. spadł udział firm, które prognozują spadek cen surowców i materiałów (5,0%), po wzroście w poprzednim kwartale.

3. Prognozy cen własnych

W IV kw. br. zwiększy się udział przedsiębiorstw, które przewidują wzrost cen produktów i usług, po wielu kwartałach kurczenia. Dane odsezonowane wskazują, że podwyżki planuje w IV kw. 2013 r. 37,5% respondentów (wzrost o 2,8 pp. kw/kw, ale r/r spadek o 4,0 pp.) oraz zmniejszy się udział firm, które zredukują ceny (o 2,4 pp do 8,4% kw/kw). Wskaźnik informujący o zasięgu podwyżek WPC[10] wzrósł o 4,9 pp. (kw/kw, dane odsezonowane), w relacji rocznej nastąpił spadek wskaźnika o 3,3 pp. Pozostaje on nadal zdecydowanie poniżej poziomu swojej średniej długookresowej. Po uwzględnieniu wielkości przedsiębiorstw WPC (wskaźnik ważony zatrudnieniem) wzrósł także, ale jest niższy niż wskaźnik nieważony, a więc podwyżki cen będą częstsze w sektorze MSP niż w dużych przedsiębiorstwach.

Dane odsezonowane wskazują na powolny wzrost skali podwyżek cen wyrobów i usług planowanych w IV kw. br. Wyniosą one średnio 1,0% (po odsezonowaniu), czyli nieco więcej w relacji kwartalnej (o 0,1 pp.) i mniej w relacji rocznej (o 0,3 pp.).

Wykres 105 Wskaźnik prognoz zmian cen wyrobów i usług WPC (saldo prognoz zmian cen)

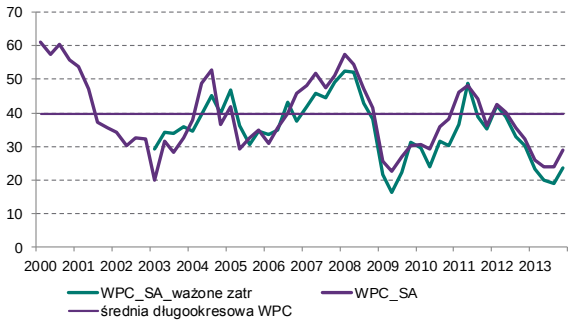

Wykres 106 Kwartalne prognozy wzrostu cen sprzedawanych przez przedsiębiorstwa towarów i usług

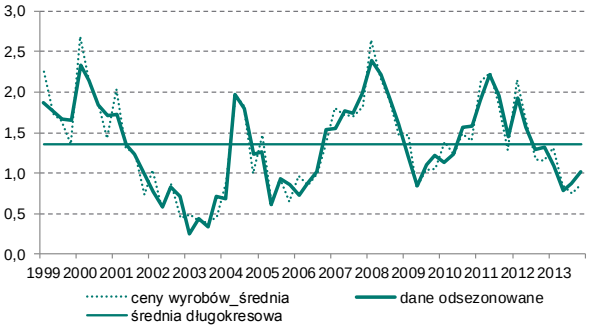

Wykres 107 Rozkład prognoz zmian cen

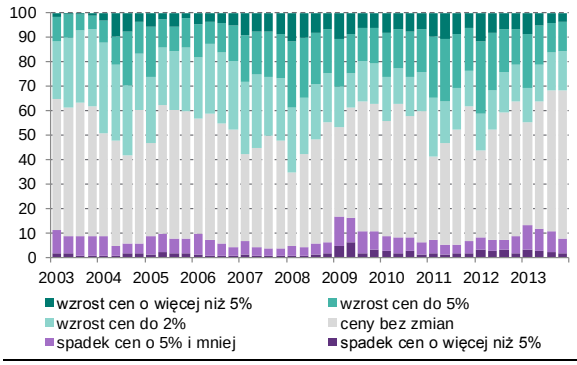

Podwyżki o ponad 5% planuje 11,9% firm podnoszących ceny (tj. 3,8% całej próby), 50,8% przewiduje, że wysokość podwyżek wyniesie co najwyżej 2% (16,2% próby). Spadek cen, na ogół w niewielkiej skali, planuje 7,5% firm, tj. mniej o 2,9 pp. kw/kw i 0,9 pp. r/r.

[10] Wskaźnik WPC jest to saldo prognoz zmian cen wyrobów i usług („podwyżki" – „obniżki").

Wykres 108 Jednokrotne i wielokrotne plany podwyżek cen w ciągu kolejnych czterech kwartałów (odsetek firm; próba ograniczona do przedsiębiorstw, które brały udział w badaniu w czterech kolejnych edycjach ankiety)

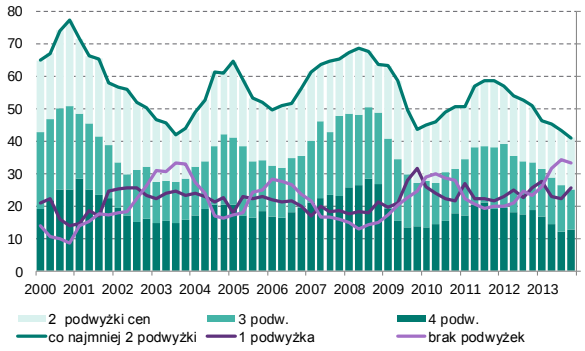

Nadal maleje jednak odsetek przedsiębiorstw, planujących wielokrotnie w ciągu roku podwyższać ceny (41,0%). Po raz pierwszy w ciągu ostatnich 4 kwartałów zamierza podnosić ceny swoich produktów/usług 25,7% firm, natomiast w każdym kwartale, czyli 4 razy, miało takie zamiary 12,8% firm. Żadnej podwyżki cen na przestrzeni roku nie planowało przeprowadzić 33,3% przedsiębiorstw (więcej o 10,1 pp. r/r). Skala podwyżek jest związana z ich częstotliwością – przedsiębiorstwa, które po raz pierwszy w ciągu roku zamierzają podnieść ceny dokonają wyższych podwyżek – średnio o 4,1%, podczas gdy pozostałe firmy podnoszące ceny – o 3,2%.

4. Prognozy cen wyrobów własnych – analiza w podstawowych przekrojach

Przedsiębiorstwa z sekcji przetwórstwo przemysłowe przewidują niewielki wzrost dynamiki cen oraz zasięgu zmian cen. Wzrost cen w IV kw. 2013 r. wyniesie średnio 0,7%.

Wykres 109 Kwartalne prognozy wzrostu cen sprzedawanych przez przedsiębiorstwa towarów i usług w sekcjach Przetwórstwo przemysłowe, Handel i naprawy oraz Budownictwo

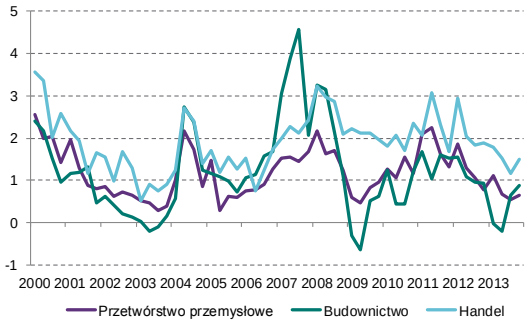

Wykres 110 Wskaźnik WPC w przemyśle, budownictwie oraz usługach

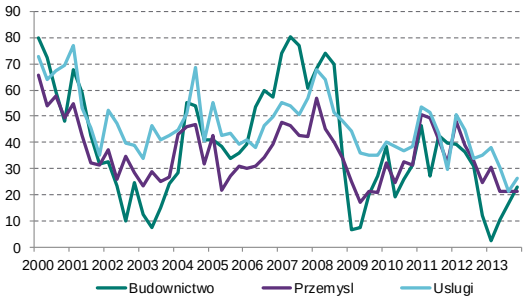

W budownictwie w IV kw. wzrosły zarówno skala, jak i zasięg podwyżek cen. Wzrost cen jest przewidywany średnio o 0,9%.

Dynamika cen w usługach wzrosła do 1,0%. Wzrost dynamiki cen przewidywany jest zarówno w handlu (do 1,5%), jak i w transporcie (do 1,5%). Pozostałe branże usługowe prognozują spadek cen (dynamika –0,1%). W branżach usługowych wzrósł również wskaźnik WPC.

Wykres 111 Wskaźnik WPC a przewidywane kondycja ekonomiczna przedsiębiorstwa

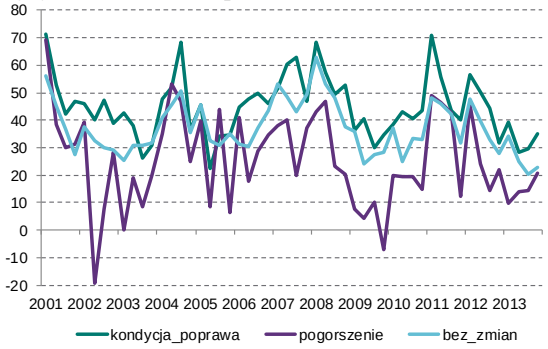

Im lepsze prognozy sytuacji tym jednocześnie częstsze są plany podwyżek cen. W IV kw. br. wskaźnik WPC wzrósł zarówno dla firm oczekujących poprawy bądź pogorszenia kondycji, jak i przewidujących stabilizację swojej sytuacji. Wzrost dynamiki cen przewidują przede wszystkim firmy w dość dobrej kondycji oraz spodziewające się jej poprawy. Średnia planowanych podwyżek w grupie prognozującej poprawę kondycji wyniesie 1,2%, stabilizację 0,8%, pogorszenie 0,5%.

5. Zmiany cen własnych a wzrost cen surowców i materiałów

Wykres 112 Wskaźnik WPC a prognozy zmian cen nabywanych surowców i materiałów

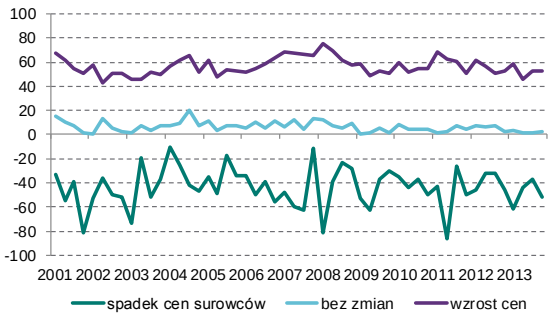

Wykres 113 Udział przedsiębiorstw prognozujących zarówno wzrost cen surowców i materiałów jak i wzrost cen własnych (dane odsezonowane)

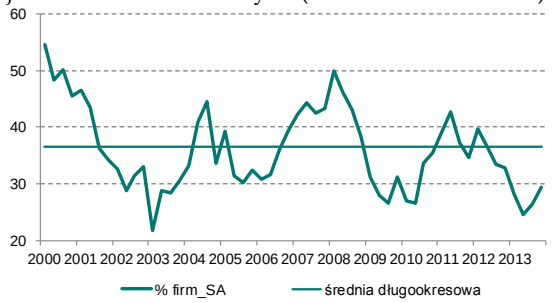

Problem wysokich kosztów działalności, w tym cen surowców, materiałów i paliw, zgłosiło w III kw. 2013 r. nieco więcej respondentów niż w poprzednim kwartale (6,1% w pytaniu otwartym). Bariera ta przesunęła się na 4. miejsce na liście barier rozwoju z 7. miejsca w II kw. br.

Prognozy na IV kw. 2013 r. pokazują utrzymywanie się silnego wpływu poziomu kosztów surowców i materiałów na kształtowanie cen w badanych firmach. Obecnie 58,8% respondentów deklaruje przeniesienie spodziewanego wzrostu cen surowców i materiałów na ceny swoich wyrobów. Zdecydowana większość firm, które nie spodziewają się zmian cen surowców nie zamierza też zmieniać cen swoich wyrobów. Natomiast firmy prognozujące spadek cen surowców (nadal nie jest to liczna grupa odpowiedzi w badanej próbie – ok. 8%), zapowiadają też najczęściej redukcje cen. Wskaźnik WPC dla przedsiębiorstw spodziewających się wzrostu cen nabywanych surowców i materiałów utrzymuje się stale na wysokim poziomie.

Udział przedsiębiorstw, które jednocześnie prognozują wzrost cen surowców i materiałów oraz wzrost cen własnych produktów wzrósł, ale pozostaje relatywnie niski i kształtuje się zdecydowanie poniżej swojej średniej długookresowej (dane odsezonowane). Udział ten zwiększył się w przemyśle, w budownictwie oraz w usługach (poza handlem).

6. Zmiany cen a eksport, import

Wykres 114 Kwartalne prognozy wzrostu cen sprzedawanych przez przedsiębiorstwa towarów i usług w podziale na nieeksporterów i eksporterów, w tym wyspecjalizowanych

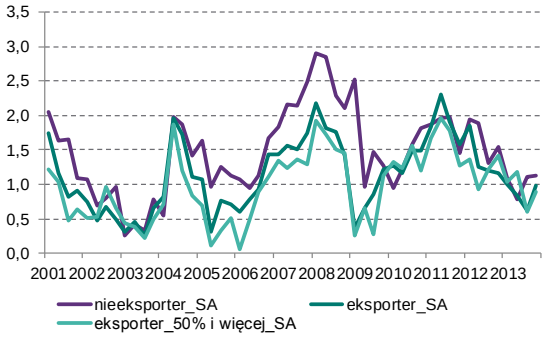

W IV kw. 2013 r. przewidywany jest wzrost dynamiki cen u eksporterów (dane po wyłączeniu efektów sezonowych), także u eksporterów wyspecjalizowanych. W przedsiębiorstwach nieeksportujących dynamika cen pozostanie stabilna i na nieco wyższym poziomie niż w pozostałych firmach. Średnia podwyżka dla nieeksporterów wyniesie 1,1%, dla eksporterów 1,0% (dla eksporterów wyspecjalizowanych 0,9%). Również odsetek firm prognozujących podniesienie cen wzrósł zarówno w klasie nieeksporterów, jak i eksporterów, także w grupie eksporterów wyspecjalizowanych.

Wykres 115 Wskaźnik WPC w podziale na eksporterów i nieeksporterów

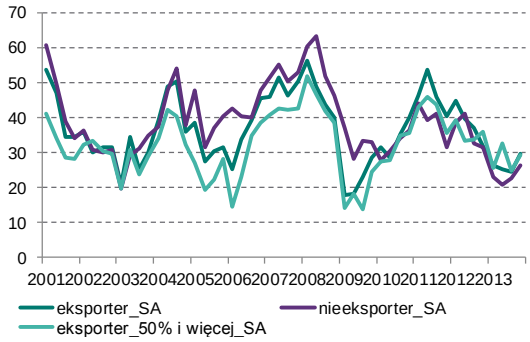

W firmach z sekcji Przetwórstwo przemysłowe najwyższą dynamikę cen także przewidują firmy działające na rynku krajowym.

Importerzy, nieco częściej niż firmy zaopatrujące się wyłącznie na rynku krajowym przewidują podnoszenie cen w IV kw. br. W obu grupach ceny wzrosną średnio o 0,8%, tj. o 0,1 pp. więcej niż w poprzednim kwartale.

7. Oczekiwania zmian CPI

W III kw. 2013 r. oczekiwania inflacyjne wyraźnie się wzmocniły. Więcej przedsiębiorstw niż w poprzednim kwartale oczekuje wzrostu CPI, mniej firm natomiast prognozuje spadek inflacji. W efekcie przedsiębiorstwa, które prognozują wzrost wskaźnika CPI (18,2 %) są liczniejsze są niż te, które oczekują jego spadku (10,5%), po raz pierwszy od prawie dwóch lat (dotyczy firm, które przewidują wzrost cen). Spodziewany przez ankietowane przedsiębiorstwa wzrost cen konsumpcyjnych w ciągu roku będzie też nieco silniejszy niż oczekiwano w analogicznym okresie poprzedniego roku. Wzrostu cen w ciągu najbliższego roku spodziewa się przeważająca część ogółu respondentów (68,3%, tj. 82,2% tych, którzy sprecyzowali swoją opinię). Spadek cen prognozuje niewielka grupa firm. Wzrosła niepewność co do kształtowania się inflacji, relatywnie dużo firm nie potrafi przewidzieć zachowania się wskaźnika CPI w ciągu roku (tj. 16,9% respondentów, a więc najwięcej od początku badania).

Wykres 116 Prognozy rocznych zmian wskaźnika CPI w relacji do inflacji z poprzedniego kwartału

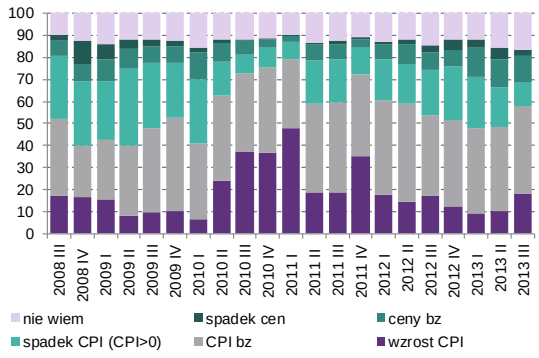

8. Marże

W III kw. br. miał miejsce kolejny już wzrost wskaźnika zmian marż. Saldo odpowiedzi na pytanie o marże na sprzedaży krajowej wzrosło o 5,3 punktu kw/kw i o 8,7 punktu r/r, pozostało jednak nadal wyraźnie ujemne. Wskaźnik marż na sprzedaży zagranicznej zwiększył się o 11,1 punktu kw/kw i 17,1 punktu r/r, osiągając tym samym poziom dodatni.

Wykres 117 Zmiany marż na sprzedaży krajowej i zagranicznej

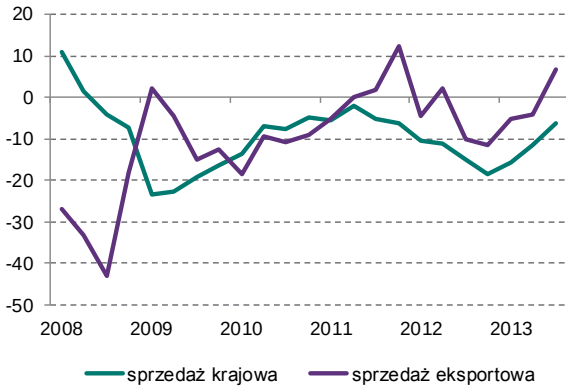

Wzrost marż na sprzedaży krajowej zanotowano w większości analizowanych klas, poza grupą największych podmiotów (2000+), gdzie wskaźnik obniżył się o 8,8 punktu kw/kw i pozostał wyraźnie ujemny. Pozytywne sygnały zanotowano również w budownictwie, gdzie przewaga firm informujących o spadkach marż wyraźnie zmniejszyła się, niemniej nadal wyraźnie przeważały tam takie firmy. Podobnie jak w poprzednim kwartałach wzrost marż powiązany był silnie z podwyższeniem cen na własne produkty, znacznie mniejsze znaczenie miała redukcja kosztów.

Warto zauważyć, że wzrost marż u eksporterów nie wynikał bezpośrednio ze zmian kursu złotego względem walut obcych (w III kw. br. miała miejsce niewielka aprecjacja złotego). Dało się natomiast zauważyć, że firmy, w których marże zwiększyły się eksportowały i importowały na większą skalę niż przedsiębiorstwa, w których marże uległy obniżeniu. Wzrost opłacalności sprzedaży zagranicznej zanotował zarówno handel, jak i sekcja Przetwórstwo przemysłowe.

Ramka 2. Internetyzacja i jej wpływ na ceny (wyniki ankiety rocznej)

Sprzedaż i konkurencja

Wykorzystanie internetu w Polsce jest coraz bardziej powszechne. Można tą drogą dotrzeć do przeważającej większości firm. Aż 97% ankietowanych dużych jednostek ma stronę internetową, profil na platformie branżowej, czy portalu społecznościowym. W przypadku sektora MSP liczba ta jest mniejsza (w próbie wynosi 93%, ale w całej populacji, w tym zwłaszcza wśród mikro firm jest zapewne dużo niższa).

Wykres 118 Obecność w internecie (lewy panel) i sprzedaż przez internet (prawy panel)

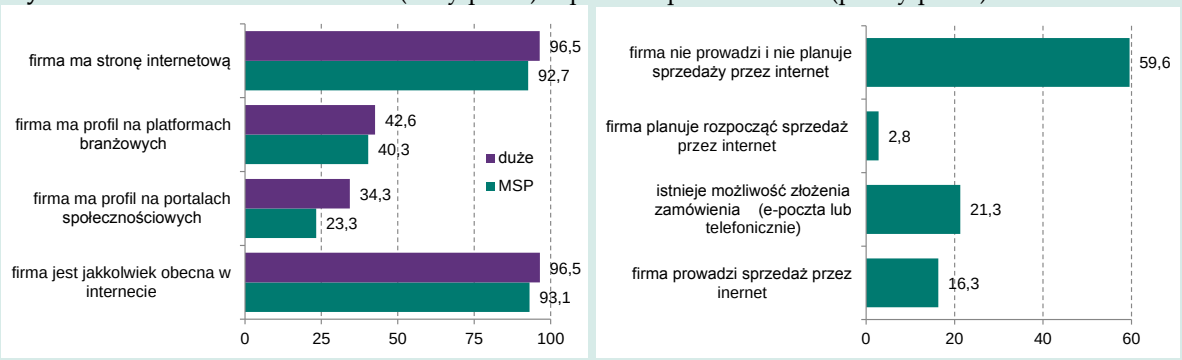

Nie oznacza to jednak, że większość produktów można kupić nie ruszając się sprzed komputera. Sprzedaż przez internet wprowadziło wciąż niewiele firm. W próbie jest ich 16,3%, przy czym w przypadku kolejnych 21,3% przedsiębiorstw istnieje możliwość złożenia zamówienia przez e-pocztę lub telefonicznie, co daje w sumie ok. 37% przedsiębiorstw, które przynajmniej część swoich produktów (poniżej jest mowa o tym jak duża część) sprzedają poza siedzibą firmy lub sklepu.

Wykres 119 Sprzedaż przez internet a rodzaj klienta, rodzaj działalności oraz wielkość firmy

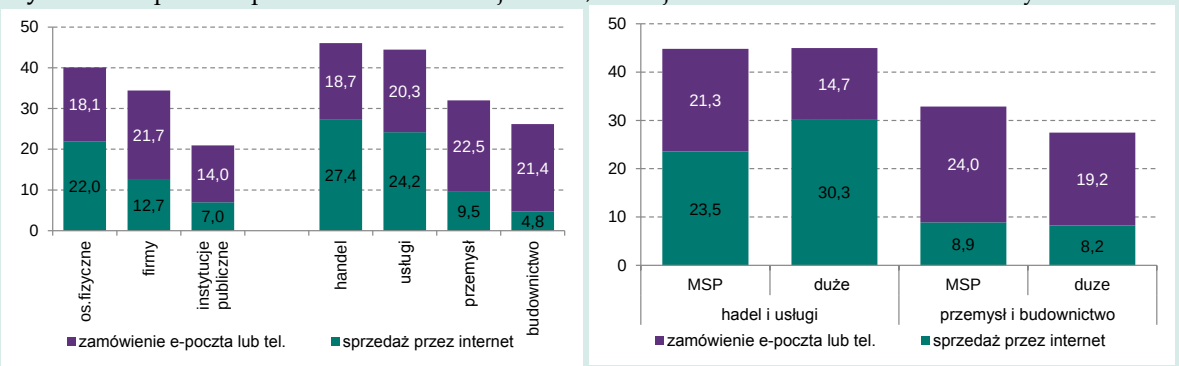

E-handel jest nieco częściej wykorzystywany przez branże zorientowane na odbiorcę detalicznego, w tym przede wszystkim przez handel i usługi. Co ciekawe, mniejsze przedsiębiorstwa nie pozostają w tyle za większymi podmiotami i podobnie często oferują swoim klientom możliwość zakupu przez internet co duże firmy. Dane pokazały ponadto, że przedsiębiorstwa, które powstały niedawno wykorzystują ten kanał sprzedaży chętniej niż podmioty istniejące na rynku dłużej, ale taką zależność widzimy przede wszystkim w handlu i usługach.

Warto nieco bliżej przyjrzeć się e-handlowi w sektorze usługowym. Internetową sprzedaż w grupie tych branż najczęściej prowadzą: Hotele i restauracje (69% firm z branży korzysta z tej metody sprzedaży), Informacja i komunikacja (44%), Pozostała działalność usługowa (40%), Usługi administrowania i działalność wspierająca (21%), Transport i gospodarka magazynowa (20%), Obsługa nieruchomości (6%), Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (4%).

Wykres 120 Przyczyny braku sprzedaży przez internet

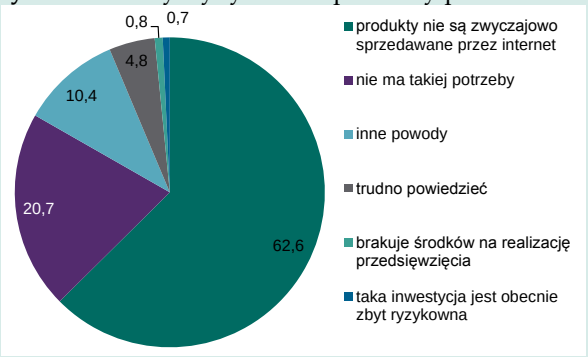

Większość firm, które nie oferują swoich produktów przez internet tłumaczy, że w branży zwyczajowo stosuje się tradycyjny model sprzedaży (63%), bądź nie widzi potrzeby sprzedawania w inny niż dotąd sposób (21%). Bardzo niewiele przedsiębiorstw wskazało duże koszty lub zbyt duże ryzyko przedsięwzięcia jako powód ograniczania się wyłącznie do sprzedaży tradycyjnej (w sumie 1,5% firm), co oznacza, że na rozwój e-handlu nie ma wpływu brak środków, ale raczej niedopasowanie tej metody sprze-

daży do specyfiki sprzedaży niektórych produktów i usług.

Wśród firm, które sprzedają w sieci rola tego sposobu pozyskania klienta nie jest duża. Mediana rozkładu udziału przychodów ze sprzedaży internetowej w sprzedaży ogółem w grupie firm, które oferują swoje produkty przez internet wynosi zaledwie 2%, a trzeci kwartyl - 10%. Tylko dla garstki badanych sprzedaż internetowa stanowi co najmniej 50% przychodów – w całej próbie takich firm jest 0,8% (10 podmiotów). Na tle próby wyróżniają się przedsiębiorstwa z branż usługowych. Wśród tych firm mediana rozkładu udziału sprzedaży przez internet w sprzedaży ogółem jest wyższa i wynosi 10%, a trzeci kwartyl 40%, co oznacza, że firmy usługowe, o ile już decydują się szukać odbiorcy przez internet, to wykorzystują ten kanał sprzedaży na większą skalę niż pozostałe podmioty (należy pamiętać jednak, że przedsiębiorstwa usługowe to z reguły mniejsze firmy, a ze względu na skalę sprzedaży osiągnięcie wyższego udziału staje się łatwiejsze). Zapewne dlatego też wśród firm usługowych więcej jest takich, dla których sprzedaż elektroniczna jest koniecznością, a nie tylko uzupełnieniem tradycyjnego modelu sprzedaży (50% firm usługowych sprzedających w sieci jest tego zdania, a w całej próbie odsetek ten wynosi 22%).

Wykres 121 Rozkład udziału przychodów ze sprzedaży przez internet w sprzedaży ogółem w grupie firm prowadzących taką sprzedaż (lewy panel) oraz w podziale wg rodzaju działalności (prawy panel)

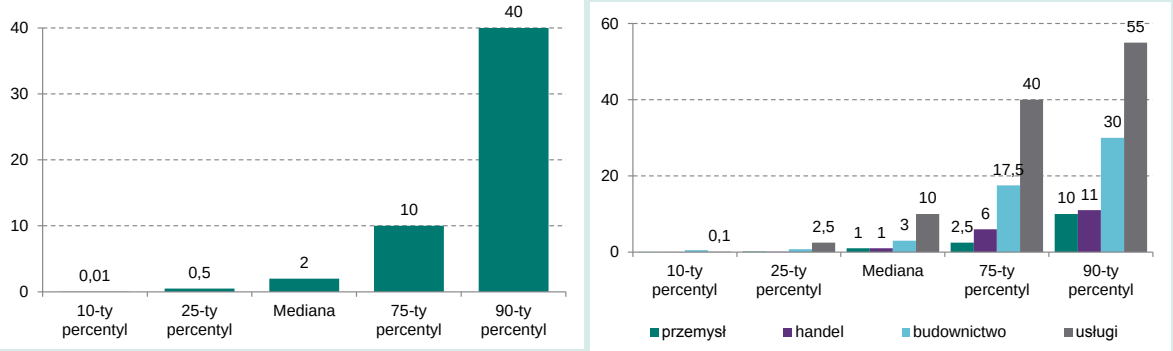

Niewielki zasięg sprzedaży przez internet jest jedną z przyczyn, dla których ankietowane przedsiębiorstwa uważają, że konkurencja ze strony innych podmiotów oferujących podobne produkty w internecie jest relatywnie nieduża. Warto przypomnieć, że generalnie wysoka, czy rosnąca konkurencja jest uważana za jedną z najpoważniejszych barier rozwoju wśród ankietowanych firm. Ze względu na częstsze wykorzystanie internetu jako kanału sprzedaży w najbardziej konkurencyjnym środowisku działają firmy handlowe, ale nawet tam 59% firm nie widzi poważnych konkurentów w sieci.

Wykres 122 Ocena skali konkurencji ze strony firm sprzedających podobne produkty przez internet

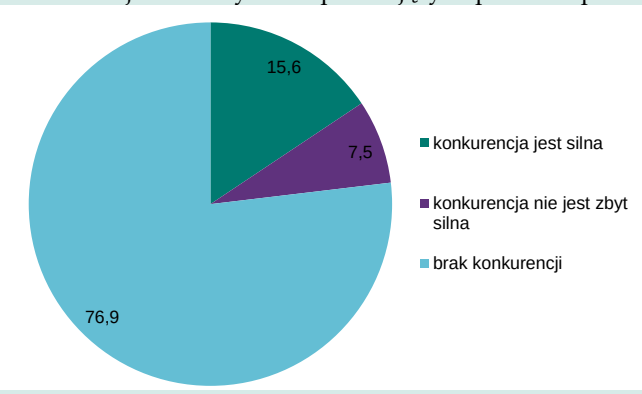

Przedsiębiorstwa, które sprzedają swoje produkty w internecie nie różnią się istotnie pod względem poziomu konkurencyjności od pozostałych jednostek w próbie, co oznacza, że obecnie e-handel nie zwiększa przewagi konkurencyjnej firm. Co ważne sprzedaż w sieci nie poprawia też sytuacji przedsiębiorstw. Wydaje się wręcz, że w wielu wypadkach uruchomienie sprzedaży przez internet było pokłosiem obserwowanych trudności, i jak na razie, w dobie obecnego spowolnienia gospodarczego, e-handel nie pomógł w sposób istotny je zmniejszyć, na co wpływ miała zapewne również jego niewielka jak dotąd skala.

Ceny

Częsty jest pogląd, że ceny produktów oferowanych przez internet są niższe niż ceny tych samych produktów sprzedawanych w tradycyjny sposób. Ankietowane przedsiębiorstwa tylko częściowo tę tezę potwierdzają. Co piąta firma sprzedająca w internecie oferuje swoje produkty po niższych cenach niż w sprzedaży tradycyjnej. Natomiast co dziesiąte przedsiębiorstwo deklaruje, że ceny w internecie są wręcz wyższe niż przy sprzedaży tradycyjnej. Większość firm (niemal 2/3) informuje, że poziom cen w internecie nie różni się od cen w ich sklepach i/lub katalogach. Niewielka grupa (3,8% podgrupy jednostek sprzedających w internecie) oferuje w ten sposób inne produkty niż tradycyjnie, przez co cen nie można porównać.

Niższe ceny w sprzedaży elektronicznej deklarują głównie firmy handlowe (27% firm) i usługowe. Wśród branż usługowych na obniżenie cen w e-handlu najczęściej decydują się: Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz Hotele i restauracje. Cen praktycznie nie różnicują ze względu na kanał sprzedaży: Obsługa nieruchomości oraz Pozostała działalność usługowa. W pozostałych branżach usługowych ceny były najczęściej porównywalne, wyraźnie rzadziej niższe.

Odmiennie zachowują się firmy przetwórcze, które klientom internetowym częściej proponują wyższe ceny (27% firm), a relatywnie rzadko sprzedają w sieci taniej niż poza nią (6% firm). Być może jest to cechą specyficznej metody ustalania cen w przetwórstwie, gdzie w wielu wypadkach podlegają one negocjacjom między partnerami biznesowymi. W budownictwie w obu kanałach sprzedaży ceny są porównywalne.

Wykres 123 Ceny produktów oferowanych przez internet na tle cen produktów sprzedawanych metoda tradycyjną w całej próbie (lewy panel) oraz w podziale na wybrane sekcje PKD (prawy panel)

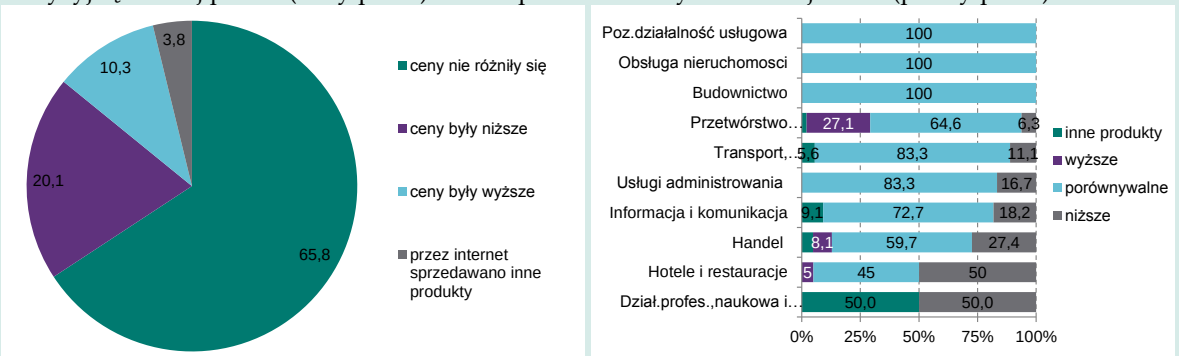

Aneksy

Aneks 1 Analiza komponentów cyklicznych

Do zobrazowania bieżącej pozycji w cyklu koniunkturalnym sytuacji ekonomicznej badanych podmiotów, posłużono się wykresem fazowym komponentów cyklicznych, tzw. „zegarem cyklu koniunkturalnego". Na osi pionowej wykresu oznaczono poziom komponentu cyklicznego danego wskaźnika koniunktury, na osi poziomej zmianę wartości komponentu cyklicznego. Przy wzorcowym (sinusoidalnym) kształcie cyklu, obserwacje w kolejnych okresach rotują zatem wokół początku układu współrzędnych w kierunku przeciwnym do ruchu wskazówek zegara, a kolejne ćwiartki takiego wykresu odpowiadają kolejnym fazom cyklu koniunkturalnego.

Wykres 124 Komponenty cykliczne wskaźników bieżącej sytuacji ekonomicznej oraz prognozowanej sytuacji ekonomicznej

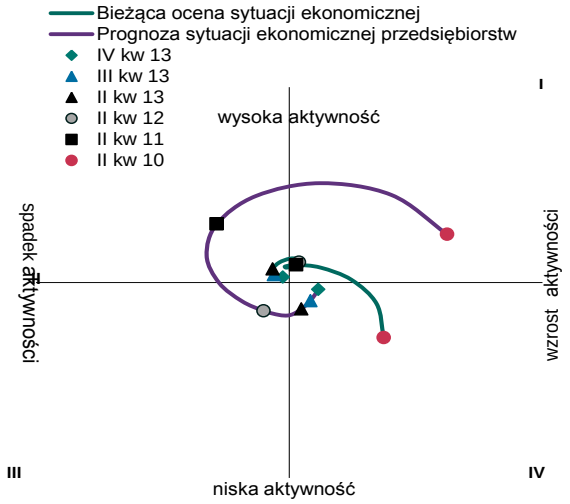

Wykres 125 Komponenty cykliczne wskaźnika prognoz produkcji, wskaźnika prognoz eksportu, oraz salda oceny zapasów

W ostatnim czasie obserwuje się głównie stabilizację lub słabe tendencje wzrostowe składowych cyklicznych podstawowych wskaźników koniunktury NBP, a ich poziomy są umiarkowane.

Po uwzględnieniu wrześniowych danych uwidoczniła się słaba tendencja wzrostowa komponentu cyklicznego wskaźnika prognozowanej sytuacji ekonomicznej ankietowanych przedsiębiorstw. Jednocześnie poprawiła się ocena stanu koniunktury z negatywnej na neutralną.

Nie zmieniły się natomiast oceny bieżącego stanu koniunktury. Składowa cykliczna tego wskaźnika od pewnego czasu kształtuje się na relatywnie stabilnym poziomie, nieco powyżej 0 pkt., oddzielającego stan dobrej i złej koniunktury.

Analogicznie do składowej cyklicznej wskaźnika prognozowanej ogólnej sytuacji ekonomicznej kształtuje się komponent cykliczny indeksu prognozowanej produkcji. Również w tym przypadku poprawa oczekiwań odnośnie przyszłej produkcji wpłynęła na zmianę oceny stanu koniunktury z negatywnej na neutralną.

Ustabilizował się natomiast komponent cykliczny wskaźnika prognoz eksportu, który obecnie również wskazuje na neutralny poziom aktywności ekonomicznej.

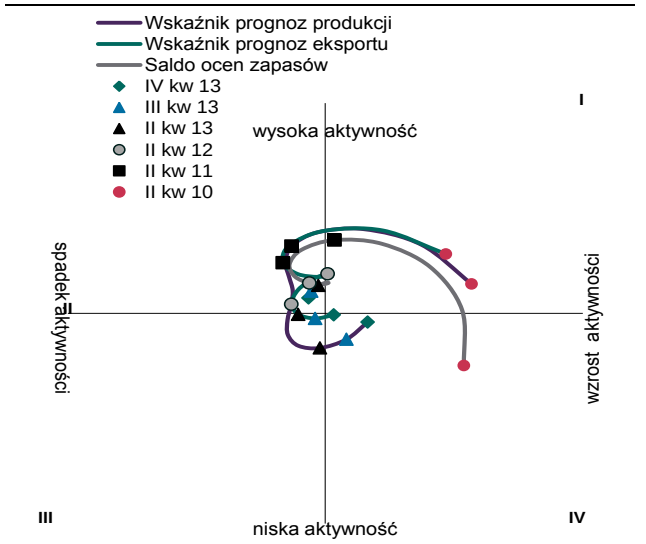

Wykres 126 Komponenty cykliczne wskaźnika wykorzystania mocy wytwórczych, wskaźnika prognoz zatrudnienia oraz wskaźnika nowych inwestycji

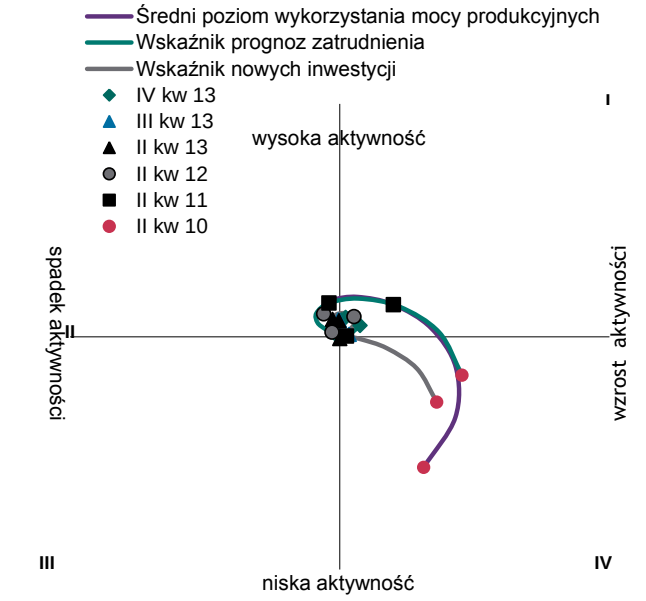

Niewielkie pogorszenie odnotowano natomiast w obszarze zapasów, jednak składowa cykliczna tego wskaźnika nadal sugeruje utrzymywanie się pozytywnego stanu koniunktury.

Nadal obserwuje się stabilizację składowej cyklicznej stopnia wykorzystania mocy wytwórczych w ankietowanych przedsiębiorstwach. Ustabilizował się również komponent cykliczny wskaźnika nowych inwestycji. W przypadku prognoz zatrudnienia uwidoczniła się natomiast ostatnim czasie słaba tendencja wzrostowa komponentu cyklicznego.

Wrześniowe wartości składowych cyklicznych indeksów wykorzystania mocy wytwórczych, zatrudnienia oraz nowych inwestycji kształtują się obecnie nieco powyżej poziomu 0 pkt., rozdzielającego obszar wysokiej i niskiej aktywności ekonomicznej.

Aneks 2 Uwagi metodologiczne

1. Prezentowane opracowanie przedstawia oceny ankietowanych przez NBP przedsiębiorstw w III kw. br. i przewidywania na IV kw. br.
2. We wrześniu 2013 r. w Szybkim Monitoringu NBP wzięło udział 1316 podmiotów wybranych z terenu całego kraju. Były to przedsiębiorstwa z sektora niefinansowego, reprezentujące wszystkie sekcje PKD, poza rolnictwem, leśnictwem i rybołówstwem, oba sektory własności, przedsiębiorstwa z sektora MSP oraz duże jednostki.
3. Ze względu na przewagę w próbie przedsiębiorstw dużych, za którą jednak przemawia silna koncentracja zjawisk makroekonomicznych, wyniki badań ankietowych należy traktować z pewną ostrożnością. W próbie wyraźnie niedoreprezentowane są zwłaszcza mikro przedsiębiorstwa.
4. W opracowaniu wykorzystano następujące przekroje klasyfikacyjne:

- wg rodzajów działalności PKD w podziale na: Przemysł, Budownictwo, Handel, Usługi, bądź z uwzględnieniem sekcji PKD
  - ilekroć w opracowaniu jest mowa o sekcji Pozostałe usługi, chodzi o grupę branż usługowych, na które składa się: Transport i gospodarka magazynowa, Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, Informacja i komunikacja, Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, Edukacja, Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- wg sektorów własności: sektor publiczny, sektor prywatny oraz pięciu form własności
- wg klas wielkości zatrudnienia: od 1 do 49 zatrudnionych, od 50 do 249, od 250 do 499, od 500 do 1999 oraz 2000 i więcej osób (2000+) lub alternatywnie, w podziale na: sektor MSP (do 249 pracujących) i duże przedsiębiorstwa (250 i więcej pracowników)
- wg przeznaczenia oferowanych przez przedsiębiorstwa produktów: przedsiębiorstwa oferujące dobra energetyczne, inwestycyjne, konsumpcyjne trwałe i nietrwałe oraz półprodukty.
- wg przeznaczenia usług: usługi dla biznesu, usługi dla konsumentów, gospodarka odpadami, usługi nierynkowe (głównie: edukacja i zdrowie).

5. Podstawową metodą konstrukcji prezentowanych w raporcie wskaźników jest różnica między procentem odpowiedzi korzystnych i niekorzystnych dla sytuacji przedsiębiorstw. Wskaźniki te przyjmują wartości z przedziału od +100 do –100. Ujemne wyniki należy interpretować, jako pogorszenie się stanu koniunktury, natomiast dodatnie, jako jego poprawę,
6. Ilekroć pod tabelą bądź rysunkiem nie pojawia się informacja odnośnie źródła danych, należy rozumieć, że źródłem informacji jest wtedy szybki monitoring NBP.
7. Dla oznaczenia wskaźników wyrównanych sezonowo zastosowano skrót „SA", pochodzący od ang. wyrażenia seasonally adjusted.

Aneks 3 Formularz badania ankietowego

PKD 2004		**PKD 2007**		**FW (forma własności)**	
Obrót roczny szacunkowo za rok bieżący [A. do 10 mln EUR / B. pow. 10 mln EUR]:					
Czy przedsiębiorstwo jest eksporterem (sprzedaje swoje produkty poza granicami kraju)?: [TAK / NIE]					

1. Prosimy podać liczbę osób zatrudnionych w przedsiębiorstwie na dzień 1 IX 2013 r.:	
2. Przedsiębiorstwo przewiduje, że w IV kw. br. popyt (zapotrzebowanie) na jego produkty w stosunku do poprzedniego kwartału:	
A. wyraźnie wzrośnie - głównie jako efekt typowego w tym okresie (sezonowego) wzrostu popytu B. wyraźnie wzrośnie - głównie w następstwie trwale obserwowanego wzrostu popytu C. pozostanie bez zmian lub ulegnie niewielkim zmianom D. wyraźnie spadnie - ale zjawisko to ma charakter sezonowy E. wyraźnie spadnie - w wyniku trwale obserwowanego spadku popytu	
3. W IV kw. br. przedsiębiorstwo oczekuje:	
A. wzrostu liczby zamówień B. spadku liczby zamówień C. utrzymania się podobnej liczby zamówień D. nie dotyczy	
4. Czy w IV kw. br. przedsiębiorstwo przewiduje istotne zmiany w zakresie:	
1. poziomu produkcji (WZROST / BEZ ZMIAN / SPADEK)	
2. poziomu zatrudnienia (WZROST / BEZ ZMIAN / SPADEK)	
3. programów inwestycyjnych rozpoczętych przed dniem wypełniania ankiety i realizowanych obecnie (REZYGNACJA / REDUKCJA / BEZ ZMIAN {inwestycje będą kontynuowane} / WZROST / NIE DOTYCZY {brak inwestycji}/ZAKOŃCZENIE ZGODNIE Z PLANAMI)	
5. Czy w IV kw. br. przedsiębiorstwo planuje:	
A. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych głównie kredytem bankowym B. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych głównie środkami własnymi C. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych głównie pozabankowymi środkami obcymi D. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych w inny sposób E. przedsiębiorstwo nie planuje podjęcia takich działań	
6. Jak przedsiębiorstwo ocenia skalę nakładów inwestycyjnych:	
1. planowanych na 2013 r. w porównaniu do 2012 r.	
2. planowanych na IV kw. 2013 r. w porównaniu do IV kw. 2012 r.	
A. nakłady będą znacznie większe B. nakłady będą nieznacznie większe C. nakłady będą porównywalne D. nakłady będą nieznacznie mniejsze E. nakłady będą znacznie mniejsze	
7. Jeśli w ostatnim okresie przedsiębiorstwo wstrzymuje się z inwestycjami lub inwestuje na niewielką skalę, to czy odczuwa negatywne tego skutki?:	
A. tak B. nie C. nie dotyczy - przedsiębiorstwo nie wstrzymuje się z inwestycjami i jego aktywność inwestycyjna nie jest niska	
8. Jaki jest stopień wykorzystania mocy produkcyjnych w przedsiębiorstwie (w %):	
9. Jaki jest obecnie stan poszczególnych kategorii zapasów w przedsiębiorstwie?:	
prosimy ocenić w następującej skali: (A) - zbyt duży, (B) – wystarczający, (C) - zbyt mały, (D) - nie dotyczy	
1. zapasy produktów gotowych	
2. zapasy towarów	

10. Czy w III kw. br. w relacji do III kw. ub.r. nastąpiły zmiany marży zysku brutto ze sprzedaży głównego produktu/ grupy produktów i/lub usług oferowanych przez przedsiębiorstwo na rynku krajowym oraz na rynku zagranicznym?:	
A. marża znacząco wzrosła B. marża nieznacznie wzrosła C. marża nie zmieniła się D. marża nieznacznie spadła E. marża znacząco spadła F. nie dotyczy	**rynek krajowy** **rynek zagraniczny**
11. Czy w III kw. br. zmieniły się ceny głównego produktu/grupy produktów i/lub usług oferowanych przez przedsiębiorstwo względem poprzedniego kwartału?:	
A. wzrosły B. nie zmieniły się C. spadły	

12. Przedsiębiorstwo przewiduje, że:	
1. ceny sprzedawanych wyrobów i usług w IV kw. br. (w relacji do stanu na dzień 30 IX br.) wzrosną/spadną o ...%	
2. ceny nabywanych przez przedsiębiorstwo surowców i materiałów w IV kw. br. (w relacji jw.) wzrosną/spadną o ...%	
3. w lipcu br. wskaźnik CPI (inflacja) wyniósł 1,1% w relacji rocznej. Zdaniem przedsiębiorstwa w ciągu najbliższych 12 miesięcy ceny: (1) będą rosły szybciej niż dotychczas; (2) będą rosły w tym samym tempie; (3) będą rosły wolniej; (4) pozostaną bez zmian; (5) spadną; (6) nie wiem	
13. Czy w zakresie obsługi zadłużenia kredytowego przedsiębiorstwo:	
A. nie ma problemów z tą obsługą i w najbliższym kwartale nie przewiduje takich problemów B. nie ma takich problemów, ale przewiduje pojawienie się ich w najbliższym kwartale C. boryka się z takimi problemami, ale przewiduje zmniejszenie ich skali w najbliższym kwartale D. boryka się z takimi problemami i nie przewiduje poprawy tej sytuacji E. nie korzysta z kredytu	
14. Czy w III kw. br. przedsiębiorstwo miało problemy z terminowym regulowaniem zobowiązań pozabankowych?:	
A. nie, nigdy B. tak, sporadycznie C. tak, często	
15. Czy w III kw. br. przedsiębiorstwo miało problemy z utrzymaniem płynności finansowej [CZĘSTO / SPORADYCZNIE / NIE MIAŁO]?:	
16. Jaki procent należności oraz zobowiązań z tytułu dostaw i usług w III kw. br. stanowiły przeciętnie?:	
(A) – 0 , (B) – nie więcej niż 10%, (C) – powyżej 10%, (D) – nie dotyczy (przedsiębiorstwo nie jest obecne na danym rynku)	
1. należności przeterminowane od odbiorców krajowych w relacji do należności z tyt. dostaw i usług	
2. należności przeterminowane od odbiorców zagranicznych w relacji jw.	
3. zobowiązania przeterminowane wobec firm krajowych w relacji do zobowiązań z tyt. dostaw i usług	
4. zobowiązania przeterminowane wobec firm zagranicznych w relacji jw.	

17. Jeśli przedsiębiorstwo korzystało z kredytu(-ów) bankowego(-ych) w III kw. br., to prosimy podać wysokość oprocentowania:		
	oprocentowanie łączne: stopa+marża	**(w tym) marża**
1. w przypadku złotowego kredytu krótkoterminowego (do 1 roku)		
2. w przypadku złotowego kredytu długoterminowego (powyżej 1 roku)		
18. W odniesieniu do obecnej ceny kredytu bankowego, przedsiębiorstwo przewiduje, że do końca grudnia br.:		
A. nastąpi spadek oprocentowania (tzn. ceny po jakiej przedsiębiorstwo może uzyskać kredyt) B. nastąpi wzrost oprocentowania C. oprocentowanie kredytów bankowych nie ulegnie zmianie D. przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytu bankowego		
19. Czy w III kw. br. przedsiębiorstwu odmówiono udzielenia kredytu bankowego?:		
A. tak, z powodu braku (pogorszenia się) zdolności kredytowej B. tak, ponieważ przedsiębiorstwo nie miało odpowiednich zabezpieczeń C. tak, z przyczyn innych niż wymienione w podpunktach (A) i (B) D. nie, przedsiębiorstwo otrzymało kredyt w III kw. E. nie, przedsiębiorstwo nie ubiegało się o kredyt w III kw.		
20. Zgodnie z planami przedsiębiorstwa do końca grudnia br. zadłużenie z tytułu kredytów bankowych w relacji do stanu na dzień 30 września br.:		
A. znacząco wzrośnie B. powiększy się w niewielkim stopniu C. pozostanie na niezmienionym poziomie D. zmniejszy się w niewielkim stopniu E. ulegnie wyraźnemu obniżeniu F. nie dotyczy (przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytów bankowych)		
21. Czy przedsiębiorstwo korzysta lub będzie korzystać w najbliższym czasie z rządowych gwarancji de minimis?: [informacje na ten temat: www.deminimis.gov.pl]		
A. tak, przedsiębiorstwo korzysta lub będzie korzystać z gwarancji (środki zostały przyznane) B. tak, przedsiębiorstwo właśnie rozpoczęło procedurę ubiegania się o finansowanie w ramach programu C. nie, przedsiębiorstwo jeszcze nie korzystało z gwarancji de minimis, ale rozważa taką możliwość D. nie, przedsiębiorstwo nie skorzysta z finansowania w ramach programu, ponieważ przewiduje odmowne rozpatrzenie wniosku, bądź otrzymało odmowę przyznania środków E. nie, przedsiębiorstwo nie skorzysta w najbliższym czasie z finansowania w ramach programu z innych przyczyn		
22. Jak przedsiębiorstwo ocenia wysokość środków pozyskanych lub możliwych do pozyskania za pomocą programu gwarancji de minimis?:		

A. kwota w pełni zaspakaja potrzeby przedsiębiorstwa / aplikowana kwota została przyznana w całości
B. dostępna kwota finansowania jest poniżej zgłaszanego zapotrzebowania
C. nie dotyczy - przedsiębiorstwo nie aplikowało, nie interesowało się programem bądź odmówiono mu udzielenia finansowania

23. Jak przedsiębiorstwo ocenia ofertę kredytową banków w programie finansowania z gwarancją de minimis? Proszę wybrać najlepiej pasujący opis:

A. oferty banków dla programu są zdecydowanie korzystniejsze niż oferty bez gwarancji rządowych
B. oferty banków dla programu są lepsze od oferty bez gwarancji ze względu na luźniejsze wymogi dotyczące zabezpieczeń
C. oferty kredytowe banków dla programu są lepsze od oferty bez gwarancji ze względu na luźniejsze wymogi dotyczące zabezpieczeń, ale mają inne bardziej restrykcyjne wymogi (np. okres spłaty, oprocentowanie)
D. trudno powiedzieć, przedsiębiorstwo nie interesowało się programem

24. Czy przedsiębiorstwo ubiegałoby się o obrotowy kredyt bankowy, jeśli nie byłoby programu gwarancji de minimis? [TAK / NIE / NIE DOTYCZY]:

25-a. Prosimy podać udział przychodów z eksportu w przychodach ogółem (w %):

25-b. Prosimy podać jaką część (w %) przychodów z eksportu stanowi eksport nieopłacalny (nieopłacalny rozumiany jako cena*kurs niepokrywające kosztów produkcji i pozostałych kosztów związanych z eksportem towaru)? Jeśli cała sprzedaż na eksport jest opłacalna, prosimy wpisać 0:

26. Czy w III kw. br. w relacji do poprzedniego kwartału liczba umów eksportowych:

A. wyraźnie wzrosła
B. wyraźnie zmniejszyła się
C. nie uległa większym zmianom

27. Przedsiębiorstwo oczekuje, że wielkość eksportu w IV kw. br. w porównaniu z poprzednim kwartałem:

A. wzrośnie
B. spadnie
C. utrzyma się na porównywalnym poziomie

28. Czy przedsiębiorstwo oczekuje w IV kw. br. w stosunku do poprzedniego kwartału?:

A. wzrostu liczby nowych umów eksportowych
B. zawarcia podobnej liczby nowych umów eksportowych
C. spadku liczby nowych umów eksportowych

29. Jaki jest progowy poziom kursu walutowego, przy którym eksport jest nieopłacalny dla przedsiębiorstwa (w PLN)?:

1. dla USD
2. dla Euro

30. Jaki jest szacunkowy udział importu zaopatrzeniowego w kosztach działalności przedsiębiorstwa (w %)?: Przy braku importu należy wpisać 0:

31-a. Czy w III kw. br. względem analogicznego okresu ub.r. nastąpiła zmiana poziomu importu?:

A. nie dotyczy – przedsiębiorstwo nie importuje
B. tak, import zwiększył się
C. tak, import zmniejszył się
D. nie odnotowano zmian

31-b. Jeśli nastąpiła zmiana poziomu importu, to co było tego główną przyczyną?:

A. nie dotyczy, przedsiębiorstwo nie importuje bądź poziom importu nie zmienił się
B. zmiany kursu złotego względem walut obcych
C. zmiany cen surowców, materiałów, towarów
D. zmiany wielkości bądź profilu produkcji (w tym na eksport)
E. zmiana źródeł zaopatrzenia (w kraju bądź za granicą)
F. zmiany kosztów transportu, logistyki (poprawa bądź pogorszenie)
G. decyzja firmy matki (zagranicznego właściciela)
H. inne przyczyny, jakie?:

32-a. Czy w IV kw. br. wynagrodzenia w przedsiębiorstwie zostaną zmienione?:

A. tak, planuje się zwiększenie przeciętnego wynagrodzenia
B. tak, planuje się obniżenie przeciętnego wynagrodzenia
C. nie

32-b. Jeśli „TAK" w pytaniu poprzednim, to o ile procent zmieni się przeciętne wynagrodzenie?:

33. Czy zatrudniając / planując zatrudnienie oferujecie Państwo pracownikom?:

A. niższe wynagrodzenia niż już pracującym pracownikom o zbliżonych kwalifikacjach — **realizacja w III kw. br.**
B. wyższe wynagrodzenia niż już pracującym pracownikom o zbliżonych kwalifikacjach (np. by zachęcić ich do podjęcia pracy w Państwa firmie)
C. wynagrodzenia porównywalne z tymi, jakie otrzymują już zatrudnieni pracownicy o zbliżonych kwalifikacjach — **plany na IV kw. br.**
D. nie zatrudnialiśmy / nie planowaliśmy zatrudniać nowych pracowników

34. Czy w III kw. br. w przedsiębiorstwie pojawiła się presja na wzrost płac ze strony pracowników?:

A. tak, naciski te nasiliły się w stosunku do poprzedniego kwartału B. tak, ale nie są one większe niż zwykle C. nie	
35. Prosimy ocenić relację wzrostu wynagrodzeń oraz wydajności pracy (mierzonej wielkością wartości dodanej, przypadającej na 1 zatrudnionego) w przedsiębiorstwie w III kw. br. (zmiany w stosunku do pop.kw.):	
A. wynagrodzenia wzrosły w większym stopniu niż wydajność pracy (także gdy wydajność nie wzrosła) B. wynagrodzenia wzrosły w zbliżonym stopniu co wydajność pracy C. wynagrodzenia wzrosły w mniejszym stopniu niż wydajność pracy D. wynagrodzenia nie wzrosły, natomiast zwiększyła się wydajność pracy E. wynagrodzenia i wydajność pracy nie wzrosły	
36. Czy przedsiębiorstwo korzysta obecnie lub ma zamiar skorzystać w najbliższej przyszłości z możliwości uelastycznienia czasu pracy, jakie daje ustawa z 23 sierpnia br.?:	
1. wydłużenie okresu rozliczeniowego [TAK / NIE]	
2. wprowadzenie ruchomego czasu pracy dla pracowników [TAK / NIE]	
37. Czy w III kw. br. dokonano redukcji/optymalizacji kosztów w przedsiębiorstwie TAK/NIE]?:	
1. redukcja / optymalizacja dotyczyła kosztów pracy [TAK / NIE]	
2. redukcja / optymalizacja dotyczyła innych kosztów [TAK / NIE]	
38. Jak przedsiębiorstwo ocenia swoją obecną sytuację ekonomiczną, pomijając typowe dla tego okresu wahania sezonowe?:	
A. bardzo dobra B. dosyć dobra C. słaba D. zła (istnieją realne szanse na przetrwanie firmy, poprawę sytuacji) E. bardzo zła (należy liczyć się z likwidacją bądź upadłością firmy)	
39. Czy w IV kw. br. przedsiębiorstwo przewiduje istotne zmiany swojej sytuacji ekonomicznej?:	
A. tak, nastąpi poprawa sytuacji B. tak, nastąpi pogorszenie sytuacji C. nie, sytuacja firmy nie ulegnie większym zmianom	
40. Jak przedsiębiorstwo ocenia niepewność swojej przyszłej sytuacji ekonomicznej?:	
A. bardzo wysoka B. wysoka C. umiarkowana D. niska E. bardzo niska	
41. Który z poniższych opisów najlepiej opisuję sytuację przedsiębiorstwa?:	
A. przedsiębiorstwo borykało się z trudnościami, ale pokonało je i najgorsze ma już za sobą B. przedsiębiorstwo wciąż boryka się z trudnościami, ale wydaje się, że niedługo się one skończą C. przedsiębiorstwo boryka się z trudnościami i na razie nie widać ich końca D. przedsiębiorstwo oczekuje w najbliższym okresie pojawienia się trudności E. przedsiębiorstwo nie ma obecnie trudności i nie oczekuje ich pojawienia się w najbliższym okresie	
42. Jeżeli przedsiębiorstwo odczuło skutki pogorszenia koniunktury bądź spodziewa się trudności, to kiedy spodziewana jest poprawa sytuacji?:	
A. w IV kw. br. lub w I kw. 2014 B. w II lub III kw. 2014 r. C. w IV kw. 2014 r. lub później D. nie dotyczy - przedsiębiorstwo nie obserwuje pogorszenia koniunktury	
43. Prosimy o krótkie zasygnalizowanie problemów (ok.10 zdań), jakie w najbliższym czasie (pół roku) mogą być istotne dla kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa. Prosimy o szczególne uwzględnienie tych zagadnień, które wpływają na wielkość produkcji (możliwość jej zwiększenia, względnie powody ograniczenia skali działalności), płynność przedsiębiorstwa, zadłużenie kredytowe oraz opłacalność eksportu. W przypadku, jeśli przedsiębiorstwo nie napotyka na żadne poważniejsze trudności i nie przewiduje ich wystąpienia w podanym terminie, prosimy wpisać "brak problemów":	

APROBOWAŁ	ZATWIERDZIŁ
Michał Gradzewicz	Jarosław T. Jakubik

www.nbp.pl